

ETIKA

Revistë edukative-kulturore

Shqipëri: 150 Lek

Kosovë: 1 Euro

Maqedoni: 60 Den

Europa: 2 Euro

Qershor 2010 • Numri: 27 • E përmuajshme

zbrazëtia
shpirtërore...

EDITORIAL

Njeriu i ditëve të sotme është shumë i dëshpëruar, i stresuar dhe po aq i vetmuar dhe i braktisur. Një vetmi dhe braktisje në mes miliona njerëzish... Në armiqësi me vetveten dhe rrethin ku jeton... Lufton për jetën duke gëlltitur dhimbjen dhe hidhërimin e varfërisë në mes të kamjes...

Armiqësia në trekëndëshin Shpirt – Trup – Mendje dhe gjendja kaotike, duket se janë arsyt kryesore të lodhjes, tkurrjes, stresit dhe sëmurjes së njeriut të ditëve tona.

Ne jemi të vetëdijshëm se fëmijët po pësojnë më shumë probleme psikologjike në krahasim me fëmijët e brezave të kaluar. Të rinjtë dhe fëmijët e sotëm janë më egoistë, më dembelë dhe më pak sakrifikues... Pas nesh po vjen një brez egoist, i mbytur në fantazi, i trembur dhe i stresuar...

Për brezin e ri, rregullat shoqërore po e humbasin kuptimin e vërtetë të tyre. Mediat vizive dhe të shkruara vazhdimisht propagandojnë slogane të tipit “bëhu vetvetja”, “mos mendo se ç’thonë të tjerët”, “jeto jetën tënde” dhe të tjera si këto të cilat e kanë bërë njeriun peng të egos së tij...

Tashmë, për njerëzit jeta ka marrë një formë shumë personale. Të jesh i ndryshëm në veshje, ngrënie, shëtitje, madje edhe në martesë është bërë çështje e dorës së parë. Edhe sistemi i besimit ka filluar të bëhet personal. Ndjesitë fetare dhe institucioni i besimit është në gjendje të dobët. Pjesëmarrja në shoqata dhe organizime është pakësuar shumë. Ndjenja e ndarjes së të mirave me të tjerët ka rënë në zero. Dhe për këtë arsye, njeriu është bërë peng i dëshirave, i epsheve dhe i egos së tij.

Virtytet që e zbukurojnë shpirtin tonë si: respekti për më të mëdhenjtë dhe mëshira për më të vegjëlit i kanë lënë vendin disa ritualeve fallco dhe të cekëta...

Zbulimi i vetvetes, dashuria për të, lumturia dhe pavarësia nga të tjerët është bërë çështje kryesore e çdo të riu. Mirëpo, sa i lumtur mund të jetë një njeri që sa vjen e vetmohet, që jeton vetëm për veten dhe vrapon pas çdo lloj dëshire të egos?

Do të lexoni:

Ahmet Tashgetiren / 4

...i pashpirt

Prof. dr. Metin Izeti / 8

Qasje religjioze religjionit

Harun Jahja / 12

Rrëfenja e Nuhut (a.s.)
në Kuran

Nexhat Ibrahim / 15

Nyja e ndërmjetësimit
në Islam

Muhamed Sytari / 18

Nga lajmet
e Hazreti Omerit (r.a.)...

Dr. Ali Akben / 21

Cilat janë arsytet
e çrregullimeve të shëndetit
mendor dhe shpirtëror?

Mr. Zymer Ramadani / 22

Zemrat e liga
nga këndi Kuranor

Ali Riza Temel / 26

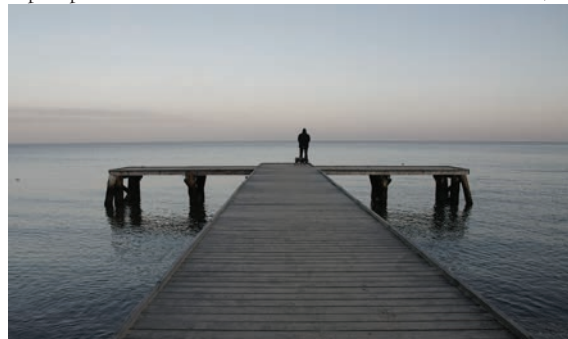
A mund ta ndajmë
fenë nga jeta?

Rrustem Spahiu / 28

Retorika dhe manipulimet

Ahmet Tashgetiren /

...i pashpirt

Harun Jahja /

Rrëfenja e Nuhut (a.s.) në Kuran

Mr. Zymer Ramadani /

Zemrat e liga nga këndi Kuranor

Viti: V | Numri: 27 | Qershor 2010

Administratori i Progresi botime:

Shuaip Bashhan

bashan43@hotmail.com

+355 69 20 76768

Drejtor & Kryeredaktor:

Alban Kali

albankali@yahoo.com

+355 69 24 23989

Përkthyesit:

Alban Kali / Evans Drishti

Fatmir Hadri / Fatmir Sulaj / Ilir Hoxha

Redaktor letrar:

Shpëtim Kelmendi

Redaktor gjuhësor:

Ma. Irida Hoti

Dizajn - Grafik:

Bledar Xama

bledar_xama@hotmail.com

Për artikuj

e-mail: revistaetika@progresibotime.com

e-mail: kosova@progresibotime.com

e-mail: maqedoni@progresibotime.com

Zerashor 2010

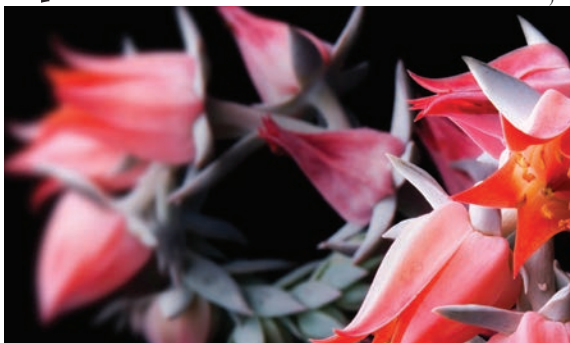
32

Osman Nuri Topbash /
Parimet e moralit të lartë -3-

42

Titus Bruckhardi /
Universaliteti i artit të shenjtë

52

Familja /
Të rriturit harrojnë...

/30 Një ajet

/31 Një hadith

Osman Nuri Topbash /32 Parimet e moralit të lartë -3-

Mr. sci. Flamur Sofju /40 Zbatimi i rregullave dhe dispozitave të qarkullimit sipas të drejtës Islame

Titus Bruckhardi /44 Universaliteti i artit të shenjtë

Mr. Artur Tagani /48 Institucionet shkencore dhe sistemi i institucioneve arsimore në Islam

Mag. Ermal Nurja / 50 Teqja saadi e shejh Is'hakut në Tepelenë

Familja / 52 Të rriturit harrojnë...

Teknologji / 54 Fshesa elektrike më e vogël: Dyson City DC26

Shëndeti / 56 Qumështi i nënës zhduk 40 lloje qelizash kanceroze

Aktualitet / 58 Kamerun nis detyrën si kryeministër i Britanisë

PROGRESI
BOTIME
www.progresibotime.com

Adresa:
L: Vasil Shanto / Rr: Çajupi
Shkodër / Albania
Tel: +355 22 254 634
Fax: +355 22 254 633

Zyra e përfaqësimit Maqedoni

Rr. Stiv Naumov / nr. 9 / lokal 25
Shkup / Maqedoni
+389 71 956 271

Zyra e përfaqësimit Kosovë:

Rr. Ardian Zurnaxhiu / pn. Ralin
Prizren / Kosovë
Tel: +381 29 222 795
Fax: +381 29 222 797
+377 441 63 651

Çmimi:

Shqipëri: 150 Lekë

Abonim (një vjetor) : 1500 Lekë

Kosovë: 1 Euro

Abonim (një vjetor): 10 Euro

Maqedoni: 60 DEN

Abonim (një vjetor): 720 DEN

Europë: 2 Euro

Abonim (një vjetor): 24 Euro

...i pashpirt

Ahmet Tashgetiren

TTeza historike e “evoluimit linear” mbron pikëpamjen sipas së cilës historia rrjedh drejt një kahu të caktuar.

Kjo pikëpamje mbështetet nga shumë mendimtarë dhe filozofë të historisë, në krye të të cilëve vjen filozofi gjerman Hegel. Me linjën e tij të mendimit idealist, ai besonte se njerëzimi në shpirt, moral dhe dije arriti në pikën absolute, pikë në të cilën Zoti dëshiroi që njeriu të mbërrinte, arritje që u krye brenda rrjedhës dialektike që evoluonte në formën tezë-antitezë-sintezë. Ishte viti 1806.

Auguste Conte qe një mendimtar tjetër, i cili e klasifikonte historinë në pjesë, duke e ndarë atë në pjesë teologjike, metafizike dhe pozitiviste. Ai gjy-

konte se tashmë njeriu e kishte kapërcyer periudhën e koncepteve abstrakte dhe të fesë, për të jetuar në shekullin e shkencave pozitive.

Më pas erdhi Marksi, i cili mori nga Hegeli mekanizmin e dialektikës, për ta mbushur me materializëm, mënyrë që të mund të krijonte një filozofi të re historike. Sipas Marksit, historia kishte evoluar duke kaluar prej shoqërisë primitive të bashkësisë, nëpër shoqëritë feudale dhe kapitaliste, për të mbërritur deri te shoqëria komuniste. Rrjedha e historisë ndalonte te shoqëria komuniste, në të cilën njeriu do mund të merrte vetëm ndjesitë që mund t’i falte një parajsë e tokës.

Në vitet 1980, lideri sovjetik Gorbaçovi filloi të jep-

te sqarime të cilat e shkatërronin me themel profecinë e Marksit. Shoqëria sovjetike që do të bënte realitet ëndrrën e Marksit po jepte sinjalin SOS. Sistemi ishte në prag të falimentimit. Ai kishte nevojë për një strukturim të ri (përestrojka), të cilën do ta pasonte një shpërbërje e vërtetë.

Francis Fukujama, një amerikan me origjinë japoneze, anëtar i “Rand Corporation”, një qendër për rrahje mendimesh, që luante rolin e këshilltarit për shërbimin sekret amerikan, CIA-n, ka thënë se falimentimi i teorisë marksiste i hapi rrugën botës së kapitalizmit liberal dhe zhvillimit të një teze të re historike progresive lineare.

Teza e Fukujamas, e shpallur në artikullin e tij të titulluar “Fundit i historisë - Njeriu i fundit”, në të cilën ai e vlerësonte shkatërrimin e Marksizmit si fitore të sistemit demokratik kapitalist liberal duke pretenduar se tashmë zhvillimi i njeriut dhe modeli i sistemit në planin historik kishin ardhur tek pika e tyre e fundit, u vendos në rendin e ditës. Ai pyeste qartazi:

“A kemi ardhur me të vërtetë në fundin e historisë? Thënë ndryshe, në jetën e njeriut a mund të bëhet fjalë për ekzistencën e disa kundërthënieve themelore që nuk mund të zgjidhen nga ana e liberalizmit modern, por që do të mund të zgjidheshin nga një strukturë tjetër alternative politiko-ekonomike? Këtë pyetje e sqaronte me pyetjen tjetër: A mund të flitet për ekzistencën e kundërthënieve të tjera dhe qorrakakëve në sistemin e liberalizmit, të cilat i kanë zero gjasat që të zgjidhen përtej apo përjashta problemit të klasës?”

Përgjigjja që Fukujama u jepte këtyre pyetjeve qe negative, sepse sipas tij vetëm dy fusha mund ta sfidonin demokracinë liberale pas “vdekjes së marksizmit”. Ato ishin nacionalizmi dhe feja. Megjithatë ai e konsideronte fenë Islame si një fushë me probleme, nuk i jepte asnjë shans mundësie sfidës që mund të ofronte ai. Aq shumë besonte në këto mendime sa që shkruante: “Në fund të historisë, jo të gjithë shoqëritë duhet të shndërrohen se s’bën në shoqëri liberale, mjafton që ato t’i japin fund pretendimeve të tyre ideologjike që përfaqësojnë format e shoqërive njerëzore të ndryshme dhe që janë sipërore në raport me demokracinë liberale.”

Koha kur Fukujama shpalli me zë të lartë tezën e tij “të fundit të historisë” qe koha kur NATO kërkonte një mision të ri për ekzistencën e saj. Ky institucion, që ishte forca ushtarake e botës kapitaliste liberale gjatë përcaktimit të misionit të saj të ri, i konside-

ronte zhvillimet në gjeografinë islame si hapësira problematike. Kjo ishte si të thuash reflektimi i opinionëve të Fukujamas në konceptin ushtarak: “Në botën moderne vetëm islami propozon një shtet teokratik në planin politik si një alternativë përballë komunizmit dhe liberalizmit.” Por nuk vononte të gjykonte se kjo sfidë qe e pavlerë, sepse “doktrina politike që propozonte islami nuk qe aspak tërheqëse për njerëzit dhe shoqëritë jomysli-mane dhe ishte shumë e vështirë që të besohej se ringjallja e një lëvizjeje politike islame mund të zhvillohej në përmasa që mund të krijonin ndryshime të rëndësishme në nivelin botëror.”

Shkurtimisht, Fukujama mendonte me vendosmëri se Islami nuk do të kishte ndonjë pretendim për ekzistencën e tij si qytetërim. Në këtë pikë të vjen menjëherë ndërmend teza e “përplasjes së qytetërimeve” që u hodh nga një tjetër amerikan, Samuel Hantigton, i cili në ndryshim nga Fukujama, pranon se islami kishte një pretendim aktual se ofronte një qytetërim ende të vlefshëm dhe shprehej se tensioni i ardhshëm do të qe produkti i përplasjes së madhe midis qytetërimit islam dhe atij perëndimor.

Ndoshta qasjet e këtyre dy amerikanëve që i kon-

ceptojnë gjërat nga pika të ndryshme vijnë dhe bashkohen në boshtin e “konfliktit”. Fukujama shkruante se “Bota do të ndahet në dy grupe, në ata që varrosen në histori dhe ata që jetojnë pas kësaj faze të historisë. Ka për të ekzistuar sërish mundësia e fërkimeve mes shteteve të varrosura brenda historisë dhe shteteve që do të mbërrijnë fundin e historisë, madje ky fërkim mes qytetërimeve mund të ndodhë edhe në periudha të mëpasshme të historisë.” Hantigtoni shkruante: *“Në një të ardhme jo shumë të largët nuk do të ketë më një qytetërim gjithëpërfshirës, por në vend të tij do të ketë një botë të përbërë nga qytetërime të ndryshme që do të mësojnë se s’bën si të bashkëjetojnë me njëra-tjetrën.”*

Përmbledhurazi, të dy këto qasje bashkohen në pikën se: Islami ka pretendimin e tij, por bota perëndimore do të bëhet shpejt apo vonë fitimtari i këtij konflikti!

Në të vërtetë, sfida e Fukujamas në emër të vlerave perëndimore paraqet rëndësi. Duhet ta dallojmë mirë këtë sfidë. Me fjalë të tjera, sfida që fshihej pas pyetjes “A ka ndonjë çështje që nuk mund ta zgjidhë liberalizmi, por një sistem tjetër vlerash?”

Pyetja që do të pasojë është nëse pretendimi modern i Islamit kërkon t’i japë përgjigje kësaj pyetjeje.

Së pari, teksa bën një vlerësim të pozicionit të feve, vetë Fukujama në tezën e tij nxjerr me lehtësi në pah ekzistencën e një dobësie shumë jetësore që do ta shkërmoqte këtë sfidë. Këto janë mendimet që shkruan Fukujama në artikullin e tij: *“Të gjithë e dinë rritjen e fundamentalizmit brenda traditave fetare të krishtera, hebreje dhe islame në këto vitet e fundit. Mund të mendohet se ringjallja fetare e nxjerr veten në pah në mënyrë shumë të anshme para mungesës së lumturisë që pason zbrazëtinë shpirtërore dhe atë të personalitetit, tek individët e shoqërisë liberale të konsumit. Sa do që zbrazëtia në rrënjët e liberalizmit është një mangësi që buron nga ideologjia e liberalizmit, konstatimi i kësaj zbrazëtie nuk e ka të nevojshme të shikuarit nga këndi i fesë, sepse edhe në planin politik nuk është shumë e qartë se në ç’mënyrë do ta kurojë liberalizmi këtë zbrazëti. Liberalizmi modern është rezultati i një strukturimi që nuk është e aftë të arrijë në një marrëveshje qoftë edhe për krijimin e një natyre ku jeta është e bukur, që mbështetet historikisht në një themel të dobët nga aspekti fetar dhe që nuk siguron as parakushtet e nivelit më të ulët të paqes dhe të stabilitetit.”*

Është vërtet e çuditshme se si një personalitet që

sfidon të gjithë pretendimet e qytetërimeve me një pretendim të tijin të ri, sikundër është “fundi i historisë”, të theksojë një dobësi të tillë në të njëjtin punim në fjalë. Në një farë mënyre, ky është një rrëfim i formës “Ne jemi mbretër, por nuk kemi shpirt”. Çfarë i premtojnë njeriut “zbrazëtia e personalitetit dhe mungesa e lumturisë”, në qoftë se ato janë pikat në të cilat vlerat perëndimore mbërrijnë dhe po aty mbeten?

Dëshiroj të citoj edhe disa fjali të tjera të fundit nga Fukujama, për të treguar ndjesitë që qytetërimi perëndimor zgjon në thellësitë e shpirtit të tij.

“Fundi i historisë do të jetë një periudhë që do të shkaktojë shumë keqardhje dhe pikëllim... në vend të luftës ideologjike do të vijnë llogaritë ekonomike, zgjidhjet për problemet teknike që nuk kanë të sosur sepse në mënyrë të vazhdueshme përherë del diçka e re, interesi që do të tregohet në lidhje me problemet e mjedisit dhe nevoja për të plotësuar përherë e më shumë dëshirën për të konsumuar gjëra. Në periudhën post-historike nuk do të ndihet më nevoja dhe nuk do të ketë më vend as për artin, as për filozofinë. Do të kenë interes dhe do të tregohet kujdes vetëm për muzetë, në të cilët do të ekspozohen prodhimet e racës njerëzore. Tek qenia ime dhe tek shumë njerëz që më rrethojnë, unë parandiej se është duke hedhur shtat një nostalgji e fuqishme për t’u kthyer sërish tek koha kur ekzistonte historia... Unë kam ndjenja të kundërta dhe të përziera në lidhje me qytetërimin e krijuar në Evropë. Ndoshta në fund të historisë, mundësia e kësaj mërzie shpirtërore që do të zgjas për shekuj me radhë, në të ardhme do të bëhet pararendësi që historia të fillojë sërish nga e para.”

Këto janë ndjenjat e kundërta që jetojnë përbrenda Fukujamas. Në të njëjtën kohë edhe rrëfimi njerëzor se kërkimi nuk merr fund për njerëzimin tek “qytetërimi perëndimor”.

Fukujama i konsideron të mjaftueshme të dhënat politike dhe ekonomike që liberalizmi i ofron njerëzimit dhe gabon rëndë duke e përjashtuar me një të rënë të lapsit zbrazëtinë shpirtërore që ofron ky sistem.

Pasi është pikërisht kjo sferë ajo që nxjerr në pah strukturën e qytetërimit perëndimor që e kanë pushtuar krizat. Kjo është një pikë mbi të cilën janë përqendruar që nga vitet 1800 e deri më sot filozofët kryesorë të historisë, si Sorokini, Berdyaev, Danilevski, Northrop, Kroeber, Albert Schweitzer etj.

Këtë krizë të qytetërimit, Wallersteini e përkufizon me fjalët “fundi i botës së njohur për ne”.

Nuk është e mundur që të mos vërejmë edhe fuqinë financiare të qytetërimit perëndimor, që fokusohet përherë e më shumë në fushën ekonomike dhe në atë ushtarake. Sistemi i formuar në sferën politike, i kontrolluar nga vatrat e fuqishme ndërkombëtare ekonomike-financiare-mediatike, gjendet në një stabilitet më se të diskutueshëm. Por si rrjedhim ka edhe zbrazëti shpirtërore, morale dhe mungesë lumturie. Ja pra, në këtë mënyrë të padiskutueshme fokusohet edhe dhimbja në trupin e qytetërimit perëndimor.

Cila është kura për këtë sëmundje?

Nuk ka kuptim të flasim rreth mesazhit universal të hebraizmit, meqenëse ajo është një fe që i përket vetëm kombit izraelit.

A mos vallë ilaçi i kësaj dhimbjeje është krishterimi, i cili erdhi bashkërisht një copë të mirë të rrugës historie së bashku me hebraizmin? Le të lexojmë së bashku këtë konstatim në lidhje me ekzistencën e krishterimit në perëndim, të Jean François Mayer, i cili ka kryer një studim të gjerë në lidhje me “tendencat dhe zhvillimet e reja në botën e krishterë”: *“Fenomeni i largimit nga krishterimi në Evropë është një fenomen real, sepse një pjesë e madhe e popullsisë nuk janë të lidhur pas besimit të krishterë. Krishterimi po humbet terren në të gjithë shtetet e Bashkimit Evropian... madje mund të merret seriozisht pandehma se krishterimi mund të bjerë në pozitat e një besimi pakice në shtetet e Evropës... Sido që të ndodhë, kisha katolike mund të ruajë të njëjtin pozicion në Evropë apo mund të kalojë në teposhtë. Kisha nuk ushqen ndonjë shpresë të madhe tek Evropa... numri i priftërinjve në perëndim vazhdon të bjerë çdo vit.”*

Atëherë çfarë na pret në të ardhmen? Cila është feja që pretendon se do të mund ta mbushë zbrazëtinë shpirtërore në Europë dhe në Perëndim? Ja cili është konstatimi i Mayerit në lidhje me këtë pikë: *“Duhet përmendur fakti se ngulitja e besimeve fetare përjashta krishterimit në botën perëndimore nuk përbëhet nga një ekzistencë kalimtare e tyre në botën në fjalë apo në formën e getove ekzotike me rreth të ngushtë, por ekzistenca e tyre ka për të qenë e vazhdueshme, konstante dhe përherë në rritje... nuk ka ndonjë qytet në Zvicër në të cilën nuk do të gjeni qoftë edhe një mesxhid të vogël, ndërsa prania e myslimanëve në shtete si Franca është edhe më imponuese.”*

Megjithëkëtë, të shprehesh se Islami është mesazhi hyjnor që do ta mbushë zbrazëtinë shpirtërore në Perëndim, ky është një gjykim i shpejtë. Çdo

ngritje mbështetet në përpjekje. Madje edhe begatia e Zotit varet nga dëshira e individit për të bërë një punë. Prandaj për myslimanët ekziston nevoja e një pune intelektuale që ndoshta do të bënte që t'u çahet koka më dysh nga sforrimi, por në fund të së cilës njerëzit do të mund të takoheshin dhe njiheshin me Islamin.

Dëshiroj ta përfundoj këtë artikull duke nënvizuar një fjali që do ta citoj nga Jean François Mayer. Besoj se kjo fjali e tij e shtrydhur nga bota e krishterë, përmban një mesazh të rëndësishëm për ne myslimanët: *“Ne njerëzit e dimë se lufta për pushtet, strategjitë e saj etj., nuk na kanë bërë më shumë fetare dhe nuk mund të jenë faktorë që na orientojnë për t'u lidhur pas një feje. Fe do të thotë ta përjetosh përvojën e Zotit si individ.”*

Pse të mos kuptojmë me shprehjen “të përjetosh si përvojë personale Zotin” të njëjtën gjë që mistika islame (tasavuf) e përkufizon si “njohja sublime e Zotit” (marifetullah) dhe pse të mos përpiqemi që të krijojmë një komunikim të ri me botën dhe me njerëzimin duke shkuar rrugës së besnikërisë dhe varësisë ndaj Zotit!

"I dashur, dije që njeriu nuk është i krijuar për argëtim ose rastësisht, por është krijuar i përsosur dhe për një qëllim të lartë."

GAZALI

Gazali, Ebu Hamid, *The Alchemy of Happiness*, Lahor, 1964, f.17.

Prof. dr. Metin Izeti

QASJE RELIGJIOZE RELIGJIONIT

vijon nga numir i kaluar

1. Përfaqësimi intelektual dhe kohor i telogjisë

Kohëve të fundit, dita ditës bëhet më e qartë se shekulli i kaluar ishte një shekull shumë i lëvizshëm për gjininë njerëzore. U bënë zhvillime në shumë lëmi por edhe dy luftëra shkatërruese botërore. Gjinya njerëzore u ballafaqua me katastrofa të ndryshme natyrore, me disbalancë të kushteve jetësore, sëmundje të ndryshme ngjitëse, epidemi., tek të cilat në masë të madhe shkaktoi ishte vetë njeriu. Luksi i tepërt u ballafaqua me varfërinë e madhe. Të pasurit u pasuruan edhe më, ndërsa të varfërit u varfëruan më shumë. Kjo situatë ndodhi edhe në përmasat e kontinenteve dhe shteteve dhe si paso-

jë u paraqitën shtresa të panumërta të urrejtjes dhe padurueshmërisë mes shtresave dhe organizmave shoqërore. Njeriu sa më shumë e fuste në kontroll materien aq ma shumë bëhej rob i saj. Pikërisht për këtë siç u tha më lart feja mori trajtën e një dukurie që dita ditës i shtohet vlera dhe prezenca në shoqëri.

Sot feja, në të gjitha përmasat ka funksionin e një modeli në perceptimin real të botës dhe në përcaktimin e vendvendosjes së njeriut në hemisferën botërore.

Për rrjedhojë është më se e nevojshme që feja të jetë funksionale. Nga aspekti i Islamit ky funksionalitet e ka kuptimin e përfaqësimit të një botëkupa-

timi fetar të gatuar me mendësinë reale botërore, që do të thotë ne si myslimanë edhe njëherë duhet të analizojmë mirë veten dhe traditën tonë intelektuale nën lupin e kohës në të cilën jemi duke jetuar. Thënë ndryshe e kemi doemos që ta tejkalojmë veten dhe stereotipet e krijuara në historinë e mendimit dhe veprimet të gjeneratave të myslimanëve, të cilat nuk e kanë vulën e universalitetit kohor dhe hapësinor siç e ka Kurani.

Kurani si shpallje hyjnore në rend të parë e organizon jetësimin e përditshmërisë njerëzore, ndërsa individit ia pasqyron qëllimin përfundimtar të jetës dhe e mëson që jetën ta shohë nga spektri i një tërësie vlerash. Shpallja, e cila në fillim individëve u ofron një filozofi jetësore, me kalimin e kohës shndërrohet në kulturë dhe identitet shoqëror.¹ Një pjesë e madhe e problemeve² fetare paraqiten për shkak të vendosjes jo të drejtë të raportit mes Kuranit dhe njeriut. Kurani ka cilësitë e dhuruara nga Allahu (xh.sh.), të cilat e shpëtojnë nga fajësia në këtë relacion, që do të thotë se faji i keqkuptimit, keqinterpretimit assesi nuk është ndikuar nga Kurani, por nga njeriu. Burimi i Kuranit është hyjnor³, është i dërguar për udhëzimin dhe informimin e njerëzve në të vërtetat hyjnore⁴, atij e pavërteta nuk mund t'i mvishet nga asnjë anë⁵, nuk ka asnjë kundërshtim me natyrshmërinë njerëzore⁶, është libër

i fundit dhe i mbrojtur nga Allahu (xh.sh.)⁷. Kurani është burimi parësor i fesë dhe i sistemeve mendore të lidhura me Islam.

Siç u tha edhe më sipër, porosia Kuranore është universale dhe qëllimi i saj është udhëzimi dhe informimi i drejtë i të gjithë njerëzve. Mirëpo në këtë veprimtari Kurani është pasiv, ndërsa aktiv është njeriu, që do të thotë se njeriu është krejtësisht i lirë ta pranojë ose mos ta pranojë këtë porosi. Përpëlqimi i cili do të bëhet me dëshirë të lirë e përbën pikën e parë të raportit të njeriut me Kuranin. Pikërisht për këtë Kurani, si dhe bartësi i tij në shoqërinë njerëzore Muhamedi (a.s.), prej njeriut së pari kërkon që t'i besojë e më vonë të konsultojë dije Kuranore dhe ta sendërtojë atë në përditshmërinë e tij. Në mesin e ajeteve të para të zbritura hasim në tre ajete të cilat kanë të bëjnë me esencën e dërgesës hyjnore, *Kurani dhe Pejgamberit*. Ato janë: a) Përmasa e universalitetit të tyre, me qëllim që tërë

1. Dërgimi e pejgamberit shpalljes hyjnore ia ka mundësuar kapshmërinë njerëzore, do të thotë, fjala transcendente e Zotit është mishëruar në Pejgamberin dhe e ka përfutur vlerën funksionale brendahistorike. Këtë përmasë individuale të shpalljes, Pejgamberi (a.s.) që prej ditëve të para ua ka bartur shokëve-sahabeve të vet dhe si pasojë shpallja është socializuar, që do të thotë se ka marrë trajtën e rregullimit dhe sistematizimit të shoqërisë njerëzore, ndërsa me gjeneratat vijuese të myslimanëve shpallja ka përfutur përmasën e një kulture dhe qytetërimi të caktuar. Pikërisht për këtë prerje me neshter e çdonjëres prej këtyre përmasave, që shpeshherë është e inicuar si kthim drejt pastërtisë absolute ose puritanizmit fetar e lë të gjymtë botëkuptimin fetar dhe shkakton ndërprerje të vazhdimësisë historike dhe mëkëmbëse të mendimit fetar.

2. Më i kënaqur do të isha sikur këtu në vend të problemit të kisha përdorur termin Kuranor sëmundje, pasi çështja drejtpërsëdrejti ka të bëjë me përmasën metafizike të sëmundjes. "Në zemrat e tyre kanë sëmundje, e Allahu u shton sëmundje edhe më shumë, e për shkak se ata përgënjeshtrojnë, pësojnë dënim të dhembshëm". El-Bekare, 10.

3. "Ne e zbritëm atë në natën e Kadrit". El-Kadr, 1.

4. "Muaji i Ramazanit që në të shpallet Kurani, që është udhërrëfyes për njerëz dhe sqarues i rrugës së drejtë dhe dallues (i të vërtetës nga gënjeshtria)" el-Bekare, 185.

5. "Atij nuk mund t'i mvishet e pavërteta nga asnjë anë; është i zbritur prej të Urtit, të Lavdishmit". Fussilet, 42.

6. "A nuk e përfillin ata Kuranin? Sikur të ishte prej dikujt tjetër, përveç prej Allahut, do të gjenin në të shumë kundërthënie". En-Nisa, 82.

7. "Ne me madhërinë Tonë e shpallëm Kuranin dhe Ne gjithsesi jemi mbrojtës të tij". El-Hixhr, 9.

njerëzimit t'ia përkujtojë praninë e Zotit; b) natyra e përbotshme e tyre dhe funksioni i udhërrëfyesit; dhe c) roli i shembullit dhe fjalës së bukur i prezantuar në to.

Muhamed Ikbali, në ndërtimin e mendimit të tij kritik ndaj gjendjes aktuale të mendësisë myslimane të kohës së vet, për referencë themelore ka marrë tërësinë kuranore dhe me një varg konferencash shkencore dhe veprash të shkruara ka tërhequr vëmendjen për jetësimin urgjent të rrjedhave zhvillimore të mendësisë dhe intelektualitetit njerëzor edhe në hapësirën myslimane. Ai para së gjithash ka qenë për rianalizimin e mendimit fetar. Me *“Ripërtëritjen e mendimit fetar”*, siç thotë edhe vetë, ai ka për qëllim që *duke i qëndruar besnik traditës filozofike islame dhe duke u bazuar në zhvillimet shkencore në fusha, të ndryshme të rindërtojë filozofinë dhe mendësinë islame*.⁸ Ndryshimet dhe zhvillimet e pa-

8. “Në këto ligjërata, thotë Ikbali, të organizuara me kërkesë të Shëqarës Myslimane në Madras dhe që janë mbajtur në Madras, Hajdarabad dhe Aligarh, jam orvatur t'i përgjigjem, ndonëse pjesërisht kësaj

raqitura në fushën shkencore ndikuan që mendimi në botëvështrimin e Ikbalit të ketë karakter dinamik e jo statik.

Ikbali pohon se ka ardhur dhe ka kaluar koha e analizës dhe vlerësimit objektiv të themeleve të fesë islame. Edhe pse në disa raste do të kundërshtohemi me të parët tanë, thotë Muhamed Ikbali, kjo çështje është domosdoshmëri⁹. E kaluara duhet të konsiderohet çështje e dijes e assesi çështje e doktrinë.¹⁰

Muhamed Ikbali ripërtëritjen intelektuale dhe fetare të myslimanëve e analizon në dy etapa.

Etapa e parë, e quajtur etapa e diagnostikimit, është shkalla e analizës së shkaqeve dhe faktorëve historikë dhe bashkëkohorë, të cilët i kanë shtyrë myslimanët në këtë gjendje që janë. Ndërsa etapa e dytë, etapa e shërimit, përmban ndryshimet dhe ripërtëritjen e myslimanëve nga aspekti doktrinar, politik dhe shoqëror. Do të thotë se ripërtëritja e mendimit islamik tek Ikbali me vete tërheq edhe ndryshimin dhe ripërtëritjen shoqërore të myslimanëve. Ajo që më së tepërmi e shtyu Ikbalin të mendojë për ripërtëritjen është gjendja e mjeruar lëndore dhe kuptimore e myslimanëve në botë. Qëllimi kryesor i fesë, thotë Ikbali, qëndron në përmirësimin e individualitetit njerëzor dhe të shoqërisë ku ai jeton.¹¹ Për pasojë, përpjekja e Ikbalit nuk është vetëm për gjetjen e Zotit, por njëkohësisht edhe për rehatinë e jetës së njeriut në këtë botë. I tërë korpusi mendor i Ikbalit është i përqendruar në përforsimin e vetëbesimit dhe unit, si të myslimanët ashtu edhe të të gjithë njerëzit.

Pikërisht për këtë nevojitet ndërtimi dhe strukturimi i çështjeve teologjike në bazë të prioriteteve kohore. Këto modele të veprimtarisë intelektuale teologjike janë në përmbajtjen e ajeteve kuranore. Teologjia islame doemos duhet të thellohet pak më tepër në ontologjinë e njeriut, gjegjësisht duhet të

kërkesë të pavonueshme, duke u përpjekur të përtërijë filozofinë fetare islame, duke pasur denjësisht në konsideratë traditat filozofike të Islamit dhe përparimit më të ri në fushat e ndryshme të njohjes njerëzore”. Ikbali, Muhamed, Ripërtëritja e mendimit fetar në islam, përkth. Nexhat S. Ibrahim, Shkup 2006, f. 10.

9. Po aty, f. 89-95.

10. Po aty, f. 163-168.

11. Po aty, f. 127.

krijojë një antropologji kuranore të modeluar me gjuhën e bashkëkohësisë. Teologjia klasike në masë të madhe e ka mbajtur në plan të dytë vullnetin dhe cilësinë krijuese-prodhuese të njeriut dhe atë në të shumtën e rasteve e ka diskutuar si një “robot” që deshti ose jo duhet të veprojë në bazë të urdhërave apo ndalesave, të cilat në të shumtën e rasteve edhe nuk u sqaruan sa duhet. Për pasojë duhet të kemi një teologji e cila do të largohet prej diskursit shterpë të mesjetës dhe do të diskutojë njeriun duke patur parasysh ndërtimin psikologjik dhe rrethanat shoqërore të tij. Si e tillë teoria teologjike do të përfaqësojë filozofinë e jetës dhe do ti shërbejë njeriut në kuptimin e esencës personale, në sistemimin e jetës së tij, në kuptimin e mjedisit aktual jetësor, në krijimin e prapavijës shpirtërore-kuptimore në ballafaqimin me problemet e ndryshme të jetës...

Gjithashtu teologjia islame duhet të ripërtërijë teorinë e saj në lidhje me natyrën. Që nga shekulli i XVII shkenca ka përjetuar zhvillime marramendëse në kozmologji. Është e pafalshme që kozmologjia të përdoret vetëm në ndërtimin e provave për argumentimin e Zotit ose për mposhtjen e provave ateiste në këtë fushë. Është e domosdoshme që të vatërzohet dhe të bëhet i vetëdijshëm se ai vetë është pjesë e gjithësisë dhe çdo prishje dhe disekuilibër kozmik do të thotë edhe shkatërrim i tij. Problemet bashkëkohore kozmologjike duhet të jenë pjesë e diskursit real të teologjisë islame.

Tjetërsimi, tëhuajësimi dhe inferioriteti në korniza globale e myslimanëve duhet të diskutohet në përmasat e besimit dhe teorisë së besimit. Për shkak se shoqëritë myslimane kanë mbetur pa rrugëdalje në këtë arenë të zhvillimit marramendës të teknologjisë. Për pasojë ata e kanë humbur krijueshmërinë dhe prodhueshmërinë dhe janë strukur në imitimin e verbër të të tjerëve. Disa herë ky imitim i ka ngritur, por shpeshherë kanë shërbyer si pilot programe të shteteve dhe shoqërive të zhvilluara.

Teologjia islame gjithashtu duhet të diskutojë kripat etike, lëkundjet shoqërore dhe keqpërdorimet religjioze. Sa më shumë duket i zhvilluar materialisht njeriu, aq më shumë e ndjen krizën e shpirtërisë së tij. Besimi dhe teoria e besimit atij duhet t'i

mundësojë një siguri ekzistenciale dhe cilësore.

Çështjet sfiduese të etikës dhe bioetikës janë problemet bazë të teologjisë moderne. Pyetjet bioetike që e problematizojnë fillimin e jetës së njeriut, çështjet e abortusit, inzhinjeringut gjenetik, ushqimit të modifikuar gjenetik, klonimi, eutanazija, transplantimi i organeve, mbrojtja e mjedisit janë sfida të shkencës bashkëkohore por edhe të religjionit dhe teorisë teologjike.¹²

Teologjia islame bashkëkohore doemos duhet të merret me këto çështje nëse ka dëshirë të hapërojë me zhvillimet reale të njerëzimit, në të kundërtën do të jetë e izoluar në korniza të grupimeve të vogla të prira nga vetëdija getoiste.

12. Më gjerë në lidhje me këto çështje shih: Hafizović, Reshid, Savr - mene Akaidske Teme II, Sarajevo 2006.

RRËFENJA E NUHUT (A.S.) NË KURAN

Harun Jahja

NUHU (A.S.) ISHTE DËRGUAR PEJGAMBER TEK POPULLI I VET

“Ne ia dërguam Nuhun popullit të tij e ai u tha: ‘O populli im! Adhuroni Allahun, ju nuk keni zot tjetër përveç Tij! Unë kam frikë se do të bjerë mbi ju dënimi i një Dite të madhe!’” (A’raf, 59.)

NUHU (A.S.) E THIRRI POPULLIN E VET NË BESIMIN E ALLAHUT

Shumë kohë më parë, Ne dërguam Nuhun te popullit i tij. (Ai u tha): “Unë jam për ju paralajmërues i hapët; që të adhuroni vetëm Allahun. (Përndryshe), unë kam frikë për ju dënimin e një Dite të dhembshme.” (Hud, 25-26.)

Ne e dërguam Nuhun te populli i tij dhe i thamë: “Paralajmëroje popullin tënd para se t’i vijë një dënim i dhembshëm!” (Nuh, 1.)

Ne e dërguam Nuhun te populli i tij dhe ai tha: “O populli im, adhuroni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër të vërtetë përveç Tij, vallë, a nuk keni frikë (prej Tij)?” (Mu’minun, 23.)

“Ne e dërguam Nuhun te populli i tij. Ai qëndroi tek ata një mijë pa pesëdhjetë vjet, e megjithatë, ata i përfshiu përmbytja, duke qenë keqbërës.” (Ankebut, 14.)

“Populli i Nuhut, i quante gënjeshtarë të dërguarit. Kujto kur vëllai i tyre - Nuhu, u tha: Vallë, a nuk i frikësoheni ju Allahut të vërtetë, unë jam një i dërguar i besuar për ju, andaj, frikësojuni Allahut dhe bindmuni

mua! Për këtë, unë nuk kërkoj nga ju kurrfarë shpërblimi; mua do të më shpërblejë vetëm Zoti i botëve. Andaj, frikësojuni Allahut dhe bindmuni mua!” (Shuara, 105-110.)

SJELLJA E JOBESIMTARËVE NDAJ NUHUT (A.S.)

“Ata thanë: Vallë, të të besojmë ne ty, ndërkohë që ty po të pasojnë më të ulët? Ai tha: *Unë nuk di ç’ kanë bërë ata! Llogaria e tyre është vetëm te Zoti im, a nuk kuptoni? Unë nuk do t’i dëboj besimtarët, unë jam vetëm paralajmërues i qartë.” (Shuara, 111-115.)*

Por paria e popullit të tij, që nuk besonte, tha: “Ky është veçse njeri si ju e do vetëm të madhërohet mbi ju. Sikur të kishte dashur Allahu, do të dërgonte engjëj; nuk kemi dëgjuar diçka të tillë nga të parët tanë të lash-të; ai është njeri i marrë, andaj lëreni atë njëfarë kohë!” (Mu’minun, 24-25.)

VAZHDIMI I THIRRJES SË NUHUT (A.S.)

“Ai tha: O populli im! Në të vërtetë, unë jam për ju një paralajmërues i qartë: që të adhuroni Allahun, t’i frikësoheni Atij e të më bindeni mua, me qëllim që Ai të falë disa nga gjynahet tuaja dhe t’ju lërë (të jetoni) deri në një afat të caktuar. Dhe, kur t’ju vijë çasti i caktuar i Allahut, askush nuk do të mund ta shtyjë atë, veç sikur ta dinit!” Ai tha: “O Zoti im, unë e thirra vërtet popullin tim natë e ditë, por thirrja ime edhe më tepër i largoi (nga e vërteta). Sa herë, që i thirrja që Ti t’i falje, ata shtinin gishtërinjtë në veshë dhe mbuloheshin me petkat e tyre, duke këmbëngulur me mendjemadhësi (në mosbesim). Pastaj i thirra me zë të lartë. Më pas ua shpalla edhe botërisht, edhe fshehurazi e u thashë: “Kërkoni falje nga Zoti juaj, i Cili është Falës i madh, që Ai t’ju dërgojë shi të bollshëm, t’ju shtojë pasurinë dhe fëmijët tuaj dhe të bëjë për ju kopshte e lumenj! Ç’është kështu me ju, që nuk e madhëroni Allahun siç duhet (duke e pasur frikë), ndërkohë që Ai ju ka krijuar në etapa (etapat e embrionit)? A nuk e shihni se si Allahu i ka krijuar shtatë qiejt njëri mbi tjetrin dhe në ta e ka bërë Hënë dritë, kurse Diellin e ka bërë Fener? Allahu ju ka krijuar nga toka, ashtu si bimët, pastaj ju kthen tek ajo dhe prej saj sërish do t’ju nxjerrë. Allahu për ju e ka bërë Tokën shtrojë të gjerë, që të ecni nëpër të, nëpër rrugët e gjera.” (Nuh, 2-20.)

SJELLJA E NUHUT (A.S.) NDAJ POPULLIT

Por, paria e popullit të tij, e cila nuk besoi, tha: “Ne shohim se ti je thjesht njeri si ne dhe, shohim, që ty të

shkojnë pas vetëm më të pavlerët nga ne, pa menduar fare. Ne nuk shohim se ti ke diçka më të mirë se ne, madje ju quajmë gënjeshtar”. Ai (Nuhu) tha: “O populli im, mendoni pak! Nëse unë mbështetem në një provë të qartë që më ka ardhur nga Zoti im dhe, nëse nga ana e Tij më ka ardhur një mëshirë, e cila është fshehur nga sytë tuaj, a mund t’ju bëjmë ta pranoni me detyrim (provën), kur ju e urreni? O populli im! Unë për këtë nuk kërkoj nga ju kurrfarë pasurie. Mua më shpërblen vetëm Allahu. Unë nuk mund t’i dëboj ata që besojnë. Ata do të takohen me Zotin e tyre. Mirëpo, unë shoh se fatkeqësisht, ju jeni popull, që nuk di. O populli im, kush do të më mbrojë nga Allahu, nëse unë i dëboj (besimtarët)? A nuk doni të merrni këshillë? Unë nuk ju them se kam thesarin e Allahut apo që e di të padukshmen. As nuk them se unë jam engjëll e as do t’u them atyre, të cilët sytë tuaj i nënçmojnë, se Allahu nuk do t’u japë kurrfarë të mire. Allahu e di më mirë se ç’ka në shpirtat e tyre. Atëherë, sigurisht që do të isha prej të padrejtëve.” (Hud, 27-31.)

Ata thanë: “O Nuh, ti na kundërshtove ne, madje e zgjate kundërshtimin. Le të na godasë ajo me çfarë na kërcënon, nëse thua të vërtetën!” (Nuhu) tha: “Vetëm Allahu do t’ju sjellë atë, nëse dëshironi; e ju Atij nuk mund t’i ikni. Këshilla ime nuk do t’ju bëjë dobi edhe sikur të doja t’ju këshilloja, nëse vullneti i Allahut është që t’ju shkatërrojë. Ai është Zoti juaj dhe ju tek Ai do të ktheheni.” (Hud, 32-34.)

Tregojë atyre historinë e Nuhut, kur i tha popullit të vet: “O populli im, nëse për ju është e rëndë prania ime midis jush dhe që t’ju përkujtoj shenjat e Allahut, (dijeni se) unë jam mbështetur vetëm tek Allahu! Prandaj, bashkë me idhujt tuaj, vendosni si do të veproni dhe vendimi juaj le të mos fshihet; zbatojeni kundër meje e mos më jepni kohë!” (Junus, 71.)

Ata thanë: “Nëse nuk tërhiqesh nga këto, o Nuh, me siguri, do të gurëzohesh.” (Shuara, 116.)

“Dhe Nuhut iu shpall: “Nga populli yt askush nuk do të besojë, përveç atyre që tashmë kanë besuar, andaj mos u pikëlloni për atë që bëjnë ata!” (Hud, 36.)

NDËRTIMI I ANIJES DHE SHKATËRRIMI I POPULLIT TË NUHUT (A.S.)

Dhe Ne i shpallëm atij: “Ndërto anijen nën Sytë (mbikëqyrjen) dhe frymëzimin Tonë e, kur të vijë urdhëri Ynë e të vërshojë uji nga furra, ngarko në anije

prej secilës gjallese nga një çift dhe familjen tënde, përveç atyre që janë dënuar të humbasin, dhe mos M'u drejto për ata që kanë bërë të këqija se ata, me të vërtetë, do të fundosen.” (Mu'minu, 27.)

“Ndërto anijen nën Sytë (mbikqyrjen) dhe udhëzimin Tonë dhe mos m'u drejto më për ata që janë keqbërës! Ata, me siguri, do të fundosen”. Ai nisi të ndërtonte anijen. Sa herë që kalonte pranë tij paria e popullit të tij, e përqeshte. Ai u tha: “Nëse ju talleni me ne, edhe ne do të tallemi me ju, ashtu si po talleni ju dhe, së shpejti, me siguri, do ta merrni vesh, kë do ta gjejë dënimi poshtërues dhe mbi kë do të bjerë dënimi i përherëshëm”. (Hud, 37-39.)

HIPJA E BESIMTARËVE NË ANIJE

Kur arriti urdhri Ynë e uji nisi të gufojë nga sipërfaqja e tokës, Ne i thamë: “Ngarko në anije nga çdo lloj gjallese nga një çift, familjen tënde – përveç atyre kundër të cilëve ka qenë fjala e dënimit – dhe besimtarët!” Por ishin shumë të paktë ata që i kishin besuar atij! Ai tha: “Hipni në anije! Me emrin e Allahut ajo lundron dhe ndalet! Me të vërtetë, Zoti im është Falës dhe Mëshirëplotë.” (Hud, 40-41.)

FILLIMI I TUFANIT

(SHTRËNGATËS SË MADHE TË SHIUT)

Dhe Ne i hapëm dyert e qiellit me ujë të rrëmbyeshëm dhe i shpërthyem burimet e tokës, e ujërat u takuan për një qëllim të paracaktuar. Ndërsa Nuhun e bartëm në një barkë (të ndërtuar) prej dërrasash dhe gozhdësh, e cila lundronte nën Sytë Tanë: si shpërblim për atë (Nuhun (a.s.)), i cili u mohua. (Kamer, 11-14.)

BISEDA E NUHUT (A.S.) ME DJALIN TIJ

Dhe ajo lundronte me ata nëpër valët e mëdha e të larta sa malet, ndërsa Nuhu thërriste birin e vet, i cili ishte ndarë veç: “O biri im, hip me ne e mos u bëj me mohuesit!” (I biri) tha: “Unë do të strehohem në një mal i cili do të më ruajë nga uji”. Nuhu iu përgjigj: “Sot askush nuk do të kursehet nga dënimi i Allahut, përveç atij që e mëshiron Ai.” Një valë në mes tyre i ndau dhe ai u fundos. (Hud, 42-43.)

ALLAHU E KËSHILLOI NUHUN (A.S.)

Pastaj Nuhu iu lut Zotit dhe i tha: “O Zoti im, biri

im është nga familja ime, premtimi Yt është i vërtetë dhe Ti je Gjykatësi më i drejtë!” (Allahu) tha: “O Nuh, ai nuk është nga familja jote, ai ka bërë punë të keqe. Mos më pyet për atë që ti nuk e di. Unë të këshilloj që të mos bëhesh nga të paditurit.” (Nuhu) tha: “O Zoti im, mbështetem tek Ti për Të të mos kërkuar gjëra, për të cilat nuk kam dijeni. Nëse Ti nuk më fal dhe nuk më mëshiron, do të jem nga të humburit.” (Hud, 45-47.)

MBARIMI I TUFANIT

“Më pas, një zë thirri: O Tokë, gëlltit ujin tënd dhe ti, o qiell, ndaloje (shiun)!” Dhe uji u tërhoq e u plotësua urdhri (i Allahut). Ndërsa anija u ndal në malin al Xhudij dhe u tha: “Larguar qofshin keqbërësit (nga mëshira e Allahut)!” (Hud, 44.)

SHPËTIMI I BESIMTARËVE QË GJENDESHIN NË ANIJE

Atëherë iu tha: “O Nuh, zbrit me përshëndetje prej Nesh dhe me bekime për ty dhe pasardhësit e atyre që gjenden me ty. Disa popujve (pas teje), Ne do t'u japim kënaqësi e pastaj do t'i godasë nga Ne dënimi i dhembshëm!” (Hud, 48.)

“Kështu, Ne e shpëtuam atë dhe ata që ishin me të në barkën plot.” (Shuara, 119.)

“Ne e shpëtuam Nuhun së bashku me ata që qenë në barkë dhe e bëmë shenjë për të gjithë brezat.” (Ankebut, 15.)

“Kur populli i Nuhut i quajti gënjeshtarë të dërguarit, Ne e fundosëm dhe e bëmë mësim për njerëzit. Për keqbërësit kemi përgatitur një dënim të dhembshëm.” (Furkanë, 37.)

Kur Nuhu Na thirri (në ndihmë), Ne iu përgjigjëm bukur: e shpëtuam atë dhe familjen e tij prej katastrofës së madhe, i lamë në jetë vetëm pasardhësit e tij dhe e lamë atë kujtim te brezat e tjerë. “Paqja qoftë me Nuhun ndërmjet gjithë krijesave!” (Safat, 75-79.)

“Ne e kemi bërë atë si shenjë, por a ia vë veshin njeri?” (Kamer, 15.)

“Dhe thuaj: Zoti im, më zbarko në vend të bekuar, se Ti je më i miri për të na zbarkuar.” Sigurisht që këto ishin shenja. Në të vërtetë, jemi Ne që i vëmë në provë (njerëzit). Pas tyre, Ne krijuam një brez tjetër. (Mu'minun, 29-31.)

Nyja e ndërmjetësimit në Islam

Nexhat Ibrahim

vijon nga numri i kaluar

NDËRMJETËSIMI NË DITËN E GJYKIMIT

Nga e ekspozuara është e qartë se mësimi mbi *shefa'atin* në islam ka për synim të ofrojë paraqitjen për mëshirën e pakufishme të Zotit. *Shefa'ati* kryhet në rend të parë në jetën e kësaj bote.

Ekzistojnë melekët e Zotit të cilët nxisin njerëzit të bëjnë mirë dhe t'i luten Zotit të madhërishtë, që të shpëtohen nga mëkatimi, dhe që mëshira dhe bekimi i Zotit t'i përfshijë.

Ekzistojnë Pejgamberët e Zotit të cilët janë të udhëzuar me synim të qartë t'i lirojnë njerëzit nga prangat e mëkateve dhe për udhëzimin e tyre në rrugë të drejtë. Ata me shembullin dhe me lutjet e tyre i kanë nxjerr njerëzit nga terri i të keqes në dritën e mëshirës dhe bekimit të Zotit. Ekzistojnë besimtarë të cilët kanë arritur shkallë të caktuar të përsosmërisë dhe që duke ndjekur hapat e pejgamberëve të më-

dhenj, do të ndërmjetësojnë për besimtarët e tjerë.

Shefa'ati të Pejgamberit të Zotit Muhamedit (a.s.) në këtë ditë i është dhënë rëndësia më e madhe, ashtu që asnjë pejgamber tjetër nuk do të mundet në këtë aspekt të bëjë asgjë deri sa Muhamedi a. s. nuk bie në sexhde para Zotit (xh.sh.), duke e falënderuar me fjalët më të madhërishtë dhe duke e lutur me lutjet më të përzemërta.¹ Atëherë Allahu (xh.sh.) do t'i thotë:

“O Muhamed, ngrite kokën tënde dhe fol, dëshirat tua do të plotësohen, dhe ndërmjetëso dhe ndërmjetësimi yt do të pranohet.” (Bu. 81, 51).

Nuk është e çuditshme që ndërmjetësimi i Pejgamberit të Zotit (a.s.), do të pranohet në Ditën e Gjykimit, sepse edhe në këtë jetë *shefa'ati* i tij ishte i pranueshëm.

Lulëzimi material, moral dhe shpirtëror, që u bë nën

1. Nerkez Smailagic, po aty, fq. 574.

ndikimin e Profetit Muhamed (a.s.), ishte i madh *“më i suksesshmi ndër të gjithë pejgamberët dhe personalitetet fetare”*. (Enciklopedia Britanike, zëri: Kurani).

Zoti (xh.sh.) e ka shprehur mëshirën e tij për njerëzinë nëpërmjet melekëve, pejgamberëve dhe pasuesve të tyre të mirëfilltë. Ndihma të cilën ata ofruan për gjininë njerëzore është vetvetiu dëshmi për ndihmën që ata do të ofrojnë në botën tjetër.

Por, meqë mëshira e Zotit nuk ka kufij, madje edhe ata të cilët kanë gabuar kundrejt thirrjeve të melekëve, pejgamberëve të Zotit, pasuesve të tyre të mirë, madje edhe ata, si mësojmë nga një hadith, të cilët nuk kanë bërë asnjë të mirë, do të ngrohen me mëshirën e Më Të Mëshirshmit nëpërmjet njerëzve të mëshirshëm, dhe, pasi të lirohen nga pasojat e këqija të asaj çfarë kanë vepruar, do të vendosen në shtegun e ngritjes së pakufizuar të cilat do të krijohen para njerëzisë në Ditën e Ringjalljes.²

MENDIMI I DISA SHKOLLAVE

2. Muhamed Ali, ibid.

E SEKTEVE BESIMORE PËR SHEFA'ATIN

Shkollat besimore të ehli-sunnetit gjithashtu e trajtojnë të nevojshëm çështjen e shefa'atit, ndërmjetësimit apo të ndërhyrjes për dikë. Shkolla hanefite e miraton institucionin e ndërmjetësimit, kurse Imam Ebu Hanife, si në veprën *Fikh'ul-ekber*, ashtu edhe në veprën *Kitab'ul-vasijeh*, pohon se “ndërmjetësimi (shefa'ati) i pejgambereve të Zotit dhe ndërmjetësimi i Pejgamberit tonë alejhiselam për pasuesit e tij mëkatarë, sidomos për ata, të cilët kanë bërë mëkate të rënda (dhe që i kanë merituar dënimet), është i vërtetë (i konfirmuar).”³

Edhe Imam Nesefiu pohon se *“ndërmjetësimi (esh-shefa'atu) i të dërguarve të Zotit dhe besimtarëve të mirë për mëkatarët e mëdhenj është konfirmuar në bazë të transmetimeve të sakta”* për të vazhduar se *“besimtarët-mëkatarë të mëdhenj nuk do të mbesin amshueshmërisht në xhehenem.”*⁴

Edhe Fahrudin Rraziu, me bindje esh'arite në besim, e pranon *ndërmjetësimin* dhe atë me metodë të dyfishtë, tradicionale fetare dhe racionale, përkundër bindjeve mu'tezilite.⁵

Grupimi mu'tezilit e hedh poshtë *shefa'atin*, sepse sipas tyre, ky institucion kundërshtohet me drejtësinë hyjnore (el-adl), dhe se do ta anulonte kuptimin e shpërblimit dhe dënimit, të dhënies së llogarisë dhe drejtësisë së gjykimit të Zotit. Sipas tyre, pranimi i shefa'atit do të çonte drejt dyshimit në korrektësinë e vlerësimit të Zotit për besimin dhe afarizmin e njerëzve gjatë kësaj jete⁶ dhe se “askush nuk mund të shpëtojë nga zjarri njëherë i hedhur në të.”⁷

Hasan Kafija Prushçak, dijetar boshnjak i shek. XVII, në bazë të argumenteve fetare Kuranore dhe hadithore, thotë se kemi disa lloje *shefa'atesh*:

1. *Shefa'ati* vetëm për Muhamedin (a.s.), e jo edhe për pejgamberët e tjerë.

2. *Shefa'ati* i Muhamedit (a.s.) për ata që tashmë janë të barazuar me vepra të mira dhe të këqija.

3. Imam Ebu Hanifeh, *Fikh'ul-ekber*, - Thelbi i besimit islam, Prizren, 2005, fq. 84.

4. Ebu Hafs Umer En-Nesefij, *Besimi islam sipas Imam En-Nesefiut*, Prizren, 2003, fq. 31.

5. Zekerija Bajrami, *Çështjet kelimastike të Fahrudin Raziut në veprën 'El-Mealim'*, Shkup, 2007, fq. 74-75 dhe 326-327.

6. Nexhat Ibrahim, *Zhvillimi i sekteve në historinë e mendimit islam*, Tetovë, 2007, fq. 92-118.

7. Sipas: Nerkez Smailagic, po aty, fq. 574.

3. *Shefa'ati* i Muhamedit (a.s.) për ata që tashmë janë drejtuar për në zjarr, e me ndërmjetësimin e Muhamedit (a.s.) nuk hyjnë në të.

4. *Shefa'ati* për ata që u ngrihet grada e xhenetit edhe pse nuk e kanë merituar atë me shpërblimin e tyre. Në këtë pajtohen edhe mu'tezilitët.

5. *Shefa'ati* i Muhamedit (a.s.) për ata njerëz që hyjnë në xhenet pa llogari.

6. *Shefa'ati* i Muhamedit (a.s.) për t'ua lehtësuar dënimin atyre që e kanë merituar, siç është rasti me ndërmjetësimin për axhën e tij, Ebu Talibin.

7. *Shefa'ati* i Muhamedit (a.s.) për hyrjen e të gjithë besimtarëve në xhenet.

8. *Shefa'ati* për mëkatarë e mëdhenj, të cilët tashmë kanë hyrë në xhehenem, prej ku dhe do të dalin. Në këtë *shefa'at* do të marrin pjesë krahas Muhamedit (a.s.) edhe engjëjt, pejgamberët e tjerë dhe besimtarët. Këtë *shefa'at* Muhamedi (a.s.) do ta përsërisë katër herë.⁸

NË VEND TË PËRMBYLLJES

Allahu (xh.sh.) e ka krijuar njeriun qenie të lirisë, por edhe të harresës, pasionit, dobësisë, mangësisë dhe të dobët/të luhatshëm kundrejt joshjes shejtanike, prandaj e ka të vështirë që t'i përgjigjet saktë dhe të vendoset drejt kundrejt vetes, Allahut dhe Ahiretit. Si rezultat i mëkateve të vetëdijshme apo të pavetëdijshme, njeriu duhet të pendohet (tevbe) dhe të kërkojë falje (istigfar):

“Por ata që pendohen, përmirësohen, mbështeten fort tek Allahu dhe që besimin e tyre e kanë singerisht vetëm për Allahun, do të jenë me besimtarët e vërtetë. Allahu do t’ju japë shpërblim të madh besimtarëve.” (En-Nisa', 146)

Një institucion tjetër i faljes së Allahut ndaj njeriut është edhe *shefa'ati* (ndërmjetësimi), një e vërtetë e pakundërshtueshme besimore dhe një e drejtë e pejgamberëve, e engjëjve, e dijetarëve, e shehidëve, por edhe e të afërmeve për të dashurit e tyre, e sidomos kjo e drejtë është e Muhamedit (a.s.), i cili bashkë me të lartpërmendurit do të mund të ndërmjetësojë tek Allahu i Madhëruar.

Detyra e myslimanëve është të besojnë dhe veprojnë në detyrat fetare islame, por njëkohësisht të besojnë me shpresë se ndërhyrja për falje është realitet absolut, pa ndikuar që besimi në ndërmjetësim të bëhet motiv për përtaci dhe neglizhencë.

Literatura:

1. Ebu Hafs Umer En-Nesefij, Besimi islam sipas Imam En-Nesefiut, Prizren, 2003.

2. Grup autorësh, Bazat e besimit islam, Prishtinë, 2002.

3. Imam Ebu Hanifeh, Fikh'ul-ekber - Thelbi i besimit islam, Prizren, 2005.

4. Islamska Misao – revistë fetare e shkencore, nr. 159, Mars 1992, Sarajevë.

5. Muhamed Ali, The Religion of Islam, botim i UAR, National Publication, Cairo, pa vit botimi.

6. Muhamed Gazali, Besimi i myslimanit, Shkup, 1421/2001.

7. Nerkez Smailagic, Leksikon islama, Sarajevë, 1990.

8. Nexhat Ibrahim, Zhvillimi i sekteve në historinë e mendimit islam, Tetovë, 2007.

9. Orhan Bislimaj, Akaidi hanefij, Prizren, 2008. Sulejman Omer El-Eshkar, Dita e fundit, Shkup, 1421/2001.

10. Teufik Muftic, Arapsko-srpsko-hrvatski rjecnik, pjesa I, Sarajevë, 1973.

11. Xhuma Emin, Dvadeset principa razumijevoja islama – komentar Dvadeset principa od Hasana el-Bene, Sarajevë, 2006.

12. Zekerija Bajrami, Çështjet kelamistike të Fehruddin Raziut në veprën 'El-Mealim', Shkup, 2007.

13. Zuhdija Adilovic, Hasan Kafija Prushçak i nje-govo djelo 'Svjetlost istinske spoznaje o temeljima vjere', Zenica, 2004.

8. Sipas: Zuhdija Adilovic, Hasan Kafija Prushçak i nje-govo djelo 'Svjetlost istinske spoznaje o temeljima vjere', Zenica, 2004, fq. 149-150.

NGA LAJMET E HAZRETI OMERIT (R.A.)...

Muhamed Sylari

Omer ibnul-Hattab (r.a.) është një ndër sahabet më të njohur e të afirmuar që e besuan dhe e pasuan me besnikëri e përkushtim Resulull-llahin (a.s.). Ai është një ndër ata që nuk u gjuhëzuan asnjëherë para femohuesve dhe idhujtarëve mekas, por me trimërinë dhe krenarinë e tij islame doli haptas kundër tyre në një kohë kur të tjerët fshiheshin (sipas udhëzimeve profetike). Për këtë dëshmon edhe thënia e sahabiut Abdull-llah ibni Mes'ud, i cili deklaronte qartas: "Na u shtua krenaria qëkur Omeri u bë mysliman!"¹

Omer ibnul-Hattab (r.a.) është një ndër sahabet më të afërt të pejgamberit (a.s.). Atë e lidh me të dërguarin e Allahut dashuria e besimit dhe e përljes, por edhe lidhje të shumta materiale. Kështu, ai i ka dhënë Pejgamberit (a.s.) vajzën e tij Hafsa, e cila nga kjo martesë e begatë u bë nëna e besimtarëve. Ndërkohë, Omeri (r.a.) është martuar me vajzën e Aliut e të Fatimes- vajzës së Resulull-llahit (a.s.), pra me zonjën Ummi Kulthum, me të cilën ka patur dy fëmijë, Zejdin dhe Rukajen.²

Dëshmi të shumta profetike, por jo vetëm, përshkruajnë personalitetin, përkushtimin dhe forcën e tij të besimit. Njëpërmyet këtij punimi dëshiroj të sjell para lexuesit një përmbledhje mbi jetën e tij, njëpërmyet citateve të shumta përkufizuese, në mënyrë që ai të ketë mundësi të lexojë ndryshe nga ç'është mësuar të lexojë për këtë burrë të shquar të fesë islame dhe të mbarë njerëzimit. Në këtë kontekst, studiuesi amerikan, dr. Majkëll Hart, në librin e tij "El-mietul-evail"³, duke folur për personalitetin e Hz. Omerit (të

cilin rendit me numër 51, ndër 100 të përzgjedhurit e tij), shkruan: "Ai ishte personaliteti kryesor, pas Muhamedit, në përhapjen e Islamit"⁴ dhe kishte të drejtë në gjykimin e tij!

DËSHMITË E OMERIT...

1. Amr ibnul-As thotë: E pyeta profetin (a.s.):

- Kush është më i dashuri i njerëzve për ty?

- Aishja!

- Po prej burrave?

- I ati i saj.

- Po pastaj, kush?

- Omer ibnul-Hattabi."⁵

2. Ibni Omeri dhe Ebu Hurejra (r.a.) transmetojnë: I dërguari i Allahut (a.s.) ka thënë: "Allahu e ka vendosur të vërtetën në gjuhën dhe zemrën e Omerit!"⁶

3. Ibni Omeri transmeton: Doli Resulull-llahi (a.s.) në mes të Ebu Bekrit dhe Omerit dhe tha: "Kështu do të ringjallemi!"⁷

4. Ebu Xuhajfe es-Suvai transmeton: Kam dëgjuar Aliun (r.a.) që thoshte: "A t'ju tregoj për më të mirin e këtij ymeti, pas profetit të tij? Ebu Bekri! A t'ju tregoj për më të mirin e këtij ymeti pas Ebu Bekrit? Omeri!"⁸

5. Enes ibni Malik (r.a.) transmeton se Profeti (a.s.) ka thënë: "Më mëshiruesi i ymetit tim për ymetin

1. Shejkh Muhamed el-Khudri beg, "Itmamul-vefa si sirretil-khulefa", fq. 87, ku përcakton se citati në fjalë është transmetuar nga Bukhariu etj.

2. Naxhi dhe Ali Tantavi, "Akhbaru Omer", botimi i 11- të, Xheddah, 1999, fq. 364.

3. Libër që flet për 100 personalitetet më me ndikim në historinë e njerëzimit. Është përkthyer edhe në gjuhën shqipe.

4. Dr. Majkëll Hart, "El-mietul-evail", përkthyer në arabisht nga Halid Esad Isa dhe Ahmed Gassan Sebano, botimi i 7-të, 1996, fq. 163.

5. Transmetuar nga Bukhariu dhe Muslimi.

6. Transmetuar nga Ahmedi, Ebu Davudi, Ibni Maxheh etj.

7. Transmetuar nga Ibni Maxheh dhe Tirmidhiu.

8. Transmetuar nga Ahmedi në "Musned".

tim, Ebu Bekri! Më korrekti i tyre në fenë e Allahut, Omeri!”⁹

6. Enesi (r.a.) transmeton se kur Resulull-llahi (a.s.) u ngjit një ditë në majë të Uhudit, së bashku me Ebu Bekrin, Omerin dhe Osmanin, mali nisi të lëkundej nën këmbët e tyre. I dërguari i Allahut i tha: “Qetësohu Uhud! Mbi ty po qëndron një profet, një siddik dhe dy dëshmorë!”¹⁰, duke paralajmëruar vdekjen e Omerit dhe të Osmanit si dëshmorë, siç realisht ndodhi!

7. Said ibni Vekkas (r.a.) transmeton, në një hadith të gjatë, ku Resulull-llahi (a.s.) i thotë Omerit: “O i biri i Hattabit, pasha Atë që e ka shpirtin tim në dorën e Tij, sa herë që shejtani të takon duke ecur në një shteg, do të ndjekë një shteg tjetër, ndryshe nga shtegu yt!”¹¹

8. Bilali (r.a.) pyeti shërbëtorin e Omerit: “Si është Omeri?” Tha: “Më i miri i njerëzve, por kur nxehet është punë e madhe..!”¹²

9. Ibni Omeri thotë: Kur u godit (për vdekje) babai im, u frikësua se mos i ka bërë keq ndonjë njeri, pa ditur. Për këtë thirri Abdull-llah ibni Abbasin, të cilin e donte shumë dhe i tha: “Dua të mësosh për mua gjendjen e njerëzve”. Ai doli, u kthye dhe i tha: “O prijës i besimtarëve, çdo grup që takova i gjeta njerëzit duke qarë, si të kishin humbur sot fëmijët e tyre!”¹³

10. Kur u lajmërua vdekja e tij, njerëzit thonin: “Ish-te si të kishte ndodhur kijameti!”¹⁴

AI ËSHTË I PARI QË...

H.z. Omeri (r.a.) shquhet për drejtësinë, korrektësinë, seriozitetin dhe angazhimin e tij në respektimin e kufijve të fesë. Edhe kur Profeti (a.s.) ishte prezent me ta, edhe në kohën e Ebu Bekrit (r.a.), edhe gjatë kalifatit të tij, Omeri ishte i gatshëm për të dhënë mendime e për të vepruar atë që ishte e drejtë dhe legjitime, në shërbim të fesë, drejtësisë dhe ruajtjes së harmonisë së njeriut me veten, shoqërisë dhe rregullave të shtetit. Janë të shumta iniciativat e tij për të vepruar sipas urtësisë dhe nevojës për më të mirën e lejuar. Ai është i pari që ndërmoi shumë veprime, të cilat jo vetëm i shërbyen Thirrjes Islame, por vërtetuan nevojën e përhershme që ka shoqëria islame për frymën e reformës

9. Transmetuar nga Ahmedi në “Musned” etj.

10. Transmetuar nga Bukhari.

11. Transmetuar nga Bukhari, Muslimi dhe Ahmedi në “Musned”.

12. Abbas Mahmud el-Akkad, “Mexhmuatul-abkarijjatil-islamijje”, “Abkar - ijjetu Omer”, Bejrut, pa vit botimi, fq. 27.

13. Transmetuar nga Ibni Asakir, nga Naxhi dhe Ali Tantavi, “Akhbaru Omer”, botimi i 11- të, Xheddah, 1999, fq. 406.

14. Si te Ibnul-Xheuzi, nga Naxhi dhe Ali Tantavi, vep. e cit., fq. 419.

**“O i biri i Hattabit, pasha Atë që
e ka shpirtin tim në dorën e Tij,
sa herë që shejtani të takon
duke ecur në një shteg,
do të ndjekë një shteg tjetër,
ndryshe nga shtegu yt!”**

e të gjallërisë. Librat që flasin për jetën e tij rreshtojnë me dhjetra nga reformat e tij. Mjaftohem të arsyetoj me sa vijon:

1. Zgjeri xhaminë e Resulull-llahit (a.s.), pasi pri-shti ekzistuesen, duke futur brenda saj edhe shtëpinë e Abbasit (r.a.).

2. Mori mbi supë gjykimin, me kërkesën e Ebu Bekrit (r.a.), duke u bërë gjykatësi i parë në Islam. Ebu Bekri, kalifi i parë, e kërkoi këtë gjë prej tij, duke i thënë: “Gjyko në mes të njerëzve, sepse jam i zënë!”

3. U quajt “emirul-mu’minine”, që do të thotë: prijës i besimtarëve.

4. Dhuroi një tokë vakëf. Ibni Omeri (r.a.) thotë: “Sadekaja e parë (vakëfi) në Islam është një tokë në Hajber e dhuruar nga Omer ibnul-Hattabi”.

5. Krijoi “bejtul-mal”, ndryshe “thesarin e shtetit”, gjë që nuk ekzistonte në kohën e Resulull-llahit (a.s.), e as në kohën e Ebu Bekrit (r.a.).

6. Krijoi kalendarin islam (hixhri).

7. Mblodhi njerëzit pas një imami për namazin e teravisë, gjatë muajit Ramazan¹⁵ etj.

NGA THËNIET E TIJ:

1. “Mos i beso sjelljes së një personi, pa e provuar kur është i nervozuar!”¹⁶

2. “Kur njeriu bie në pesimizëm për diçka, heq dorë prej saj!”¹⁷

3. “Nuk është i mençur ai që dallon të mirën nga e keqja! I mençur është ai që dallon më të mirën në dy të këqija!”¹⁸

15. Naxhi dhe Ali Tantavi, “Akhbaru Omer”, botimi i 11- të, Xheddah, 1999, fq. 200-202.

16. Po aty, fq. 268.

17. Po aty, fq. 268.

18. Po aty, fq. 269.

**“Ai është një burrë që e ka
hutuar çështja e ahiretit nga
punët e kësaj bote. Duket sikur
e shikon Zotin me sytë e tij!”**

4. “Kushdo që hiqet si i përkushtuar mes njerëzve ndaj atij që ka për zemër, në të vërtetë shfaq hipokrizi mbi hipokrizi!”¹⁹

5. “Ai që sillet ndryshe nga sjellja e tij, është mynafik.”²⁰

6. “Nëse njeriu do të kishte dhjetë veçori, nëntë prej të cilave të mira dhe e dhjeta e tyre sjellja e keqe, ajo do t’i prishte të tëra!”²¹

7. “Llogarisni veten tuaj para se të llogariteni, sepse kjo është më e lehtë për llogarinë tuaj! Peshojeni veten tuaj para se të peshohet! Përgatituni për daljen e madhe, ditën kur do të dilni dhe asgjë nga ju nuk do të fshihet!”²²

KANË THËNË PËR HZ. OMERIN...

Përpara se të paraqes disa nga thëniet e shumë sahabeve dhe tabiinëve të nderuar rreth personalitetit të hz. Omerit (r.a.), përkushtimit, dijes dhe ndjenjës së tij të thelluar fetare, do të dëshiroja t’u paraprija këtyre rreshtave me një përshkrim shumë interesant rreth dashurisë së tij për Zotin dhe ndjenjën e frikës së Allahut në zemrën e tij.

Ky përshkrim ka mbërritur deri tek ne nga një grua, të cilën Omeri (r.a.) e kishte kërkuar për bashkëshorte, por ajo e kishte refuzuar martesën me të!?

“Një nga ato përshkrime që nuk na ka qëlluar t’i dëgjojmë më parë e që lidhen me besimin e tij. Ummi Iban e bija e Utbe ibni Rebias thotë për të: **“Ai është një burrë që e ka hutuar çështja e ahiretit nga punët e kësaj bote. Duket sikur e shikon Zotin me sytë e tij.”** Ky përshkrim flet për frikën e tij ndaj Allahut, si ta shihte

me sytë e tij!”

Ndërkohë, thëniet e bashkëkohësve të tij për Omerin (r.a.) janë të shumta, më të shumta nga ç’mund të përfshihen në këto fletë. Jam përpjekur të përzgjedh disa syresh, që në një mënyrë a një tjetër plotësojnë imazhin e tij si një njeri i përzgjedhur dhe i përkushtuar në shërbim të fesë, dashurisë së Allahut dhe të dërguarit të Tij.²³

1. “Nuk është kush mbi faqen e dheut që të jetë më i dashur për mua se Omeri.”²⁴ - **Ebu Bekri** (r.a.)

2. I thanë Osmanit (r.a.): A nuk bëhesh si Omeri? Tha: “Nuk mund të jem si Lukman Hakimi”²⁵ - **Osmani** (r.a.)

3. “Thonim se një melek fliste me gjuhën e Omerit.”²⁶ - **Aliu** (r.a.)

4. “Vdekja e Omerit është dobësim për Islamin! Nuk do të doja të kisha ndonjë gjë mbi të cilën ka lindur dhe ka perënduar dielli dhe të jetoja pas Omerit!”²⁷ - **Ebu Ubejde ibnul-Xherrah** (r.a.)

5. “Sikur dija e Omer ibnul-Hattabit të vendosej në njërën anë të peshores dhe dija e krejt botës në anën tjetër të saj, dija e Omerit do të peshonte mbi dijen e tyre. Thonë se ai ka ikur me 9/10 e dijes!”²⁸ - **Abdull-llah ibni Mes’udi** (r.a.)

6. “Omeri ishte më i dituri në mesin tonë në Librin e Allahut, më fakihu në mesin tonë në fenë e Allahut!”²⁹ - **Abdull-llah ibni Mes’udi** (r.a.)

7. “Ebu Bekri, nuk e donte këtë botë dhe ajo s’e donte atë! Omerin e donte kjo botë e ai s’e donte! Ndërsa ne u zhytëm në të me shpinë e me bark!”³⁰ - **Muavije** (r.a.)

8. “Sot u dobësua Islami!”³¹ - **Ummi Ejmen** (r.a.), në ditën e atentatit ndaj Omerit (r.a.).

9. “Nëse doni të ëmbëlsohet tubimi juaj, flisni për kujtimet e Omerit!”³² - **Hasan Basriu**

10. “Çdo familje, që nuk e ndjen humbjen e Omerit si humbjen e vet, është familje e keqe!”³³ - **Hasan Basriu**

11. “Nëse sheh një njeri që të thotë se është më i ditur se Omeri, ruaju prej tij!”³⁴ - **Ibni Sirini**

23. Abbas Mahmud el-Akkad, vep. e cit., fq. 216.

24. Naxhi dhe Ali Tantavi, vep. e cit., fq. 421.

25. Po aty, fq. 421.

26. Po aty, fq. 422.

27. Po aty, fq. 423.

28. Po aty, fq. 425.

29. Po aty, fq. 425.

30. Po aty, fq. 427.

31. Po aty, fq. 427.

32. Po aty, fq. 430.

33. Po aty, fq. 430.

34. Po aty, fq. 430.

19. Po aty, fq. 471.

20. Po aty, fq. 471.

21. Po aty, fq. 472.

22. Po aty, fq. 273.

Cilat janë arsyet e çrregullimeve të shëndetit mendor dhe shpirtëror?

Dr. Ali Akben

Njeriu i ditëve të sotme është shumë i dëshpëruar, i stresuar dhe po aq i vetmuar dhe i braktisur. Një vetmi dhe braktisje në mes miliona njerëzish... Në armiqësi me vetveten dhe rrethin ku jeton... Lufton për jetën duke gëlltitur dhimbjen dhe hidhërimin e varfërisë në mes të kamjes...

Armiqësia në trekëndëshin Shpirt – Trup – Mendje dhe gjendja kaotike, duket se janë arsyet kryesore të lodhjes, tkurrjes, stresit dhe sëmurjes së njeriut të ditëve tona.

Ne jemi të vetëdijshëm se fëmijët po pësojnë më shumë probleme psikologjike në krahasim me fëmijët e brezave të kaluar. Të rinjtë dhe fëmijët e sotëm janë më egoistë, më dembelë dhe më pak sakrifikues... Pas nesh po vjen një brez egoist, i mbytur në fantazi, i trembur dhe i stresuar...

Për brezin e ri, rregullat shoqërore po e humbasin kuptimin e vërtetë të tyre. Mediat vizive dhe të shkruara vazhdimisht propagandojnë slogane të tipit “bëhu vetvetja”, “mos mendo se ç’thonë të tjerët”, “jeto jetën tënde” dhe të tjera si këto të cilat e kanë bërë njeriun peng të egos së tij...

Tashmë, për njerëzit jeta ka marrë një formë shumë personale. Të jesh i ndryshëm në veshje, ngrënie, shëtitje, madje edhe në martesë është bërë çështje e dorës së parë. Edhe sistemi i besimit ka filluar të bëhet personal. Ndjesitë fetare dhe institucioni i besimit është në gjendje të dobët. Pjesëmarrja në shoqata dhe organizime është pakësuar shumë. Ndjenja e ndarjes

së të mirave me të tjerët ka rënë në zero. Dhe për këtë arsye, njeriu është bërë peng i dëshirave, i epsheve dhe i egos së tij.

Virtytet që e zbukurojnë shpirtin tonë si: respekti për më të mëdhenjtë dhe mëshira për më të vegjëlit i kanë lënë vendin disa ritualeve fallco dhe të cekëta...

Duke i bindur të rinjtë se mund të bëjnë gjithçka dhe se mund të ndjekin çdo lloj fantazie që kanë, i ka sjellë ata në një gjendje të hapur ndaj grackave të egos dashakeqe. Mirëpo, këto dëshira të pakufizuara të të rinjve dhe mundësitë e pakta për realizimin e tyre, mund t'i çojnë ata në zhgënjime të njëpasnjëshme. Psikozat, dëmtimet e personalitetit, mungesa e vëmendjes, hiperaktivizmi dhe të tjera si këto sëmundje të cilat janë bërë modë për ditët tona, vërehen çdo ditë e më shumë si shkak i rolit të keq që luajnë gabimet fatale dhe të pafalshme që bëhen gjatë edukimit të egos.

Zbulimi i vetvetes, dashuria për të, lumturia dhe pavarësia nga të tjerët është bërë çështje kryesore e çdo të riu. Mirëpo, sa i lumtur mund të jetë një njeri që sa vjen e vetmohet, që jeton vetëm për veten dhe vrapon pas çdo lloj dëshire të egos?

Ja pra, si përfundim i këtyre përballjeve, vërejmë se mendja dhe shpirti ynë ka rënë në grackën e hileve të fshehta të egos dashakeqe. Vallë, si mund të jetë tjetër, fundi i një jete egoiste, të vetmuar dhe me dëshira të pafundme përveçse një kaos i stërmadh!?... Vallë, a jemi të vetëdijshëm për këtë?

zemrat e liga NGA KËNDI KURANOR

Mr. Zymer Ramadani

Pikë së pari duhet të dimë se zemra, si çdo organ tjetër i trupit rritet dhe zhvillohet, hapet dhe zgjerohet, mbyllet dhe shtrëngohet. Ajo qan sikurse syri, por edhe qesh sikurse fytyra e gëzuar. Ajo nuk është gjë tjetër veçse burimi i dashurisë dhe i lumturisë; burimi i adhurimit dhe i përkuljes së Allahut (xh.sh.). Për të nuk mund të themi se është vetëm një copë mishi dhe asgjë tjetër sepse, nëse mendojmë kështu e kemi humbur lidhjen tonë me të gjitha këto që u cekën. Mirëpo, kur të ndodhë e kundërta, kur të humbë lidhja e vërtetë, atëherë nuk do të bëhet më fjalë për një zemër të shëndoshë, po për zemra të sëmura, të verbëra dhe të mjera. Për zemrat që nuk pranojnë të jenë adhuruese të një të vërtete absolute, pra që futen në mëkate, Allahu ka përgatitur dënime të rrepta.

Në Kuranin Fisnik, në një ajet të sures Mutaffifin, Allahu i Madhëruar flet rreth ndotjes dhe ndryshkjes së zemrave... Ai kundërshton haptazi duke thënë se veprat e këqija të kryera nga njeriu e prishin zemrën, e vdesin njeriun dhe e sjellin në një gjendje të mjerueshme, ngase ajo është pjesë e trupit nga e cila buron gjithçka që lidhet me veprimin dhe mosveprimin. Allahu thotë: *"Jo, nuk është ashtu! Por të këqijat që i punuan, zemrat e tyre ua mbuluan (u ndryshkën)".* Sa

e vështirë është që Allahu të përshkruajë ndryshkun e zemrave të njerëzve. Mjerë ata që janë të tillë, ngase po u ndryshk dhe u forcua zemra nga mëkatet, atëherë nuk ka ilaç që e shëron përveç adhurimit. Zemra sëmuret ashtu siç sëmuret trupi, dhe ilaçi për të është pendimi dhe mbrojtja nga mëkatet. E ky ilaç fitohet vetvetiu duke iu drejtuar krijuesit dhe në asnjë mënyrë nuk iu ngjan ilaçeve të tjera që blihen për t'u shëruar nga sëmundjet e ndryshme. Ajo ndryshket ashtu siç

**"Jo, nuk është ashtu! Por
të këqijat që i punuan,
zemrat e tyre ua mbuluan
(u ndryshkën)"**

ndryshket dhe ndotet një pasqyrë, dhe qartësia e së cilës humbet tërësisht. Ajo zhvishet siç zhvishet trupi, ndërsa zbukurimi i saj është sinjeriteti dhe devotshmëria. Atë e zë uria dhe etja, ashtu siç zë uria dhe etja trupin, veçse ushqimi dhe pija e saj janë dija, dashuria, mbështetja në Allahun, pendimi dhe robërimi. Kur zbriti ky ajet, disa nga shokët-sahabet e Pejgamberit (a.s.) nuk e kuptuan metaforën e tij.

Çfarë do të thotë që zemra ndryshket?

Si mund të ndodhë që zemra të ndryshket, kur ajo është organi më i butë dhe më i lëmuar në trupin e njeriut?

Si mund të ndikojnë veprat e njeriut në ndryshkjen e zemrës?

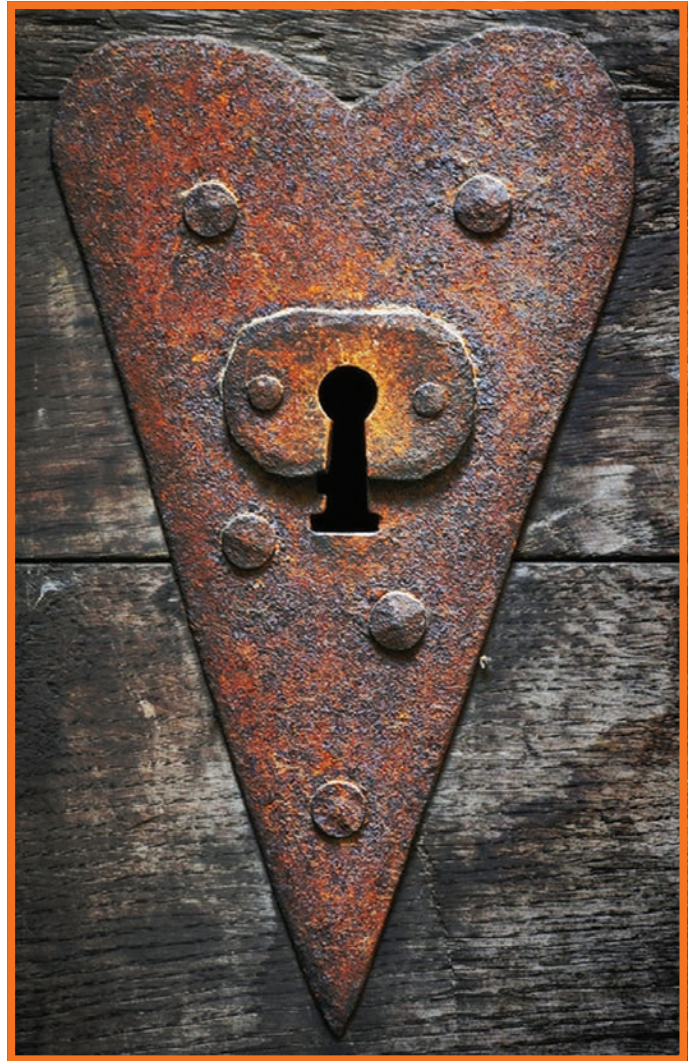
Pse ndodh kjo?

Ata e kishin të vështirë të gjenin përgjigje për këtë. Mirëpo, Pejgamberi (a.s.), komentatori më i madh, më i mirë e njëherësh edhe më i qarti, sipas një hadithi që ka transmetuar Ebu Hurejre (r. a.) ka thënë: *“Kur një mysliman bën një mëkat, në zemrën e tij shtohet një pikë e zezë. Nëse pendohet e largohet nga ai mëkat dhe bën istigfar (kërkon falje), zemra e tij shkëlqen. Nëse ai vazhdon të kryejë mëkate të tjera, pikat e zeza shtohen dhe ato e pushtojnë të gjithë zemrën”*¹ Kjo pra është ajo që donte të thoshte Allahu në ajetin: **“Jo, nuk është ashtu! Por të këqijat që punuan, zemrat e tyre ua mbu-luan (u ndryshkën)”**. Ky pra është ndryshku i zemrës, gjë për të cilën nuk ka shërim mjekësor, përveç shërimit shpirtëror që arrihet nëpërmjet ibadeteve.

Në realitet, metaforat e Kuranit rreth zemrës nuk janë vetëm këto që kanë të bëjnë me ndryshkjen. Por në Kuran flitet edhe për forcimin, trashjen dhe topitjen e zemrës, që bëhet edhe më e fortë se guri.

Në mënyrë të njëpasnjëshme, Allahu (xh.sh.) na ofron mënyrat e shndërrimit të zemrave të shëndosha në zemra të sëmura, në zemra të çrregullta që nuk kanë ndonjë efekt njerëzorë:

A) Në Kuranin Fisnik na bëhet e ditur se ata kanë zemra edhe më të forta se guri. **“Por, pas kësaj, zemrat tuaja u forcuan e u bënë si guri, madje edhe më të forta. Në të vërtetë, ka gurë nga të cilët burojnë lumenj, ka të atillë që çahen e nga të cilët rrjedh uji, madje ka edhe syresh që rrëzohen nga frika e Allahut. Allahu nuk është i**

pavëmendshëm ndaj veprimeve tuaja.”²; Komentatori Muhamed Ali Es-Sabuni, në Safvetu't-Tefasir thekson se përmes këtij ajeti Allahu (xh.sh.) kërcënoi Jahuditë, ngase ata u munduan të mos përfillnin asgjë të mirë; prandaj Allahu u tha atyre se padyshim do ta gjeni dënimin për këtë, sepse Allahu nuk është i paditur ndaj veprave që ju i bëni haptazi, por as ndaj atyre që ju i keni në zemrat tuaja të forta si guri, e edhe më të forta se ai.

B) Zemrat e lidhura me dry: **“Vallë, a nuk përsiatin ata për Kuranin apo i kanë zemrat të kyçura?!”**³ Në një aspekt, nëpërmjet frazës pyetëse tregohet se ata janë të ulët në karakter dhe kjo pyetje i nënçmon njerëzit e tillë. Apo zemrat e tyre u mbyllën me një dry të hekurt, dry të ndryshkur, arsye për të cilën në ato zemra është e vështirë të depërtojë drita dhe besimi, ngase ato janë të errëta dhe nuk ndriçohen. Ajeti paraprak fliste në lidhje me njerëzit pa karakter të cilët Allahu i kishte mallkuar dhe ato as nuk dëgjonin e as nuk mund ta

1. Ibni Maxhe, Zuhd, 29; Ibni Hanbel, Musned, II/297.

2. Bekare, 2/74.

3. Muhamed, 47/24.

A nuk është e qartë për ata që trashëguan tokën e banorëve të saj të mëparshëm, se, nëse Ne dëshirojmë, i dënojmë për gjynahet e tyre dhe ua vulosim zemrat, që të mos dëgjojnë?!”

vërenin të vërtetën me zemrat e tyre. Dijetari Fahrudin er-Raziu thotë: “Zemra është e krijuar që ta njohë të vërtetën. Nëse në zemër humbet kjo veti, atëherë zemra është si të mos ekzistojë fare. Nëse dikush sulmon dikë, të tjerët, por edhe i sulmuari do të thonë që ky nuk është njeri, por një kafshë e egër”. Ndërsa sipas një transmetimi që ceket në Tefsirin e Imam Taberiut, Halid ibni Ma’dan thotë: “Njeriu ka katër sy: dy i ka në kokë, që shihen nga të gjithë e të cilët shërbejnë për të siguruar orientimin në jetën e kësaj bote, dhe dy të tjerë i ka në zemër. Këta janë sytë që merren me çështjet fetare dhe janë vetëm në pritje të mirësive të Allahut. Kur Allahu dëshiron diçka të mirë për një rob, Ai ia hap këta sy. E nëse nuk dëshiron, atëherë ia lidh dhe ia verbon ata.” (Tefsiru’t-Taberi, Ebu Xha’fer ibni Xherir et-Taberi)

C) Zemra të mbyllura që nuk kuptojnë këshilla: **“A nuk është e qartë për ata që trashëguan tokën e banorëve të saj të mëparshëm, se, nëse Ne dëshirojmë, i dënojmë për gjynahet e tyre dhe ua vulosim zemrat, që të mos dëgjojnë?”**⁴. O ju mushrikë, o ju jobesimtarë: Popujt që ishin më herët në këtë zonë, nga gabimet që bënë ne i shkatërruam, a nuk e vëreni se edhe ju po bëni të njëjtat gabime? Kini kujdes, sepse i njëjti dënim do t’u përfshijë edhe juve. Përderisa ju e dini se ata janë eliminuar nga ky vend, përse zemrat tuaja nuk dëgjojnë këshillë dhe përse nuk zbuten për t’u kthyer në të vërtetën? Trashëguesit në këtë rast janë mushrikët e Mekkes. Dihet se fragmentet historike që na ofron Kurani nuk kanë për qëllim që ato të shënohen vetëm si histori që kanë ndodhur më parë dhe kanë marrë fund. Jo, ato na bëjnë të ditur se, nëse ecim pas gjur-

mëve të tyre, e njëjta gjë mund të na gjejë edhe ne.

D) Zemra që kanë perde: **“Ata thonë: Ajo për të cilën ti na thërret, nuk i arrin zemrat tona, sepse ato janë të mbrojtura mirë. Veshët tanë janë të shurdhër e midis nesh e teje ka perde. Prandaj ti vepro si të duash, se edhe ne kështu do të veprojmë”**.⁵ Ata i thanë Pejgamberit (a.s.) që të mos mundohet kot, sepse këshillat e tij nuk arrijnë në zemra por mbesin jashtë tyre, ngase ata thanë që ne i kemi të mbuluara ato me perde. Kurse sa i përket veshëve tanë, përsëri ka një pengesë dhe shurdhim. Kjo pengesë është vetëm se ata nuk pranojnë fjalët që të shpien në besimin e Allahut. Prandaj, ata iu drejtuan Pejgamberit (a.s.) duke i thënë: ti vazhdoje punën tënde e ne tonën. Mos na shqetëso me të tilla gjëra, sepse ne nuk dëshirojmë të pranojmë atë që thua. Sipas mushrikëve, Pejgamberi (a.s.) ishte një njeri që po bënte magji. Ndonjëherë ata e quanin atë poet që me fjalët e tij mendohej të pushtonte zemrat e jobesimtarëve. Po ashtu, ata menduan se Pejgamberi (a.s.) nuk po i merrte këto nga Allahu por i kishte mësuar nga ndonjë magjistar; mirëpo nga ana tjetër të gjithë e dinin se Muhamedi (a.s.) nuk kishte shkuar kurrë ndonjëherë tek magjistarët.

E) Zemra të futura në këllëf: **“Ata thonë: ‘Zemrat tona janë të vulosura’. Jo, s’është ashtu, por ata i ka mallkuar Allahu për shkak të mohimit të tyre, prandaj shumë pak prej tyre besojnë.”**⁶. Nga jobesimtarët e kohës së Muhamedit (a.s.) kishte nga ata që mundoheshin të talleshin me të, mirëpo Allahu (xh.sh.) nuk lejoi të tallen me të dërguarin e tij. Ai menjëherë e informoi atë, duke i thënë se ata nuk do të besojnë, ata vetëm se jetojnë kot, sepse zemrat e tyre janë të futura në një këllëf, se asgjë tjetër nuk mund të hyjë në to përveç asaj që ai ka pranuar. Ti Muhamed, mos u mërzit për ta, sepse Allahu ata i nënçmoi, i mallkoi, ua mori të mirat, i la në vetmi. Në këtë mënyrë, Allahu i refuzoi thëniet e tyre fyese, sepse ata e kishin marrë si lojë Librin e Allahut; një pjesë e besonin e tjetrën e mohonin. Jo, në këtë mënyrë Allahu nuk pranoi që ata të tallen.

F) Zemra të sëmura: **“Në zemrat e tyre ka një sëmundje, të cilën Allahu ua shton. Ata i pret një dënim i dhembshëm, për shkak të hipokrizisë së tyre.”**⁷. Dihet fort mirë se sot mjekësia ka zbuluar shumë sëmundje të zemrës dhe mundohet të gjejë shërim për to. Këto

5. Fussilet, 41/5.

6. Bekare, 2/88.

7. Bekare, 2/10.

4. Araf, 7/100.

janë sëmundje biologjike, për të cilat mund të gjendet shërim ose jo. Mirëpo ajeti në fjalë aludon për një lloj tjetër sëmundjeje. Kjo është një sëmundje, shkakun e së cilës e di vetëm Allahu; këto zemra janë të nxira në pikëpamje të mosbesimit, janë zemra të sëmura nga mospranimi i të vërtetës. Është e vështirë të shërohen sepse ato refuzuan çdo të vërtetë, arsye për të cilën Allahu ua shtoi edhe më tepër sëmundjen. Zemra e cila vazhdimisht anon nga një mohim, do të ketë gjithmonë një virus që do t'ia shtojë edhe më tepër mohimin ndaj të mirave, derisa më në fund ajo të kalojë në gjendje të ligë. Si rezultat i përgënjeshtimeve që bën, Allahu ka përgatitur për ta një dënim të cilin nuk e kanë përjetuar kurrë më parë.

G) *Zemra të verbëra: “Vallë, a nuk kanë udhëtuar ata nëpër botë, që zemrat e tyre të mendojnë dhe veshët të dëgjojnë? Në të vërtetë, atyre nuk u janë verbuar sytë (në këto gjëra), por u janë verbuar zemrat e veta në kraharor.”*⁸. Këtu duhet të bëjmë ndarjen e verbërisë së syrit dhe verbërisë së zemrës. Siç e dimë, me lëndimin e syrit, ai humb pamjen, e nëse lëndohet zemra e dikujt, njeriu hidhërohet. Me kalimin e kohës, ajo zemër humb hidhërimin dhe kthehet në gjendjen e mëparshme. Kjo do të thotë se mospajtimi në mes dy personave për çështjet e kësaj bote, e lëndon zemrën por nuk e verbon, ndërsa verbërimi i saj ndodh atëherë kur ajo përballet me të vërtetën hyjnore dhe nuk e kupton atë. Allahu (xh.sh.) atyre u thotë: o ju njerëz që keni udhëtuar, që keni shëtitur dhe keni bredhur anë e kënd, duke parë kështu gjërat pozitive dhe ato negative; ju i keni kuptuar shkaqet e përparimit dhe ngecjes së një populli. Mos harroni, ju për këtë keni njohuri, mirëpo, për fat të keq ju nuk dëshironi as t'i kujtoni fatkeqësitë e tyre, sepse jeni dhënë pas kënaqësive të kësaj bote. Në këtë mënyrë zemrat tuaja nuk kuptojnë, veshët tuaj nuk dëgjojnë, ndaj si shpërblim për këtë, Allahu nuk ua verboi sytë por ua verboi zemrat në kraharore.

H) *Zemra që adhurojnë egon dhe epshet e tyre; “Mendo pak! Kush, përveç Allahut, mund ta udhëzojë atë njeri, që dëshirat e veta i ka bërë zot; atë njeri, të cilin Allahu, duke e njohur për të tillë, e ka shpënë në humbje, duke ia vulosur dëgjimin dhe zemrën e duke i vënë perde para syve të tij?! A nuk po merrni vesh?”*⁹. Në këtë ajet Allahu i Madhëruar na bën të ditur gjithashtu një lloj edhe më të rrezikshëm të zemrave: ato janë

zemra të cilat jo vetëm që adhurojnë ndonjë idhull në vend të Allahut, por edhe më keq akoma, adhurojnë egon, dëshirat dhe pasionet e tyre. Këto adhurojnë paratë, adhurojnë ndonjë interes personal, shpirtin dhe zemrën e tyre e lidhin për këto gjëra. Si dënim për to, Allahu u mbylli çdo shqisë të trupit që i orienton nga e vërteta. E hoqi lumturinë nga jeta e tij dhe i largoi gjithçka që e lidh me rehatllëkun e tij.

Pra, këto ishin ato lloj zemrash që e kanë humbur kënaqësinë dhe çelësin e lumturisë së përhershme. Edhe pse jetojnë në këtë botë, këto lloj zemrash janë të shqetësuara, të çrregulluara, nuk ndiejnë lumturi; edhe kur u ndodh qoftë ndonjë gëzim apo hidhërim, ato janë të njëjta, nuk përjetojnë ndjenjë gëzimi e as dhimbjeje. Shërimin e tyre nuk mund të bëjë asgjë tjetër përveç dhikrit- përkujtimit të Allahut, përluljes ndaj Tij, braktisjes së veprave të liga, leximit të Kuranit dhe pasimit të rrugës së Pejgamberit (a.s.).

8. Haxh, 22/46.

9. Xhathije, 45/23.

A mund ta ndajmë fenë nga jeta

Ali Riza Temel

Tashmë është bërë e zakonshme të thuhet, “feja tjetër, jeta reale tjetër! ”. Ky botëkuptim, megjithëse është ekstremisht i pabazë, tenton të bëhet themeli i një sistemi që propagandon laicizmi. Por, a ka mundësi një botëkuptim i tillë të bëhet “themel” i një sistemi? Nëse me këtë botëkuptim nënkuptohet, “një botë pa fe ose një fe pa botë”, atëherë mund të themi se ky botëkuptim nuk është aspak konkret. Sepse është e pamundur të ekzistojë një fe e cila nuk do të ketë ndikim në jetën shoqërore ose individuale në këtë botë. Dhe arsyeja e kësaj është shumë e thjeshtë. Kjo botë, është një fushë veprimi dhe feja nuk ka për të na hyrë në punë përveçse në këtë botë. Kur të vdesim, nuk mund të bëhet më fjalë për fenë. Çfarë të mbjellim në këtë botë, do ta korrim në botën tjetër dhe rregullat e mbjelljes dhe korrjes i cakton vetë feja. Pra, një fe që nuk do të kishte ndikim, do të ishte vetëm një utopi dhe fantazi. Të paktën, përse i përket fesë Islame, do të ishte e paimagjinueshme një gjë e tillë. Nëse një fe nuk do të kishte ndikim në këtë botë, si do të praktikohet dhe ç’dobi do të kishte? Gjithashtu, feja nuk është një çështje e lidhur vetëm me ndërgjegjen dhe shpirtin. Por edhe sikur të ishte kështu, përmirësimi i shpirtit dhe i ndërgjegjes do të bëhej vetëm në sajë të një jetese dhe botëkuptimi të drejtë fetar.

Ashtu sikur një fe pa botë (fushë veprimi) nuk ka dobi, ashtu dhe një botë pa fe do të ishte e paqëllimtë, e errët dhe e kotë. Nuk ia vlen të jetohet në një botë ku vdekja që na

vjen në fund të një jete pa qëllim, do të thotë vetëm falimentim i gjithçkaje që i përket kësaj bote, sepse, ekzistencës, fundi i të cilës është mosekzistenca, nuk mund t’i themi ekzistencë me kuptimin e vërtetë të fjalës. Feja, është ajo që i siguron vazhdimësinë jetës dhe çdo gjëje që përmban jeta. Është ajo që i vesh objekteve dhe ngjarjeve rrobën e vërtetë të ekzistencës, sepse ringjallja gjendet vetëm tek feja.

Meqenëse fusha e veprimit të fesë është jeta shoqërore dhe individuale në këtë botë, edhe dobia që përfitojmë prej saj është në proporcion me praktikimin e saj (fesë). Gjithashtu, meqenëse një botë pa fe është e paqëllimtë, e errët dhe e kotë, do të bënim krim nëse do t’i ndanim këto nga njëra tjetra, sepse do të shkatërronim jo vetëm fenë por edhe botën.

Allahu nuk i ka dërguar profetët dhe librat thjesht për zbulim. Edhe botën dhe gjithçka tjetër nuk i krijoi kot dhe paqëllim. Asgjë nuk është kot. Islami ka ardhur për t’i dhënë kuptimin e vërtetë gjithë krijimit. Islami është emri i sistemit me të cilin Allahu i Madhëruar drejton dhe menaxhon gjithësinë. Ai që ka vënë ligjet për gjithësinë, Ai vë edhe ligjet për jetën. Allahu nuk është tërhequr mënjanë dhe as nuk ka dalë në pension pasi ka krijuar gjithësinë. Ai është i gjallë dhe aktiv, shikues dhe i përkujdesshëm.

Të gjitha imazhet dhe lëvizjet janë shfaqja e përsosur e Emrave të Tij të Bukur. Detyra e njeriut

është që ta bëjë jetën e tij arenën e këtyre Emrave.

Të hedhësh fenë jashtë jetës, është sikur të guxosh të hedhësh Allahun jashtë pronës së Tij. Por askush nuk ka fuqinë ta bëjë këtë. Çdo fuqi dhe mundësi është e Tij dhe në sajë të Tij. Allahu është pronari i vërtetë i gjithësisë. Ato që zotëron Çezari janë veçse amanet. E ata që mundohen t'i rrëmbejnë të drejtën Allahut për t'ia dhënë Çezarit, çfarë do të marrin në varr?

Të gjitha çështjet e kësaj bote janë brenda kornizës së Islamit. Nuk ka asgjë jashtë fushës së fesë. Ndërhyrja e fesë tek njeriu fillon që para se të lindë. Fëmija nuk do të jetë i jashtëligjshëm (jashtë martesë), nëse jeta e nënës nuk rrezikohet 100 % nuk lejohet aborti, kur të lindë do t'i vihet një emër i bukur, do të ushqehet me kafshatë hallall (të pa përzier me gjynahe), do të edukohet dhe t'i jepen dituri të dobishme për këtë botë dhe për botën tjetër, kur të mbushë moshën e duhur do të mësohet me adhurimet, do t'i mësohet e lejuara dhe e ndaluara, do t'i bëhen të ditura detyrat kundrejt prindërve, të afërmeve, fqinjëve, atdheut dhe gjithë njerëzimit dhe do t'i mësohen të gjitha rregullat e jetës Islame. Madje, në Kuranin Famëlartë, është caktuar edhe koha e gjidhënies. Edhe kur t'i vijë fundi i jetës nuk i shkëputet lidhja me fenë. Do të lahet, të qefinohet dhe të varroset sipas rregullave të Islamit. Madje edhe çështjen e trashëgimisë e rregullon vetë Islami.

Pra, siç mund të shohim, nuk ka asnjë çështje që qëndron jashtë fushës së fesë. Edhe vetë materia nuk mund të qëndrojë larg kuptimit të saj. Trupi është foleja e shpirtit dhe për këtë arsye kanë të drejta mbi njëri-tjetrin. Vetëm nëse trupi dhe shpirti ndodhen së bashku mund të ketë jetë. Përderisa materia me kuptimin dhe shoqëria me fenë të jetojnë bashkë mund të flasim për një shoqëri të shëndoshë. Feja dhe jeta nuk janë kundërshtarët apo alternativat e njëra-tjetrës. Ekzistenca e njëres është e lidhur fort me ekzistencën e tjetrës. Feja jetohej këtu në këtë botë (jetë). Gjithashtu, edhe xhenneti me xhehen-nemin fitohen në këtë botë. Për atë që nuk vjen në këtë botë, nuk mund të ketë as botë tjetër, sepse rruga e botës tjetër kalon nga kjo botë.

Ata që e mendojnë këtë botë të ndarë nga bota tjetër, janë të verbër ndaj së vërtetës dhe nëse ata mundohen t'i gjejnë kuptimin duke i përfytyruar të ndara, nuk bëjnë gjë tjetër veçse i ç'vlerësojnë që të dyja botët.

Ashtu siç e treguam edhe më lart, feja Islame e cila ka ardhur për të rregulluar çështjet e jetës, interesohet për çdo çështje tonën. Kurani Famëlartë, që në fillim predikon bazat e besimit dhe parimet e veprimet. Ndërsa Profeti ynë i dashur (s.a.v.s) ka bërë njoftimin dhe i ka vënë në jetë të gjitha praktikatat e Islamit. Madje për këtë arsye dhe është quajtur Kuran i gjallë që ecte mbi tokë. Këto dy elemente, Kurani dhe Sunneti janë edhe buri-

met kryesore të Islamit. Në Kuran, flitet për detaje të jetës dhe çështje të tilla si, toni i zërit të njeriut, mënyra e ecjes, edukata e hyrjes në shtëpi, mënyra e përshëndetjes, mënyra e propozimit për martesë etj. Gjithashtu ka trajtuar në mënyrë të veçantë dhe ka marrë masa për çështje të tilla si, martesën, divorcin, trashëgiminë, tregtinë, hipotekën, noterinë, borxhin, interesin bankar, pijet alkoolike, kumarin, vrasjen, plagosjen, prostitucionin, shpifjen dhe tema të tjera delikate si këto. Pra, me gjithë këtë lidhje të fortë që ka Islami me jetën, si mund të mendojmë që ta nxjerrim këtë fe jashtë jetës tonë?!

Askush nuk përfiton gjë nëse mundohet të dalë jashtë kontrollit dhe menaxhimit të Allahut të Madhëruar që është i gatshëm në çdo vend dhe kohë. Edhe ateisti më kokëfortë, në fund do të dalë përpara Allahut. Ja pra, atë ditë do të shoh se nuk ka shpëtim prej Allahut dhe se kontrolli i kësaj bote dhe tjetrës i takon vetëm Atij. E gjithë çështja është që t'i shohim këto të vërteta para se të vijmë në pikën që nuk mund të ketë më kthim prapa.

Hyrya e Islamit në të gjitha fushat e jetës dhe predikimet e parimeve bazë në të gjitha çështjet e saj (jetës) nuk duhet të kuptohen si ndrydhje dhe kufizim të jetës. Pranë çështjeve parësore që janë të detyruar t'i zbatojnë të gjithë myslimanët me qëllim që të ruhen të drejtat e përgjithshme, ka edhe çështje dytësore të cilat janë lënë në dëshirën individuale. Në Islam nuk bëhet fjalë për mënyra "Big Brother" të cilat fokusojnë dhe deshifrojnë jetën individuale dhe shoqërore.

Çështja parësore është Teuhidi. Të gjitha krijesat janë vepra e një Krijuesi. Dhe për këtë arsye nuk duhet që të këputet lidhja midis Krijuesit dhe krijesave. Ndërsa adhurimet janë ato që e marrin nën mbrojtje dhe e bëjnë të sigurtë këtë lidhje. Si përfundim mund të themi se, nëse në të gjitha veprimet merren si bazë rregullat e caktuara prej Allahut, lidhja midis fesë dhe botës (jetës) do të jetë e sigurt.

*“Me të vërtetë ka fjalime
në të cilat ka përgjithësime.”*

(hadith)

Retorika dhe manipulimet

Prustem Spahiu

Logjika dhe argumentet nuk do të mund të luftojnë disa fjalë dhe formula. Ato shprehen me aq devotshmëri përballë turmave, nga persona autoritarë para të cilëve ulen kokat në shenjë nderimi. Shumica i konsiderojnë si fuqi mbinatyrore, të jashtëzakonshëm. Ata zgjojnë në shpirtin e shumicës pamje madhështore të papërcaktuara, por ky mospërcaktim ua rrit fuqinë misterioze. “Ato janë hyjni misterioze të cilave u përmbahet besimtari dhe iu afrohet duke u dridhur.” (Gustav le Bon)

Kurani përshkruan mëkatën e parë të cilin njeriu e bëri në xhenet. Ademi dhe Havaja e lanë në harresë ndalesën që ua kishte bërë Krijuesi i tyre dhe dëgjuan fjalët joshëse, por të pavërteta të shejtanit të mallkuar.

“Djalli u pëshpëriti, për t’ua zbuluar pjesët e turpshme të mbuluara të trupit të tyre dhe u tha: ‘Zoti juaj jua ka ndaluar pemën, vetëm që të mos bëheni engjëj ose të pavdekshëm.’ Dhe iu betua atyre (duke thënë): ‘Vër-

tet, Unë jam për ju këshillues i singertë!’ Dhe i mashtroi me dinakërinë e tij. Pasi e shijuan frutin, atyre iu zbuluan vendet e turpshme dhe nisën të mbulohen me gjethe e Xhenetit dhe Zoti i tyre i thirri: ‘A nuk jua kisha ndaluar atë pemë? A nuk ju pata thënë se djalli është vërtet armiku juaj i hapur?’ Ata thanë: ‘O Zoti ynë! Ne e kemi futur veten në gjynah, prandaj, nëse Ti nuk na fal dhe nuk na mëshiron, ne vërtet që do të jemi nga të humburit’.” (El Araf, 20 - 23)

Shejtani u foli Ademit dhe Havasë për drurin e ndaluar duke e përshkruar si dru magjik, të pavdekshëm dhe të jashtëzakonshëm, i cili i mundëson njerëzve jetë të amshueshme, të ëmbël dhe të lumtur. Me këtë shejtani i mashtroi paraardhësit tanë, duke u shërbyer me manipulime.

Qysh në kohërat e hershme të historisë njerëzore manipulimi u paraqit si mjete më i mirë dhe më i suksesshëm për të ndikuar në mendimin dhe gjykimin e njerëzve. Manipulimi është fenomen vetëm njerë-

zor, sepse në dallim nga kafshët njeriu është e vetmja qenie që mund të komunikojë, të shprehet dhe të na bindë. Manipulimi më i shpeshtë gjendet në fjalën e folur. Me kombinimin e fjalëve dhe me kuptimin e tyre, ai ndikon në psikologjinë e të pranishmeve duke i manipuluar ata. Në krahasim me fjalën e shqiptuar, fjala e shkruar është më e varfër. Fjala e shqiptuar me gojë, me përdorimin e figurave stilistike, me tonin dhe ngjyrën e zërit, ndikon më fuqishëm se sa në rastin kur është e shkruar. Derisa gjatë leximit inkuadrohet logjika dhe shqisa e të parit, në bisedën e drejtpërdrejtë inkuadrohen logjika dhe pesë shqisat e ndijimit. Ky përbën arsyen se pse fjala e shkruar nuk mundet recipientëve të vet t'ua shtjellojë masën si fjala e gjallë. Secilit iu është bërë e mundur që të shprehet lirshëm në mënyrë të thjeshtë.

Manipulimi si mjet dhe metodë e keqinformimit sistematik të turmës, paraqitet masivisht në vitet 80 të erës së re.

Kjo është koha e kalimit të pushtetit nga republika në perandori. Në atë kohë fjalimet filluan të shkurtohen dukshëm, sepse, siç thoshte Filip Breton, duke cituar mendimin e Gi. Asharit: "Me një udhëheqës nuk ka më vend për fjalime", doli në pah nevoja e përdorimit të metodës së manipulimit retorik në atë masë të madhe, nëpër qarqet e njohurive, në anën racionale të natyrës njerëzore si edhe në njohjen e nevojave sociale në kushtëzimet që ndikojnë në formimin e mendimit njerëzor.

Me shfaqjen dhe popullarizimin e mediave elektronike, mënyra e komunikimit të njerëzve pëson një ndryshim të madh. Në vend të komunikimit të drejtpërdrejtë, mbizotëron komunikimi elektronik. Humbja e komunikimit të drejtpërdrejtë, do të mundësojë që publiku të kthehet në masë. Me masivizimin shoqëror, reduktohet aftësia e përhapjes së porosisë individuale, e njëherësh edhe të mendimit, porosisë individuale dhe kritikave ndaj porosisë masive elektronike.

Aftësia subjektive e kuptimit racional të porosisë transferohet në sugjestion kolektiv të përgjithësuar. Ndikimi i fjalimit nuk manifestohet me shprehjen racionale logjike, por në aftësinë e oratorit për të hyrë, qoftë dhe në mënyrë të pavetëdijshme, në psikologjinë e masës dhe të dijë si t'i drejtohet asaj.

Hulumtimet e mëtejshme në lëminë e psikologjisë

sociale kolektive do ta qartësojnë më shumë natyrën e intensitetit të presionit grupor në gjykimet personale.

Megjithatë, ndryshimet politike, ndryshimi në mënyrën e komunikimit dhe ekspansioni i mediave, nuk janë shkaqet e vetme në paraqitjen e manipulimit me fjalime.

Me zhvillimin e shoqërisë industriale, do të ndryshojnë në masë të madhe jo vetëm mënyra, stili, shprehitë, nevojat, qëllimet e jetës, por gjithashtu mendimi dhe fjalimi njerëzor, që do të bëhet formalitet i thjeshtë dhe instrument i klasës sunduese të shoqërisë.

Fjalimi njerëzor jo vetëm që është bërë propagandë e pakursyer mediatike, por edhe manipulim, duke pësuar të njëjtin fat me të menduarit, i cili e ka humbur autonominë e tij duke u shndërruar në instrument të shkencës.

Mjeteve manipuluese dhe ndikimit që ushtron shteti në përhapjen e ideologjisë së caktuar, nuk mund t'i kundërvihen as qarqet më të arsimuara të shoqërisë.

Për t'i ikur manipulimeve të tilla, duhet të orientohemi nga mendimi filozofik i painstrumentalizuar dhe metodat shpirtërore reale. Fuqia shkatërruese e manipulimit tërhiqet para mendimit të lirë, të paanshëm, individual. Kishte të drejtë Kanti kur konstatonte se "publiku e arsimon veten veç nëse i jepet liria". Disa prej tyre, thotë Kanti "*të cilët e kanë hequr vetë zgjedhën e varësisë, do ta përhapin frymën e respektimit logjik të personalitetit të vet dhe secilin do ta udhëzojë mendimi i vet*".

Ose do ta citoj GJ. Shunjiqin, i cili kundërvënien ndaj manipulimit masiv e sheh si "kundërvënie ndaj instrumentalizmit të mendimit". Kështu, teoritë e reja të komunikimit ndërpersonal tentojnë ta mundin konceptin e vjetër ideologjik të komunikimit si diçka që bëhet ndaj njerëzve në drejtim të qasjes interaktive, të qasjes humane ndaj komunikimit. Aplikimi dhe kuptimi i konceptuar në këtë mënyrë, është bedeni ideor dhe metodologjik i suprimimit të përmbajtjeve manipuluese në retorikë.

Materiali i konsultuar:

1. Neimarlija Hilmo, Religjia i Drustvo. Sarajevë 2006.

2. Kuran Araf:20-23.

Një Ajet

Me emrin e Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirplotit!

“Në të vërtetë, besimtarët janë vëllezër...” (surja Jusuf, 12/15)

Vëllazëria është të qenurit bashkë e dy ose më shumë personave në mënyrë reciproke, të ndihmojnë njëri-tjetrin vazhdimisht, dhe të ndajnë si të mirën ashtu edhe të keqen me njëri tjetrin.

Vëllazëria e përmendur në këtë ajet kuranor thekson faktin se vëllazëria islame është më e rëndësishme dhe ka më epërsi ndaj vëllazërisë së gjakut.

Një vëllazëri gjaku që mohon dhe shkatërron vëllazërinë islame nuk ka asnjë dobi prandaj është e destinuar të fiket e të shkatërrohet, ndërsa vëllazërimi islam është një fuqi e tillë që nuk lejon të këputen asnjëherë marrëdhëniet me vëllain prej gjaku. Në ajet fjala vëllezër, pra vëllazërim është përdorur me një nuancë letrare, por edhe krahasuese sepse njerëzit të lindur nga të njëjtit prindër ndihen më afër në mënyrë instinktive. Lindja është burimi i jetës, ndërsa imani (besimi) është burimi i të përvetshmes. E përvetshmjia është më e rëndësishme sesa e përkohshmja.

Një domosdoshmëri e vëllazërimit shpirtëroro-fetar është të pajtuarit e dy vëllezërve nga feja kur ato prishen dhe ndahen nga njëri-tjetri për arsye tokësore. Përndryshe vëllazërimi islam dobësohet, humbet fuqia e kështu mundemi nga jobesimtarët.

“Unë ju sjell shpalljet e Zotit tim, ju këshilloj dhe di nga Allahu atë që ju nuk e dini.”
(surja Araf 7, 62)

Ky ajet na informon në lidhje me Nuhun – alejhisselam – dhe kuptimi i tij i plotë është ky: **“Unë jam duke ju shpallur të vërtetat nga Zoti im, jam duke ju këshilluar juve dhe gjithashtu jam i sigurt se ju nuk mund ta dini atë çka do të shpallë Allahu.”**

Të gjitha shpalljet e pejgamberëve janë të njëjta. Të gjithë pejgamberët kanë transmetuar (përçuar) shpalljet hyjnore.

“Po ju këshilloj” do të thotë që po ju tregoj rrugën e pjekurisë dhe të përsosjes, do të thotë që unë kërkoj më të mirën për ju, kërkoj shpëtimin për ju.

Këshilla ka tre kushte:

1. Përvetshimi me zemër i fatkeqësive që përvetojnë myslimanët.
2. Këshillimi i vazhdueshëm i myslimanëve.
3. Edhe në qoftë se myslimanët nuk i dinë të vërtetat, madje nuk shprehin pëlqim ndaj këshillimit, t'u tregohet e vërteta në mënyrën më të mirë.

Një Hadith

Transmetohet nga Enesi radijallahu anhu se:

Resulullahu sallallahu alejhi ve sellem ka thënë:

“Nuk ka besuar me të vërtetë ai që nuk dëshiron për vëllain e tij atë që dëshiron për vete.”

(Buhari, Iman 7, Muslim, Iman 71-72)

Koment

Hadithi është simbol i vëllazërisë islame. Ai tregon shumë qartë se si duhet të jetë lidhja shpirtërore mes muslimanëve. Një besimtar i vërtetë atë të mirë që dëshiron për vete e dëshiron edhe për vëllain e tij mysliman. Ai nuk mund të jetë në armiqësi me vëllain e tij, nuk mund ta ketë zili dhe smirë atë.

Në këtë hadith shprehjen “**nuk është mysliman**” e pamë më të arsyeshme ta përkthejmë “**nuk ka besuar me të vërtetë**”. Vendosëm ta përkthejmë kështu sepse menduam se kjo është më afër urtësisë profetike. Kur themi: **Ky nuk është njeri**, nuk mendojmë se ai ka dalë nga qenia njerëzore por theksojmë faktin e mungesës së tij të njerzillëkut. Në hadithin e mësipërm flitet për përsosmërinë e besimit ose imanit. Pra, për atë që nuk e ka këtë virtyt mund të themi se nuk e ka imanin e plotësuar, dhe asnjëherë të mos mendojmë se ai ka dalë krejtësisht nga besimi.

Një besimtar duhet të kërkojë për vëllanë e tij besimtar një gjë të mirë. Nuk është e lejuar të kërkojë për vëllain e tij një fatkeqësi që i ka rënë atij mbi kokë. Në një tjetër transmetim të këtij hadithi sqarohet mirë që gjëja që duhet të dëshirohet për vëllain mysliman duhet të jetë doemos një gjë e mirë. Sipas islamit e **mira është çdo lloj adhurimi ndaj Allahut, dhe çdo gjë e lejuar (hallall) në lidhje me këtë dhe botën tjetër.**

Nga hadithi nuk duhet kuptuar që një mysliman duhet të dëshirojë për vëllain e tij të mirat që ai i gëzon, në kuptimin që të merren prej tij e t'i jepen një tjetri, por duhet të dëshirojë që edhe vëllait të tij t'i dhurohen mirësitë që i janë dhuruar edhe atij vetë. Kjo është një pjekuri e plotë besimi. Gjithashtu një pjekuri besimi është edhe të mos dëshiruarit e një gjëje të keqe që njeriu ka për vëllain e tij besimtar.

Mësimet që nxjerrim nga hadithi:

1. Besimtarët e vërtetë dëshirojnë për vëllazërit e tyre besimtar atë që dëshirojnë për vete.
2. Ajo çfarë duhet të kërkojë një besimtar për vëllain e tij duhet të jetë një gjë e mirë.
3. Ajo çfarë duhet të dëshirojmë për myslimanët nuk është heqja e asaj që ne kemi, por një mirësi e ngjashme me atë që kemi.
4. Të dëshirosh të mirën për vëllain tënd mysliman konsiderohet një lloj këshille ndaj tij.

PARIMET E MORALIT TË LARTË -3-

Për të ftuar dikë në Islam lipset një zemër e ndjeshme e brumosur me urtësitë kuranore, si dhe një fytyrë e ngrohtë dhe e buzëqeshur, e cila reflekton Islamin si të tillë. Duhet të bëhemi shembull i gjallë i vërtetësisë, mirësisë, virtytit dhe saktësisë, por njëkohësisht, duke folur me gjuhën e shpirtit të shpërndajmë mëshirë e rahmet me jetën tonë shembullore.

Allahu i Lartmadhëruar e ka pajisur çdo krijesë, e kryesisht njeriun, me prirjen e natyrshe për të dashur (dashuruar). Në këtë botë e cila është një shkollë provimi hyjnor, njeriu rritet dhe fiton grada të larta kuptimore e shpirtërore në sajë të prirjes për t'u orientuar kah e Vërteta dhe mirësia. Qendra themelore dhe përfundimtare e dashurisë së shpirtit, ku ai (pra shpirti) gjen qetësinë dhe prehjen e tij, është Ai i Cili i fryu nga shpirti i Tij, pra Allahu (xh.sh.). Prandaj, të gjitha dashuritë që nuk përfundojnë në dashurinë ndaj Zotit, që nuk të shpiten tek Ai dhe që konsumohen në rrugë të gabuara, janë

lodhje dhe stërmundim i kotë për shpirtin.

Hazreti Mevlana e shpreh indiferencën e njeriut me këtë shembull kuptimplotë:

"Largimi me vrap i qengjit nga ujku nuk shkakton habi, sepse ujku është armiku dhe gjuetari i qengjit. Ajo që shkakton habi është rënia në dashuri e një qengji me ujkun!.."

Duke mos harruar qendrën e dashurisë, që është Allahu (xh.sh.), duhet pasur një nivel të atillë shpirtëror që çdo dashuri të shfrytëzohet si një shkallë për t'u ngjitur në dashurinë sublime ndaj Allahut (xh.sh.). Ky është edhe qëllimi i krijimit të njeriut.

Ruga më e shkurtër dhe më e saktë që të shpie tek dashuria ndaj Allahut, është dashuria ndaj të Dashurit të Allahut, pra dashuria ndaj të Dërguarit të Tij (a.s.). Një shfaqje e dashurisë është edhe bindja ndaj Tij. Me formulën **"Ai që dashuron, dashuron çdo gjë të asaj që dashuron"** lidhja dhe bindja ndaj Profetit (a.s.) duhet të jetë e shumëplanëshe. Kjo lidhje dhe kjo bindje përbëjnë edhe shtyllën kurrizore të dashurisë ndaj Allahut (xh.sh.). Dashuria ndaj Profetit (a.s.) reflektohet me qetësi në namaz, me delikatesë në sjellje, me etikë të hollë, me ndjeshmëri shpirtërore, me nur (dritë) në fytyrë, me përshepsmëri në gjuhë si dhe me thellësi në shikim. Burimi më i bollshëm prej ku mund të merren dhe mësohen të gjitha këto cilësi të mira, është Pejgamberi ynë i dashur (a.s.).

Me të vërtetë, kur sillen rreth asaj Qenie të Nurtë dhe shpërndajnë dritë dashurie si xixëllonja, nga atmosfera e Tij shpirtërore, vetëm atëherë shpirtat kanë marrë mësimet e duhura në planin shpirtëror të dashurisë hyjnore. Për të matur nivelin e dashurisë ndaj Profetit

"Ai që nuk mëshiron nuk do të mëshirohet. Ai që nuk fal gabimet e të tjerëve, nuk do t'i falen as gabimet e tij. Ai që nuk fal, nuk do të falet..."

(a.s.), Hazreti Mevlana jep disa shembuj të manifestimit të kësaj dashurie në univers:

"Në rrugë të ashtut sa shumë xixëllonja u hodhën në flakë. Hodhën (lëviz) krahët në mesin e zjarrit, u dogjën e u përcëlluan dhe me gjuhën e gjendjes na thanë: "Bëni edhe ju si ne!"

"Qiriu edhe digjej edhe qante. I ishte dhënë i tëri zjarrit dhe vuajtjes. Por, kur sytë po derdhnin (pikonin) lot, aty përreth u përhap një dritë. Qiriu thoshte: "Pse lodhesh për të siguruar fitim (qar) ari dhe argjendi, çfarë të mire të sjellin këto? Nëse dëshiron përfitim shpirtëror, atëherë shiko të digjesh dhe të shkrihesh si unë!"

Ja pra, me një një dashuri kaq të thellë duhet ta duam Profetin Muhamed (a.s.), i cili gjatë gjithë jetës së tij jetoi duke thënë "umeti im, umeti im".

Dashuria dhe dhembshuria e Tij ndaj umetit ishte aq e madhe, sa që nuk mund të krahasohet as me dashurinë e një nëne të dashur që dridhet mbas fëmijës së vet. Aq shumë e shqetësonte përfundimi (fundit) i umetit të Tij, saqë në lidhje me këtë është shprehur: *"...Jam duke përjetuar në rrugë të Allahut (xh.sh.) vuajtjet që askush si ka përjetuar..."* (Tirmidhi, Kijamet, 34/2472)

Sahabeve gjithashtu u ka thanë:

"Kini kujdes! Unë në të gjallë jam një shkak (burim) sigurie për ju, ndërsa kur të ndërroj jetë, në varrin tim, deri sa ti fryhet surit unë do të thërras duke iu lutur Allahut: 'O Zoti im, umemetin tim, umetin tim!'..." (Ali el-Muttaki, Kenzu-l Ummal, c.14, s. 414)

Çdo besimtar duhet ta ndjejë si borxh moral shprehjen e mirënjohjes ndaj Profetit, i cili e dashuron kaq shumë umetin e Tij. Duke u bazuar edhe në obligimin që na ngarkon hadithi profetik, sipas të cilit *"Njeriu është së bashku me atë që do"* (Buhariu, Edeb, 96), ne duhet ta duam Profetin tonë (a.s.) më shumë se vetveten,

t'i bindemi duke e aplikuar Sunetin e Tij dhe të vishemi me moralin e Tij. Kjo është edhe peshorja që tregon masën tonë të dashurisë ndaj Tij.

Dy këshillat e tjera të Profetit, të cilat përbëjnë pasurinë e shpëtimit dhe të lumturisë së pafundme për ne, janë:

1. Zoti im më urdhëroi që të fal atë që më dhunon mua (pra dhunuesin), (të njëjtën gjë jua këshilloj edhe juve).¹

Të falësh do të thotë të mos e dënosh fajtorin duke u hakmarrë, kur ke mundësi ta bësh një gjë të tillë. Ky është manifestimi më i bukur i shfaqjes së dashurisë ndaj krijesave për hir të Krijuesit. Pra, të falësh do të thotë që në vend që të kërkosh ti jepet fajtorit ajo që meriton, të shprehësh pjekurinë e duhur që ta përballësh fajtorin me faljen dhe mëshirën hyjnore, duke u larguar nga çdo tendencë dhe pretendim egoist i unit. Sigurisht, pjekuria që shfaqet në të tilla raste është në dobi të besimtarëve që kanë arritur gradën e përsosmërisë (kompletimit) duke e mëvetësuar moralin hyjnor, si dhe duke arritur vetëdijen e **"hiçit"** përballë Vullnetit Hyjnor. Ky është rezultati i përpjekjeve për të merituar falje duke falur, e duke falur të tjerët.

Hazreti Omeri (r.a.) ka thënë:

"Ai që nuk mëshiron nuk do të mëshirohet. Ai që nuk fal gabimet e të tjerëve, nuk do t'i falen as gabimet e tij. Ai që nuk fal, nuk do të falet..." (Buhari, el-edebu'l-Mufred, s. 415, nr: 371)

Të mposhtësh zemërimin dhe të falësh, është një punë shumë e rëndë për nefsin (egon). Mirëpo pesha (madhësia) e nderit (merita, shpërblimi, sevapi) që fitohet në përfundimin e një gjëje, është në raport me vështirësitë që hasen për ta arritur atë, pra të mund ta shfaqësh këtë aftësi për hir

1. Për hadithin që do të trajtojmë në vazhdim njih: Ibrahim Canan, Hadis Ansiklopedisi, XVI, 252, hadithi nr: 5838.

të Allahut është një virtyt shumë i veçantë.

Kur një person i zemëruar dhe i nevrikosur kërkoi nga Profeti (a.s.) këshillë, ai Zotëri i tha: *“Mos u zemëro”*. Edhe pse ai e përsëriti disa herë pyetjen e tij nga Resulullahu (a.s.) mori të njëjtën përgjigje. (shih Buhari, Edeb 76)

Profeti (a.s.) i ka ftuar shokët e tij që të mposhtin zemërimin e të fitojnë virtytin e të falurit, duke u thënë:

*“Mos u bëni si njerëzit ordinerë që imitojnë të tjerët në çdo gjë dhe thonë: nëse njerëzit na bëjnë mirë, edhe ne u bëjmë mirë atyre, e në qoftë se ata na dhunojnë, edhe ne i dhunojmë ata! Por përpikuni të ushtroheni që t’i bëni mirë atyre që ju bëjnë mirë, dhe **të mos i dhunoni** (pra t’i falni) **ata që ju dhunojnë**.”* (Tirmizi, Birr, 63/2007)

Nën dritën e këtyre të vërtetave, të parët tanë kanë thënë:

“T’i bësh mirë atij që të bën mirë, është në dobinë (qarin) e gjithkujt; ndërsa t’i bësh mirë atij që të bën keq, është në dobinë (qarin) e njerëzve të mbërritur.”

Në fakt, ky moral është një metodë e rëndësishme e edukimit shpirtëror. Në qoftë se ai të cilit i bëhet mirësi është armik, kjo mirësi e zhbën armiqësinë dhe urrejtjen që ai ka në zemrën e tij dhe ngjall filizat e prirjeve të miqësisë. Nëse ai person nuk është një armik, por njeri që qëndron në një distancë normale ndaj nesh, atëherë tek ai shfaqet dëshira e miqësisë dhe e afrimit. Nëse ai është një mik dhe një i afërmi i ynë, atëherë atij i shtohet dashuria ndaj nesh.

Në një ajet të Kuranit Famëlartë thuhet:

“Nuk barazohet e mira me të keqen! Të keqen ktheje me të mirë e atëherë armiku yt do të të bëhet menjëherë mik i ngushtë.”

(Fussilet, 34)

Ibni Abbasi (r.a.) e komenton këtë ajet në këtë mënyrë:

*“Ajo që nënkupton shprehja **«me rrugën më të bukur»**, është rruga e faljes në çastin e zemërimit dhe të të bërit keq. Allahu (xh.sh.) i mbron ata që mund ta bëjnë këtë, si dhe bën që ata të thyhen para tyre duke nxitur miqësinë e singertë.”* (Buhari, Tefsir, 41/1)

Gjatë historisë, **“falja”** ka dhënë shumë rezultate të mira dhe të pëlqyeshme në drejtim të orientimit të njerëzve kah e mira dhe e vërteta, si dhe në drejtim të heqjes dorë nga e keqbërja, padrejtësia dhe dhuna e shumë njerëzve të pandërgjegjshëm. Ky virtyt është bërë shkak që të zgjohen nga gjumi i indiferencës sa e sa njerëz. Në ditën e çlirimit të Mekes, i Dërguari i Allahut (a.s.) shpalli një falje dhe një siguri për të gjithë. Popullit të mbledhur në Qabe u drejtoi këtë pyetje:

“Çfarë mendoni se do t’ju bëj unë juve tani?”

Kurejshët thanë:

“Duke shpresuar në mirësinë tënde, ne themi se do të na bësh vetëm mirë. Ti je djali i vëllait tonë plot mirësi dhe fisnikëri, i vëllait tonë fisnik dhe të mirë”

Më pas, Profeti ynë (a.s.) u tha:

*“- Edhe unë, ashtu si Hazreti Jusufi, po ju them juve: **Ai u tha: “Sot s’ka qortim për ju; Allahu do t’ju falë. Ai është më i mëshirshmi i mëshiruesve!”*** (Jusuf, 92). *Hajde ikni, jeni të lirë!”*

Profeti ynë i dashur, edhe pse Allahu (xh.sh.) bëri që mushrikët Kurejsh, të cilët për vite kishin dhunuar muslimanët, të binin në dorën e tij dhe t’i nënshtroheshin, i fali dhe i la të lirë.² Përballë këtij veprimi të lartë profetik, sa shumë shpirta të humbur në errësirë gjetën

2. Shih: Ibn Hisham, IV, 32; Vakidi, II, 835; Ibn S’ad, II, 142-143.

**“Trego mëshirë, urdhëro
vepra të mira dhe shmangu
nga të paditurit!”**

(el-A'raf, 199)

dritën e udhëzimit.

Zejnebi (r.a.) vajza e dashur e Pejgamberit (a.s.), tek po bënte hixhret drejt të atit, vrapoi pas një armiku të Islamit që quhej Hebar bin Esved. Ai e goditi Hazreti Zejnebin me njërën nga heshtat (ushtat ose thuprat) e tij duke e hedhur në një shkëmb, duke e plagosur. Zejnebi, e cila ishte edhe shtatzënë, u gjakos dhe fëmija i saj dështoi. Përveç kësaj, plagët që mori me këtë rast u bënë shkak që ajo të ndërronte jetë. Përveç këtij krimi, Hebari kishte kryer edhe plot mëkate të tjera. Kur u çli-rua Mekeja, ai u arratis dhe nuk u kap dot.

Një ditë, kur Resulullahi (a.s.) po rrinte me shokët e Tij në Medine, i njoftoi ata se Hebari kishte ardhur para Tij, që duke shprehur pranimin e Islamit dhe se gjithashtu kishte kërkuar falje për çdo gjë që kishte bërë. Ai Resul e fali edhe atë njeri. Gjithashtu, ai ndaloi që Hebari të ofendohet apo të shahet për gjërat që kishte bërë para se të hynte në Islam³, sepse Allahu i Lartmadhëruar në Kuran thotë:

“Trego mëshirë, urdhëro vepra të mira dhe shmangu nga të paditurit!” (el-A'raf, 199.)

Fajet apo mëkatet që i bëheshin personit të tij, Hazreti Pejgamberi (a.s.) i falte menjëherë pa treguar as më të voglin dyshim. Ndërsa në lidhje me fajet dhe mëkatet shoqërore (dëmi i të cilave prekte masat e gjera) nuk gjente kurrë qetësi pa vendosur drejtësinë në vend. Falja është një e drejtë dhe çështje e falësit në rastin kur ajo prek vetëm një person, por në qoftë se faji (krimi ose një vepër penale) prek shoqërinë, atëherë duhet të mbrohet medoemos e drejta e asaj shoqërie, sepse të falësh një fajtor të tillë do të thotë t'i hapësh rrugë shumë padrejtësive të tjera, gjë që do ta shpinte shoqërinë në një dhunim të përgjithshëm.

3. Shih: Vakidi, Megazi, II, 857-858.

Virtyti i të falurit për hir të Allahut ishte tipari dallues i Profetit Muhamed (a.s.). Ky virtyt ishte kaq i pranishëm tek Resuli (a.s.) sa që ai fali sa e sa njerëz të cilët e kishin dhunuar dhe ofenduar në kohën kur ai i ftonte njerëzit në fenë e Allahut; ai bënte vazhdimisht dua për udhëzimin e tyre dhe hyrjen e tyre në Islam. Në një rast, kur Ai kishte shkuar në Taif për të përhapur dhe shpjeguar fenë, banorët injorantë dhe zjarrputist të asaj zone e gjuajtën me gurë duke e përgjakur Resulin e njerëzimit. Në atë çast, para Atij Zotërie u shfaq Xhebraili (a.s.), i cili tha se priste urdhrin e Tij për t'i shkatërruar banorët e kësaj zone.

Ndërsa Pejgamberi i Mëshirës ia ktheu:

“- Jo, unë kërkoj nga Zoti i Lartmadhëruar që të nxjerrë nga soji i tyre pasardhës që do të adhurojnë vetëm Allahun dhe që nuk do t'i shoqërojnë Atij asnjë shok.” (Shihni Buhari, Bed'u'l-Halk, 7; Muslim, Xhihad, 111)

Në sajë të kësaj mëshire, pas pak vitesh populli i Taifit hyri i tëri në Islam.

Në mesin e atyre që shpifën duke përgjuar një gjë të tmerrshme në lidhje me simbolin e nderit, nënës së besimtarëve, Hazreti Aishes (r.a.), duke kryer ndoshta edhe padrejtësinë dhe dhunimin më të rëndë të botës, ishte edhe një i varfër me emrin **Mistah**, të cilin Hazreti Ebu Bekri (r.a.) e ndihmonte në mënyrë të vazhdueshme në aspektin ekonomik. Ky fakt e lëndoi shumë Ebu Bekrin - radijallahu anh., sepse ajo që po përgjohej ishte nëna e besimtarëve, bashkëshortja e Profetit, dhe drita e syve të tij, vajza e tij. Përballë kësaj mosmirënjohjeje të Mistahit, të cilin e kish ndihmuar prej aq kohësh, ai merr vendimin për të mos e ndihmuar më, duke u betuar në lidhje me

këtë. Me ndërprerjen e ndihmës që kish marrë deri atëherë nga Hazreti Ebu Bekri, gjendja ekonomike e familjes së Mistahit përjetoj një vështirësi shumë të madhe.

Më pas, kur Allahu i Lartmadhëruar shpalli ajetin:

“Njerëzit e ndershëm dhe të pasur ndër ju, të mos betohen se nuk do t’u japin të afërmeve, të varfërve dhe të mërguarve në rrugën e Allahut; le t’i falin ata dhe të mos ua marrin për keq! Vallë, a nuk doni ju që t’ju falë Allahu? Allahu është Falës e Mëshirëplotë.” (en-Nur, 22)

Nëpërmjet të cilit besimtarët e virtutshëm duhet t’i falin dhe t’i dhurojnë edhe atyre që u bëjnë padrejtësi dhe dhunë, Hazreti Ebu Bekri tha:

“Po, vallahi, unë kërkoj që Allahu të më falë mua!”. Pagoi shpagimin e betimit dhe filloi t’i jepte sërish Mistahit një shumë të hollash si ndihmë, ashtu që ai dhe familja e tij të mund të siguronin jetesën. (Buhari, Megazi, 34; Muslim, Tevbe, 56)

Pronari i vërtetë i faljes është Allahu i Lartmadhëruar. Besimtarët ndjejnë kënaqësi nga falja, aq sa ndjejnë dashuri për Allahun e Lartmadhëruar. Ata që kërkojnë të shijojnë kënaqësinë e të arriturit të Allahut të Lartmadhëruar janë ata që shpërndajnë aromën e faljes nga trëndafilat e bukur të trëndafilishtes shpirtërore. Shpirti i atij personi që për hir të Allahut arrin të falë atë që e ka dhunuar, ka fituar luftën e të vërtetën.

Në vazhdim të këshillave të të Dërguarit të Allahut (a.s.), thuhet:

Zoti im më urdhëroi të këshilloj për të mirë e të ndaloj nga e keqja (të njëjtën gjë jua këshilloj edhe juve).

Një nga shërbimet më të mëdha që mund t’i bëhet njerëzve është urdhërimi

“Pa dyshim, Ne do të kërkojmë llogari prej popujve që u kemi çuar të dërguar, e patjetër që do t’i pyesim edhe të dërguarit.”

(el- A’raf, 6)

(këshillimi) për mirë dhe ndalimi (pengimi) nga e keqja, e cila përbën edhe një manifestim të të mëshiruarit dhe të shprehjes së dhembshurisë ndaj krijesave për hir të Krijuesit. Nevoja më e madhe e njerëzve është **“shpëtimi i imanit (iman selameti)”**. T’i thërrasësh njerëzit drejt shpëtimit është një detyrë e shenjtë, sa mund të themi që është **“profesioni i pejgamberëve”**. Allahu i Lartmadhëruar në Kuran thotë:

“Pa dyshim, Ne do të kërkojmë llogari prej popujve që u kemi çuar të dërguar, e patjetër që do t’i pyesim edhe të dërguarit.” (el- A’raf, 6.)

I dërguari i Allahut ia kushtoi jetën kësaj detyre dhe në Hutben e Lamtumirës pyeti tre herë popullin duke thënë: **“A jua shpalla mesazhin?, që të merrte aprovimin e tyre në lidhje me çuarjen në vend të kësaj detyre kaq të rëndësishme dhe parësore. Kjo detyrë e shenjtë profetike është një përgjegjësi edhe për ne, si umeti i Tij.**

Në Kuran thuhet:

“E kush flet më bukur se ai që i fton njerëzit drejt Allahut, bën vepra të mira dhe thotë: ‘Unë, me të vërtetë jam mysliman’.” (Fussilet, 33)

“Le të dalë prej jush një grup që të thërrasë për në mirësi, të urdhërojë për vepra të mira e të ndalojë prej veprave të shëmtuara! Këta njerëz do të jenë të shpëtuarit.” (Al-i Imran, 104.)

Në një hadith profetik thuhet:

“Betohem në Allahun e Lartmadhëruar që, nëse Zoti nderon dikë me islam nëpërmjet teje, kjo është më e mirë për ty se sa zotërimi i një deveje të kuqe (kjo në atë kohë konsiderohej si gjëja më e shtrenjtë e botës).” (Buhari, As-habun-Nebi, 9.)

Sa lumturi e madhe për shpirtat e besimtarëve është

përfitimi i kësaj mirësie dhe i këtij sihariqi. Në një tjetër hadith profetik thuhet:

“Ai, i cili thërret njerëzit në udhëzim fiton të njëjtat sevape me ata që hyjnë në këtë rrugë prej tij. Sigurisht, pa iu zvogëluar apo mohuar asnjë sevapi i të udhëzuarit...” (Muslim, Ilim, 16.)

Ja pra, shpërblimi i përpjekjeve për të udhëzuar njerëzit në rrugën e drejtë e të hairit, i ngjan një topi bore që duke rënë nga një pikë e lartë rritet duke vënë shtresë mbas shtrese deri sa shndërrohet në një ortek të madh. Prandaj, përpjekjet për t'i udhëzuar ato që janë privuar nga besimi, si dhe tërheqja e vëmendjes së besimtarëve, të cilët për shkak të injorancës dhe indiferencës nuk e jetojnë islamin ashtu siç duhet, është mirësia më e madhe që mund t'i bëjmë atyre por gjithashtu edhe një mundësi shumë e mirë për të fituar shumë sevape, si dhe borxhi që kemi ndaj mirësisë së imanit.

Nga ana tjetër, niveli i përpjekjeve tona në çështjen e daveitit është një kriter që tregon nivelin e besimit tonë.

Në një hadith profetik thuhet:

“Kush nga ju sheh ndonjë të keqe, le ta ndreqë atë me dorën e tij. Nëse s'mund ta bëjë këtë, atëherë le ta ndreqë atë me gjuhën e tij. Nëse as këtë s'mundet ta realizojë, atëherë le ta përbuzë atë me zemrën e tij, por ama ky i fundit është imani më i dobët.” (Muslim, Iman, 78)

Për ata që sillen me neglizhencë në lidhje me temën e thirrjes për në rrugën e drejtë, janë bërë paralajmërimi të shumta. I Dërguari i Allahut (a.s.) ka thënë:

“Betohem në Allahun që më jep jetë, ju ose urdhëroni për mirë dhe ndaloni nga e keqja, ose Allahu i Lartmadhëruar do të ju çojë një dënim të ashpër nga qielli; atëherë ju do të bëni dua (lutje) por dua juaj nuk do të pranohet.” (Tirmizi, Fiten, 9)

Por, duhet të respektohen rregullat dhe metodat e thirrjes në Islam, përndryshe në vend që të bëhemi të dobishëm mund të bëhemi të dëmshëm. Për t'i ftuar njerëzit në rrugën e vërtetë dhe për t'i nxitur ata në mirësi, fillimisht duhet që e vërteta dhe mirësia të njihen në mënyrë të detajuar e me themel. Thirrja apo ftesa që bën një injorant në këtë rrugë, nuk mund t'u shpëtojë gabimeve. Prandaj, kushti i parë i kësaj rruge është formimi intelektual dhe shpirtëror. Ashtu si nuk mund të qerasim dikë me një gotë ujë bosh, po ashtu nuk mund të korrim sukses nga një thirrje ose ftesë drejt islamit, pa pasur diturinë dhe formimin e duhur shpirtëror.

Një njeri, i mbushur me egoizëm shpirtëror dhe sëmundje të ngjashme shpirtërore, nuk mund të ngarkohet me misionin e rëndësishëm të thirrjes së tjerëve në islam, kjo është shumë e gabuar. Kështu, duke pasur qëllimin e mirë të të ftuarit të njerëzve në islam, bëjnë më shumë dëm se sa dobi. Për një thirrje islame sa më të pranueshme, duhet të zotërohet një zemër e mbuarjtur me urtësitë kuranore dhe me një fytyrë të buzëqeshur që reflekton dashurinë dhe ëmbëlsinë e islamit. Gjithashtu, të flitet me një gjuhë shpirtërore që është e mbushur me mëshirë e dashuri duke jetuar një jetë shembullore, dhe duke u bërë simboli i gjallë i saktësisë, virtytit, mirësisë dhe të vërtetës.

Ftesa islame duhet bërë me një përfaqësim dinjitoz të bujarisë, mirësisë, mirë-

sjelljes dhe delikatesës së një karakteri të fortë islam. Njeriu ndikohet tej mase nga mirësia dhe mahnitet nga njerëzit me karakter dhe me personalitet të fortë.

Ai që është i ngarkuar me përgjegjësinë e thirrjes islame nuk duhet të privojë askënd nga ky shërbim kaq i rëndësishëm, pavarësisht nga gjynahu që ai mund të ketë bërë më parë. Duke menduar se sa e sa lule e pemë çelin në gurë, madje edhe nga brendësia e mureve, nuk duhet përjashtuar askush, duke mos u lënë në harresë për asnjë çast pafundësia e mëshirës hyjnore.

Profeti Muhamed (a.s.) nuk ia ka mbyllur derën e ftesës për në islam Hebar bin Esvedit, i cili duke hedhur vajzën e Tij, Zejneb, nga deveja që bërë shkaktar i vdekjes së saj, nuk ia ka mbyllur derën e ftesës Ikrime bin Ebu Xhehilit, që deri në çlirimin e Mekes nuk ia të keqe pa bërë duke u sjellë krejt armiqësisht ndaj përhapjes së kësaj feje të ndritur, nuk ia ka mbyllur derën Vahshiut që bëri dëshmor xhaxhain e Profetit, Hamzanë, e as bashkëshortes së Ebu Sufjanit, Hintit, e cila kafshoi egërsisht mushkëritë e dëshmorit të islamit, Hamzasë.

Parë nga ky këndvështrim, bashkëbiseduesi ynë edhe në qoftë mohues në nivelin më të ashpër, madje në nivelin mosbesues të Faraonit, nuk duhet të përjashtohet nga përgjegjësia e të ftuarit në islam. Allahu i Lartmadhëruar e pati urdhëruar Musain (a.s.) që të shkonte tek Faraoni dhe me një gjuhë të ëmbël e të butë ta ftonte atë në islam.

Madhështia e mëshirës hyjnore duhet të shkojë deri tek ato njerëz që janë të ngarkuar me një barrë të rëndë mëkatesh, e të cilët mendojnë se për ta nuk ka asnjë shpresë për shpëtim. Allahu i Lartmadhëruar thotë në Kuran:

“Thuaj: O robërit e Mi, që i keni bërë keq vetes me gjynahe, mos e humbni shpresën në mëshirën e Allahut! Allahu, me siguri, i fal të gjitha gjynahet. Vërtet, Ai është Falësi i madh dhe Mëshirëploti. Kthehuni tek Zoti juaj dhe nënshtrojuuni Atij, para se t’ju vijë dënimi, sepse atëherë nuk do të mund t’ju ndihmojë kush.”
(ez-Zumer, 53-54)

Kështu, gjynahqarët që po mbyten në batakun e mëkatit duhet të ftohen me metodën e mëshirës dhe fjalëve plot kuptim në dergjatin plot shpresë e mëshirë të islamit.

Ajo në të cilën duhet të tregojnë kujdes thirrësit islam është të mos bien në pesimizëm dhe neglizhencë, të mos shprehin lodhje dhe mërzë, por të jenë të vazhdueshëm e të qëndrueshëm, duke lënë rezultatin e përpjekjeve të tyre në dorë të Allahut dhe duke u mbështetur krejtësisht tek Ai. Gjithashtu, duhet t’i mbështetemi Allahut për t’u çliruar nga egoizmi i të mjaftuarit vetëm me shpëtimin e vetes, pa u përfshirë në një sërë vështirësish që paraqet të bërit e kësaj detyre.

Sa shumë të vërteta dhe urtësi na shpjegon Allahu i lartmadhëruar nëpërmjet një pafundësie krijesash që ka krijuar. Të mund të lexosh këtë botë fshehtësisht dhe urtësisht, ky është arti shpirtëror. Për të aftët, universi është një shkollë mundësish për të marrë mësim shpirtëror. Miqtë e Zotit si Hazreti Mevlana dhe Hazreti Junus Emre, u bënë nxënës të më të shquar të kësaj shkolle universi.

Duke i zbërthyer dhe grumbulluar fshehtësitë dhe urtësitë e kësaj bote, ata (pra Mevlana dhe Junus Emre) përhapën aroma shpirtërore për shpirtrat e etur për dije. Zoti uaa shpalosi atyre universin si një libër.

Në këtë mënyrë Allahu i Lartmadhëruar ua servir urtësitë dhe mësimet e qenieve atyre që kanë shpirt të

**“Thuaj: O robërit e Mi,
që i keni bërë keq vetes
me gjynahe, mos e humbni
shpresën në mëshirën e Allahut!
Allahu, me siguri, i fal të gjitha
gjynahet...”**

ndjeshëm dhe sy që shikojnë. Nëpërmjet këtyre, Ai na tërheq vëmendjen sidomos për kultivimin e **“altruizmit”**.

Për shembull, bleta që jeton vetëm dyzet e pesë ditë, bën mjalte për vete, por ajo prodhon mjalte ndoshta njëqind herë më shumë se sa nevoja e saj. Kështu, parë nga një këndvështrim ajo shpreh qëllimin e saj të jetës: t’u shërbejë sa më shumë të tjerëve.

Ne duhet të mendojmë që një frut i pemës së kumbullës, që është edhe fara e saj, shërben dhe është i mjaftueshëm për vazhdimësinë e llojit të saj. Por edhe pse një frut i vetëm është i mjaftueshëm për zhvillimin e një peme kumbulle, ajo prodhon shumë prej këtyre frutave në mënyrë që edhe të tjerët të përfitojnë prej saj. Sa të bukur janë këto shembuj altruizmi që shpalos Allahu i Lartmadhëruar në natyrë.

Nëpërmjet një peme çinari, Zoti ynë na tregon shembullin e kësaj jete e të kësaj bote. Një pemë e madhe dhe madhështore si çinari, kur vjen dimri zhvishet nga gjethet dhe me gjuhën e gjendjes na flet në heshtje për vërtetësinë e vdekjes. Ndërsa në pranverë, me blërimin e tij bëhet simboli i ringjalljes së pasvdekjes. Por edhe me gjithë atë madhësi që zotëron, çinari është një pemë pa fruta. Ai nuk mund të bëhet as qereste (lëndë për punime druri) por vetëm dru për zjarr. Dobia që përfitohet prej tij është krejt minimale. Pema e çinarit, madhështore në dukje, me gjuhën e gjendjeve të tij na thotë vazhdimisht mesazhin: “ndërgjegjësohuni për gjendjen tuaj të përkohshme dhe mos u bëni si unë, pemë pa fruta.

Cilësitë që ne zotërojmë duhet të jenë si ato të pemës së ullirit, me dobi të mëdha. Pema e ullirit, edhe pse me trung shumë të hollë, fillon të japë prodhim një vit pas mbjelljes së saj, dhe porsa kohë jeton e vazhdon pareshtur këtë shërbim. Një trëndafil, me gjuhën

e gjendjes së tij na thotë: “Për arsye të durimit që unë kam shfaqur ndaj gjembit, jam në një gjendje të kënaqshme me ngjyrën dhe me erën time të mirë. Edhe ju bëhuni kështu!”

Pasuria larg bujarisë dhe altruizmit, shëndeti për të cilin nuk shprehet asnjë mirënjohje e as falënderim, pozita, dituria, si dhe gjëra të tjera që bëhen për madhësi, janë si “madhështia e një çinari të tharë”. Për besimtarët është e rëndësishme të mund të jenë si një pemë me fruta dhe të përpiqen ta rrisin sa më shumë frytshmërinë e tyre.

Njeriu duhet t’i kërkojë llogari vazhdimisht vetes, duke u matur me këto mendime dhe ndjeshmëri: **“Sa përkujdesem unë për vete dhe për nevojtarët që më rrethojnë? Sa sakrifikoj nga vetja për ta? Çfarë më flet mua një bletë, një trëndafil, një pemë kumbulle, një pemë ulliri?**

Duke qenë një krijesë me më shumë vlera, njeriu duhet të jetë shumë herë më i dobishëm se sa bleta dhe krijesat e tjera. Pra, ajo çka i ka hije njeriut që ka statusin më të lartë në mesin e krijesave, është **“t’i shërbejë vetes një e të tjerëve njëmijë”**. Allahu i Lartmadhëruar thotë në Kuran:

“...Të pyesin se çfarë duhet të japin si lëmoshë. Thuaj: ‘Tepërcën!’...” (el-Bekare, 219)

Dhëntë Zoti që të jemi nga të vetëdijshmit në lidhje me begatitë që Ai na dhuron, që e çojnë jetën me vepra sa më të frytshme, në mënyrë që të përshtaten me pëlqimin e Tij! Na përfshitë në bashkësinë e atyre besimtarëve vepërmirë, prej dorës, gjuhës, gjendjes dhe moralit të të cilëve njerëzit kanë vetëm dobi! Allahu i pajtoftë qëllimet, mendimet, ndjenjat dhe veprat tona me pëlqimin e tij!

Amin!..

Mr. sci. Flamur Sefiu

Zbatimi i rregullave dhe dispozitave të qarkullimit sipas së drejtës Islame

“Mos shko pas diçkaje për të cilën nuk ke dijeni. Vërtet, dëgjimi, shikimi dhe zemra, të gjithë këta do të merren në përgjegjësi. Mos ec nëpër tokë me mendjemadhësi, se ti, në të vërtetë, nuk mund ta çash tokën e as të arrish lartësinë e maleve.” (Kuran: El-Isra: 36-37)

“Të keni kujdes kur të qëndroni në rrugë! Ata thanë (shokët e të Dërguarit (s.a.v.s.): ne jemi të detyruar që të qëndrojmë në rrugë dhe të bisedojmë. Atëherë i Dërguari i Allahut (s.a.v.s.) u tha: “Ju patjetër duhet të qëndroni në të, atëherë jepini hakun rrugës”. Më pas ata pyetën: çfarë është haku i rrugës? Ai u përgjigj: “Ulja e shikimit, pengimi i të keqes, kthimi i selamit, urdhërimi në të mirë dhe pengimi prej të keqes.”

(Hadith. Transmeton: Muslimi, hadithi nr:2121)

Sheriati islam është i vetmi legjislacion në këtë botë që rrjedh nga Ligjdhënësi i vetëm Allahu i Lartësuar. Për këtë arsye, Allahu i Lartësuar thotë në Kuran: (إِنَّ الْحُكْمَ لِلَّهِ) “Gjykimi i përket vetëm Allahut. Prandaj, me të drejtë thuhet se një prej veçorive të shariatit islam është se ai i përgjigjet nevojave të çdo kohe, të çdo vendi e rrethane.

S’ka dyshim se e drejta islame nuk ka lënë mënjane as çështjet e rregullave të qarkullimit dhe zbatimin e tyre. Kjo është arsyeja pse pjesa e madhe e dijetarëve bashkëkohorë e kanë trajtuar dhe shpjeguar gjerësisht rëndësinë e përcaktimit dhe zbatimit të rregullave të qarkullimit. Në të drejtën islame dispozita të tilla njihen me termin (فقه المرور).

Tekstet kuranore dhe hadithet e të Dërguarit (s.a.v.s.) që flasin për mirësjelljen në rrugë, janë të shumta. Ndër ajetet që trajtojnë këtë çështje mund të përmendim: *“Robërit e të Gjithëmëshirshmit janë ata që ecin thjesht nëpër Tokë dhe, kur të paditurit i sulmojnë me fjalë, ata përgjigjen: “Paqe qoftë!”¹, “dhe, kur dëgjojnë ndonjë marrëzi, i shmangen asaj, duke thënë: “Ne kemi veprat tona, ndërsa ju keni veprat tua! Paqja qoftë me ju! Ne nuk duam shogëri me të paditurit”², “Mos shko pas diçkaje për të cilën nuk ke dijeni. Vërtet, dëgjimi, shikimi dhe zemra, të gjithë këto do të merren në përgjegjësi. Mos ec nëpër tokë me mendjemadhësi, se ti, në të vërtetë, nuk mund ta çash tokën e as të arrish lartësinë e maleve.”³*

Mirëpo, nëse i kthehemi leximit dhe studimit të fjalëve të Dërguarit të Allahut, Muhamedit (s.a.v.s.), do të shohim se ai i ka kushtuar rëndësi të madhe mirësjelljes në rrugë, p.sh.: transmetohet se i Dërguari (s.a.v.s.) ka thënë: “Të keni kujdes kur të qëndroni në rrugë! Ata thanë (shokët e të Dërguarit (s.a.v.s.): ne jemi të detyruar të qëndrojmë në rrugë dhe të bisedojmë. Atëherë i Dërguari i Allahut (s.a.v.s.) u tha: “Meqenëse ju duhet të qëndroni patjetër në të, atëherë jepini hakun rrugës”. Pastaj ata i thanë: çfarë është haku i rrugës? Ai u përgjigj: “Ulja e shikimit, pengimi i të keqes, kthimi i selamit, urdhërimi në të mirë dhe pengimi prej të keqes.”⁴ Po ashtu, kur ka përmendur dyert e mirësisë, i Dërguari i Allahut (s.a.v.s.) ka thënë: “Në buzëqeshjen që i shpreh vëllait tënd ke sadaka, kur urdhëron në të mira dhe pengon nga e keqja ke sadaka, kur orienton dikë që ka humbur në ndonjë vend ke sadaka, kur largon prej rrugës gurin, fërrën dhe ashtin, ke sadaka...”⁵

Disa nga rregullat e mirësjelljes në rrugë:

1. Të folurit me zë të ulët. Biseda që zhvillohet me zë të ulët tregon se biseduesi është me sjellje dhe edukatë të lartë. Kjo sjellje tregon virtytin e lartë që ka myslimani, i cili duhet t’i shmanget përdorimit të shprehjeve të këqija dhe joedukuese. Gjithashtu, drejtuesi i makinës duhet të ketë kujdes që të mos e lëshojë zërin e radios në maksimum, sepse me këtë veprim shpërqendron udhëtarët dhe u shkakton aty-

1. El-Furkan: 63.

2. El-Kasas: 55.

3. El-Isra: 36-37.

4. Transmeton Muslimi (Hadithi br. 2121).

5. Transmetin Tirmidhiu në sunenin e tij dhe poashtu e konsideron si hadith të mirë (hadithi nr:891).

re kokëçarje. Po ashtu, ky duhet të ketë kujdes që të mos e përdorë borinë e veturës, përveçse kur ka nevojë të domosdoshme. Arsyeja e gjithë kësaj është që udhëtarët e tjerë të mos pengohen në asnjë mënyrë.

2. Të ulurit e shikimit. Pra, është e drejtë e çdo kalimtarit që të jetë i sigurt nga shikimi i tjetrit që gjendet në rrugë, ngase me uljen e shikimit mbrohet nderi dhe personaliteti i kalimtarit. Ajo që duhet të theksohet, është se shikimi mund të nxisë vërtet në vepra të pahijshme dhe të ndaluara, arsye për të cilën feja islame kërkon që të ulet shikimi gjatë kohës kur je duke ndenjur nëpër rrugët ku kalojnë njerëz. Gjithashtu, ata që janë hipur nëpër vetura duhet të kenë kujdes që të mos shikojnë në veturën e tjetrit, në mënyrë që t’ia ruajnë njëri-tjetrit nderin dhe personalitetin.

3. Të ecurit dhe të hipurit nëpër mjete udhëtimi në mënyrë të qetë. Kërkohet që kalimtarit mysliman të ecë i qetë, të tregojë modesti dhe kurrfarë mburrjeje apo arrogancë. Pra, duhet të imitojë ecjen e të Dërguarit (s.a.v.s.), i cili gjithmonë ka qenë i thjesht

“Mos ec nëpër tokë me mendjemadhësi, se ti, në të vërtetë, nuk mund ta çash tokën e as të arrish lartësinë e maleve.

dhe shumë i edukuar në ecje. Nuk duhet ecur me kryelartësi e me mendjemadhësi, ngase Kurani e konsideron këtë veprim të keq dhe shumë të përbuzur. Allahu i Lartësuar ka thënë: *“Mos ec nëpër tokë me mendjemadhësi, se ti, në të vërtetë, nuk mund ta çash tokën e as të arrish lartësinë e maleve.”*⁶ Po ashtu, ajo që duhet të përmendet është se Allahu i Madhëruar, kur flet për robërit e devotshëm përmend mirësjelljen e tyre në rrugë. Mes ajeteve që trajtojnë këtë çështje mund të përmendim: *“Robërit e të Gjithëmëshirshmit janë ata që ecin thjesht nëpër Tokë dhe, kur të paditurit i sulmojnë me fjalë, ata përgjigjen: “Paqe qoftë!”*⁷.

4. Shmangia e pengesave në rrugë. Me shmangie të pengesës nënkuptohen dy lloj pengesash: pengesat konkrete që gjenden në rrugë, të cilat mund të bëhen me shprehje gojore, si p.sh.: ofendimi, sharja e gjëra të ngjashme. Për këtë arsye, i Dërguari (s.a.v.s.) ka thënë: *“Kam parë një njeri duke u rrokullisur në xhenet, për shkak se kishte këputur një degë lisi që varej në mes të rrugës dhe që i pengonte njerëzit kur kalonin aty”*⁸. Po ashtu transmetohet se i Dërguari (s.a.v.s.) ka thënë: *“Kush u sjell pengesa myslimanëve në rrugë, ai meriton mallkimin e tyre”*⁹.

5. Rruga është pronë publike. Të kaluarit nëpër rrugë është e drejtë e çdokujt dhe se të gjithë duhet ta shfrytëzojnë atë pa u bërë dëm të tjerëve. Po ashtu, duhet të përmendim edhe faktin se nuk lejohet t’u

shkaktohen pengesa udhëtarëve; fjala vjen nuk lejohet të bëhen dasma nëpër rrugë, çështje për të cilën i Dërguari (s.a.v.s.) është shprehur kështu: *“Kur të bëni dasma, qëndroni larg rrugës...”*¹⁰. Prandaj, bazuar në këtë, të gjithë drejtuesit e veturave dhe mjeteve tjera duhet ta kenë të qartë se lipset treguar kujdes që të mos e pengojnë apo të mos ngushtojnë kalimin e njerëzve që kanë nevojë të kalojnë. Ky është mendim unanim i të gjithë juristëve myslimanë.

6. Rruga duhet të jetë e sigurt për kalimtarët. Sipas pranimit të njëzëshëm të të gjithë juristëve myslimanë, një prej mëkateve më të mëdha është edhe banditizmi nëpër rrugë. Në lidhje me këtë, Allahu i Lartësuar thotë: *“Pa dyshim se ndëshkimi i atyre që luftojnë kundër Allahut dhe të Dërguarit të Tij dhe që bëjnë shkatërrime në Tokë, është të vriten ose të gozhdohen, ose t’u këputen duart dhe këmbët tërthorazi, ose të dëbohen nga vendi. Ky ndëshkim është poshtërim për ata në këtë jetë, ndërsa në jetën tjetër, për ata do të ketë dënim shumë të madh.”*¹¹. Po ashtu, i Dërguari i Allahut (s.a.v.s.) ka qenë shumë i qartë për atë lloj personi i cili kryen veprime që shkaktojnë frikë në zemrën e njerëzve. Në lidhje me këtë është shprehur kështu: *“Ai i cili e drejton armën kundër nesh, nuk është prej radhëve tona”*¹². Pra, sipas kësaj del se nuk lejohet përdorimi i asnjë lloj arme që ka si qëllim ngjalljen e frikës tek njerëzit, edhe kur nuk synohet dëmtimi tyre. I njëjti rregull vlen edhe për atë se nuk lejohet t’i shkaktohet kurrfarë frike kalimtarit e në asnjë mënyrë të dëmtohet ai.

7. Rripi i sigorisë shkak për shpëtim nga aksidenti. Ne si myslimanë jemi të gjithë të bindur se shpëtimi dhe mbrojtja janë në Dorë të Zotit: *“... Allahu është Ruajtësi më i mirë dhe Ai është më i mëshirshmi i mëshiruesve”*¹³. Mirëpo, dihet se në aspektin fetar islam kërkohet medoemos që myslimani të marrë të gjitha masat e duhura për t’u mbrojtur nga ajo që është e dëmshme. Praktikisht, është vërtetuar se rripi i sigorisë në të shumtën e rasteve e ka shpëtuar drejtuesin e automjetit nga shumë aksidente. Por nuk duhet të harrojmë se ne, përveç përdorimit të rripit të sigorisë, sa herë që udhëtojmë apo jemi duke drejtuar veturën, këndojmë edhe duanë e udhëtimit. Me

6. El-Isra: 37.

7. El-Furkan: 63.

8. Transmeton Muslimi (hadithi nr. 1914).

9. Transmeton el-Hejthemiju në el-Mexhmeu 1/204.

10. Transmeton Muslimi (hadithi nr. 3552).

11. El-Maidetu: 33.

12. Transmeton Buahriu (6366).

13. Jusuf: 64.

të drejtë, këtë (duanë e udhëtimit) mund ta quajmë në mënyrë simbolike si “rripi i sigurisë”.

8. Sipas shariatit islam është detyrë që të zbatohen rregullat e qarkullimit rrugor. Rregullat dhe ligjet e qarkullimit rrugor që i ka vendosur shteti, janë në dobi të masës së gjerë të njerëzve, kështu që duke u bazuar në interesin e përgjithshëm të njerëzve (المصلحة العامة)¹⁴, populli e ka për detyrë t’i zbatojë këto rregulla. Domosdoshmëria e zbatimit të këtyre rregullave argumentohet me rregullin e njohur të shariatit: (تصرفات الإمام بالرعية منوطة بالمصلحة) “Vendimet e prijësit ndaj masës së gjerë janë të kushtëzuara nga interesi i përgjithshëm”. Në këtë rast, interesi i përgjithshëm janë interesat jetike (المصلحة العتبرة)¹⁵ që nuk bien në kundërshtim me asnjë tekst apo rregull të shariatit, edhe nëse nuk bëjnë pjesë në gjërat e domosdoshme-esenciale (الضروريات)¹⁶ së paku mund të renditen në gjërat e nevojshme (الحاجيات)¹⁷. Në lidhje me këtë çështje, ish myftiu i Mbretërisë së Arabisë Saudite dijetari Ibn Baz (Allahu e mëshiroftë), ka dhënë këtë fetva: “Nuk i lejohet asnjë myslimani të kundërshtojë vendimet që shteti ka miratuar në lidhje me qarkullimin rrugor, përdërisa dihet që në qarkullimin rrugor ka rreziqe të mëdha. Ndërsa shteti i ka vendosur rregullat e qarkullimit rrugor me të vetmin qëllim që të mbrohen të gjithë nga dëmet dhe rreziqet; askush nuk duhet të guxojë t’i kundërshtojë ato, si dhe duhet dënuar ai që thyen ndonjë nga këto rregulla”¹⁸. Rreth çështjes së respektimit të rregullave të qarkullimit rrugor dhe moskundërshtimit të tyre, dijetari i njohur Ibn Xhibrin shprehet kështu: “Duhet të respektohen rregullat dhe shenjat e qarkullimit rrugor dhe kurrësi nuk duhet të lejohet mosrespektimi i tyre, sepse ato janë vendosur me të vetmin qëllim që të sistemojnë siç duhet kalimin e udhëtarëve dhe të mjeteve. Po ashtu, qëllimi i tyre është që të pengojnë dhe shmangin aksidentet fatale...”¹⁹

14. Me المصلحة العامة nënkuptohen ato interesa që janë në dobi të përgjithshme, mirëpo për këto interesa nuk ka tekste (ajete dhe hadithe), por për të vendoset në bazë të interesit të përgjithshëm dhe që nuk vihet kurrësi në kundërshtim me ndonjë tekst (ajet dhe hadith) apo mendonjë rregull të shariatit. Shumica e juristëve myslimanë këtë e konsiderojnë si burim të shariatit.

15. Me interesat vitale nënkuptohen të gjitha ato, të cilat sipas shariatit janë të mbrojtura dhe kurrësi nuk lejohet cënimi i tyre si f.v. besimi, gjenalogjia, nderi, atdhe etj.

16. Me shprehjen الضروريات nënkuptohen ato çështje të cilat janë esenciale dhe pa të cilat nuk mund të vazhdohet jeta normale.

17. Me shprehjen الحاجيات nënkuptohen ato çështje për të cilat ka nevojë njeriu për të kaluar një jetë modeste.

18. Fetava islamijetin, vol. IV fq. 536.

19. Mexheletu Daveti 1625.

9. Kundërvajtjet për aksidentet në qarkullim.

Vërtet çështja e kundërvajtjeve gjatë aksidenteve gjatë qarkullimit është një nga tematikat bashkëkohore për të cilat kërkohet një studim dhe gjurmim i thellë. Kjo për faktin se mjetet e udhëtimit janë të shumta dhe po ashtu rastet e aksidenteve sa vijnë e shtohen. Kështu kërkohen zgjidhje dhe shpjegime të qarta rreth shumë çështjeve që kanë të bëjnë me këtë fushë. Duhet të kujtojmë se juristët e mëparshëm myslimanë kanë folur e kanë dhënë shpjegime të hollësishme në lidhje me të drejtat apo aksidentet që janë shkaktuar nëpër rrugë, mirëpo tashmë mjetet janë shtuar dhe rrugët kanë ndryshuar. Prandaj edhe për kohën tonë duhet të jepen shpjegime duke u mbështetur në veprimet e pikëpamjet më të hershme të dijetarëve islamë, si dhe duke bërë krahasimet e duhura. Pra, këtu mund të përmendim se cilat janë përgjegjësitë e drejtuesit të automjetit kur ky bën ndonjë kundërvajtje, si duhet të dënohet në raste të tilla dhe cilat mund të jenë masat ndëshkuese?

Universaliteti *i artit të shenjtë*

Titus Burckhardi

Kur historianët e artit i veshin titullin “i shenjtë” një vepre që trajton një tematikë religjioze, ata e anashkalojnë faktin se arti është thelbësisht formë. Arti nuk mund të konsiderohet i shenjtë vetëm e vetëm se tema e tij lind prej të vërtetave shpirtërore; forma e tij duhet të jetë po ashtu e lindur prej burimit të njëjtë. Ky është kryekëput shembulli i artit religjioz të epokave të Rilindjes apo Barokut, i cili, për sa kohë flasim për stilin, nuk ka një tipar që e bën të dallojë artin rrënjësisht pagan të asaj epoke; as tematika e tij, që në një jashtësi totale dhe këndvështrim lëndor merr prej religjionit, as ndjenjat përdëllimtare me të cilat vishet shpeshherë, as paqja e shpirtit që gjen ndonjëherë shprehje në të, nuk janë të mjaftueshme për t’i njohur një karakter vërtetë të shenjtë. S’ka art të denjë për epitelin “i shenjtë”, përdërisa format e tij të pasqyrojnë veçoritë pamore shpirtërore të një religjioni të përveçëm.

Çdo formë “trupëzon” një cilësi të përveçme të qenies. Tema religjioze e një vepre arti mund t’i mbivendoset një forme, kohë në të cilën ajo nuk gëzon ndonjë marrëdhënie me “gjuhën” formale të veprës, siç është shpërfaqur nga arti i krishterë që prej Rilindjes. Prodhime të tilla janë thjesht vepra pagane arti me një temë religjioze. Ndërkaq, nuk ka art të shenjtë, profan në formë, qëkur

ka një puthitje rigoroze midis formës dhe frymës. Një qasje shpirtërore domosdo gjen shprehje në një gjuhë të veçantë formale. Në qoftë harruar kjo gjuhë - rrjedhimisht që një art i ashtuquajtur i shenjtë i përfton format e tij nga çdoformë arti pagan - kjo është dëshmi se gjendja shpirtërore ka pushuar së qeni. Do të ishte pa kuptim të rrekeshim të justifikonim stilin e paqëndrueshëm të një arti religjioz apo edhe karakterin e papërkufizuar apo të keqpërkufizuar, në truallin e universalitetit të dogmës ose të lirisë së shpirtit. Paradhënë mosvarësinë e vetvetishme të shpirtit, kjo nuk na çon të besojmë se ai mund të shprehet dhe përcillet nga çdo lloj forme. Përmes thelbit të saj cilësor, forma gëzon një vend të rëndësishëm në rendin ndijimor, i njëjtë me vendin e së vërtetës në rendin intelektual; kjo është domethënia e nocionit grem të *eidos*. Ashtu si forma mendore, siç mund të jetë një dogmë apo doktrinë, është e mundur të jetë një pasqyrim i përshtatshëm, ndonëse i kufizuar, i të Vërtetës Hyjnore, po ashtu një formë ndijimore mund të gjurmohet një të vërtetë apo realitet që përtejësor si rrafshin e formave ndijimore, ashtu dhe planin e mendimit.

Epo çdo art i shenjtë është bazuar mbi një shkencë formash, apo me fjalë të tjera, mbi simbolizmin që tra-

shëgojnë format. Duhet pasur parasysh se një simbol i shenjtë nuk mund të jetë thjesht një shenjë konvencionale; ai e shpërfaq arketipin e tij me vlerën e një ligji të dhënë ontologjik. Ashtu si e ka vërejtur Ananda Kumarasuami, në kuptimin e vet një simbol i shenjtë është çka ai dëshmon. Për këtë arsye, simbolizmi tradicional nuk qe ndarë kurrë nga bukuria. Me gjuhën e një këndvështrimi shpirtëror të botës, bukuria e një sendi nuk është tjetër veç tejshprehësisë së mbështjelljes së saj ekzistenciale. Një art i denjë për t'u quajtur art është i bukur ngaqë është i vërtetë.

Nuk është as e mundshme e as e nevojshme që çdo artist i kredhur në art të shenjtë të jetë i vetëdijshëm për Ligjin Hyjnor që mbartin format; ai do të njohë vetëm aspekte të caktuara të tij, apo zbatime të veçanta që ngrihen brenda caqeve të normave të gjinisë së tij. Këto norma do ta ndihmojnë atë të pikturojë një ikonë, të trajtësojë një lundër të shenjtë, apo të ushtrojë kalligrafinë në një qasje të vlefshme nga pikëvështrimi liturgjik, pa qenë e domosdoshme të njohë domethënien përfundimtare të simboleve me të cilat ai punon. Është tradita ajo që përcjell modelet e shenjta dhe normat e të punuarit, gjë e cila garanton vlefshmërinë shpirtërore të formave. Tradita zotëron një fuqi sekrete që është shprehur në një civilizim të tërë dhe përcakton edhe ato arte, objekti i të cilave nuk e përfshin dukshëm të shenjtën. Kjo fuqi krijon stilin e civilizimit tradicional. Një stil - çfarë nuk mund të imitohet për së jashtmi - përjetësohet pa vështirësi e në një mënyrë pothuaj organike nga fuqia unike e shpirtit prej të cilit ka marrë trajtën.

Një prej paragjykimëve moderne më të mprehta është kundërvënia ndaj normave jopersonale dhe objektive të një arti, nga frika e ndrydhjes së gjeniut krijues. Në realitet, nuk ka një vepër tradicionale - e udhërrëfyer nga parimet e përhershme - që të mos i japë jetë haresë krijuese në shpirt; ndërkaq, krahas veprave gjeniale, që kurrsesi nuk janë shpirtërisht të pavlera, individualizmi modern ka prodhuar gjithë shëmtinë - *shëmtinë e pacak dhe të pashpresë* - të formave që mbushin "jetën e zakonshme" të kohës tonë.

Një prej kushteve themelore të lumturisë është dija se çdo vepër ka një kuptim të përjetshëm; po sot, në këto kohë, kush mundet më të konceptojë një civilizim në të cilin të gjitha aspektet e tij jetësore të jenë zhvilluar "në përngjasim të Qiellit"? Në një shoqëri teocentrike, vepër më e përtokur merr pjesë në këtë bekim qiellor.

Caku i fundëm i artit të shenjtë nuk është të evokojë ndjenja apo të përndajë mbresa; ai është një simbol,

arsye për të cilën ai vë në lëvizje mjete të thjeshta dhe parake. Ai ka origjinë engjëlllore, sa modelet e tij pasqyrojnë realitete formë-sipërane. Duke përsëritur krijimin - "artin Hyjnor" - në parabola, ai dëshmon natyrën simbolike të botës, dhe kështu çliron shpirtin njerëzor nga ngjitja me "faktet" masive dhe kalimtare.

Origjina engjëlllore e artit është formuluar qartazi nga tradita hinduse. Sipas *Aitareya Brāhmaṇa*, çdo vepër arti në botë është krijuar nga imitimi i artit të *devas*, "qoftë një elefant në terrakotë, një objekt bronzi, një teshë, apo një ornament i artë. Legjendat e krishtera që i veshin origjinë engjëlllore imazheve mrekullish të caktuara, zbulojnë të njëjtën ide.¹

Devat nuk janë as më pak as më shumë se funksione të veçanta të Shpirtit Universal, shprehje të përhershme të Vullnetit të Zotit. Sipas një doktrine të përbashkët të të gjithë qytetërimeve tradicionale, arti i shenjtë duhet të imitojë Artin Hyjnor, por do kuptuar qartë se kjo nuk do të thotë se krijimi Hyjnor i përmbylluar, bota siç ne e shohim, do kopjuar, sepse kjo do të qe një shtirje e

1. In the terminology of the monotheistic religions the *devas* correspond to angels, in so far as the latter represent divine aspects.

pastër. Një “natyralizëm” literal është i huaj për artin e shenjtë. Ajo çfarë do kopjuar është mënyra me të cilën vepron Shpirti Hyjnor². Ligjet e tij duhen zhvendosur në hapësirat e kufizuara në të cilat njeriu vepron si njeri, që është në fakt esnaf.

Në asnjë doktrinë tradicionale ideja e Artit Hyjnor nuk gëzon një vend kaq themelor sa në doktrinën hinduse. *Mâyâ* nuk është veç Fuqia Hyjnore misterioze që shkakton shpërshfaqjen e botës në ekzistencë jashtë Realitetit Hyjnor, dhe në qenësinë e saj, burim i krejt dualitetit dhe iluzionit; por *Mâyâ*, në aspektin e saj pozitiv, është gjithaq Arti Hyjnor që prodhon çdo formë. Në parim, *Mâyâ* s’është aspak më shumë se mundësia e të Pafundmes për të kufizuar Vetën, për t’u bërë në këtë mënyrë objekt i vetë “vizionit” të Tij, pa kufizuar qenien e tij të Pafundme. Në këtë mënyrë, Zoti e shpërfaq dhe nuk e shpërfaq Vetën në botë. Ai e shpreh Vetën dhe mbetet i pazëshëm.

2. According to St Thomas Aquinas, “Art is the imitation of Nature in her manner of operation”, *Summa Theologica*, 1.117. 1.

Po ashtu, me cilësinë e *Mâyâ*-s, Absolutja objektivizon aspekte e mundësi të caktuara të Vetes dhe i përcakton në një pamësi të ndarë, ashtu si dhe artisti përmbush në veprën e tij aspekte të caktuara të vetes. Ai i pasqyron ato jashtë qenies së tij të pandarë. Varësisht nga shkalla me të cilën objektivizmi i tij reflekton thellësitë sekrete të qenies së tij, do të mund të marrë një karakter pastërtisht simbolik. Ndërkohë, artisti do të bëhet gjithnjë e më i vetëdijshëm për greminën që ndan formën, pasqyruesen e thelbit të tij, nga ajo çfarë thelbi është përnjëmend në plotësinë e tij të pakohshme. Artisti tradicional di: kjo formë është vetë vetja ime, pa asnjë mëdyshje unë jam pafundësisht më shumë se ajo, aq sa ç’është edhe Thelbi i saj Njohësja e pastër, dëshmia që asnjë formë nuk e rrok dot; por ai e di se është Zoti ai që shpreh Vetën përmes veprës së Tij, ndërsa vepra, në kthimin e saj përtejëson egon e dobët dhe kalimtare të njeriut.

Në këtë truall ndodhet analogjia ndërmjet Artit Hyjnor dhe artit human: pikërisht në përmbushjen e vetes përmes objektivizimit. Që ky objektivizim duhet të gëzojë një kuptimësi shpirtërore, dhe të mos jetë një imponim i mjerë, instrumentet e tij të të shprehurit duhet të lindin nga një pamësi thelbësore. Me fjalë të tjera, nuk duhet të jetë “ego”-ja, rrënja e iluzionit dhe e mosnjohjes së vetes, që arbitrarisht i zgjedh këto instrumente; ato duhen vjelë nga tradita, nga shpallja formale dhe objektive e Qenies së Epërme, që është “Vetja” e të gjitha qenieve.

Në botëkuptimin e krishterë Zoti është “artist” në kuptimin më të epërm të fjalës, sepse Ai krijoi njeriun “në imazhin e Tij”. (Zanafilla: 1, 27) Për më tepër, sa kohë imazhi nuk ngërthen vetëm një ngjashmëri me modelin e tij, por edhe një pangjashmëri thuaj absolute, ai (imazhi) kurrësi nuk mund të korruptohet. Reflektimi hyjnor në njeriun u kërcënua nga rënia e Adamit; pasqyra u errësua; por prapë njeriu nuk do lërë mënjane plotësisht; por ndërsa krijesa është subjekt i kufizimeve të saj, Plotësia Hyjnore nuk është subjekt i kufizimeve të ndonjë natyre. Kjo na sjell në përfundimin se kufizimi i sipërthënë nuk mund t’i qaset në ndonjë kuptim të vërtetë Plotësisë Hyjnore, që e manifeston Vetën si Dashuri e pakufishme, pakufishmëria e vërtetë e të cilës kërkon që Zoti, “duke shqiptuar” Vetën si Fjala e Përvjetshme, duhet të zbresë në këtë botë dhe të marrë përvijimin e zhdukshëm të imazhit – natyrës njerëzore – e kësaj të vendosë në të bukurinë origjinale. Në krish-

terim imazhi hyjnor *par excellence* është forma njerëzore e Krishtit. Që këtej, arti i krishterë nuk ka vetëm se një qëllim: transfigurimin e njeriut, dhe të botës që varet prej tij përmes pjesëmarrjes në Krishtin.

Ajo çfarë pikëpamja e krishterë e gjërave rrok me anë të një farë përqendrimi dashurues në Fjalën e mishëruar në Jezu Krishtin, është mbartur në perspektivën Islamike, në universalen dhe impersonalen. Në Islam, Arti Hyjnor - sipas Kuranit Zoti është "artist" (musauir) - është manifestim i Unitetit Hyjnor në bukurinë dhe rregullsinë e kozmosit. Uniteti reflektohet në harmoninë e shumësisë, në rregullin dhe në ekuilibrin; bukuria i ngërthen të gjitha këto aspekte në vete.

Të mbërriturit e Unitetit nga zanafilla e bukurisë së botës - kjo është urtësi. Falë kësaj arsyeje, mendimi islamik e lidh domosdoshmërisht artin me urtësinë; në sytë e një myslimani, arti është themeluar thelbësisht mbi urtësinë, ose "shkencën", shkencën si një formulim historik të urtësisë. Qëllimi i artit është t'i bëjë të mundur mjedisit njerëzor - bota si e trajtësuar nga njeriu - të marrë pjesë në rendin që shpërfaq më drejtpërdrejt Unitetin Hyjnor. Arti qartëson botën; ai i ndih shpirtit të shqisë veten nga shumësia zhurmëruese e sendeve, që të mund të ngjitet drejt Unitetit të Pafundmë.

Mbartja e nocionit të "Artit Hyjnor" në Budizëm - i cili shmang personifikimin e Absolutes - mishërohet në të mrekullueshmen dhe mendërisht të papërshkrueshmen, në bukurinë e Budës. Duke ditur që në formulimin e saj asnjë doktrinë e lidhur me Zotin nuk mundet të ikë nga karakteri iluzor i proceseve mendore, të cilat i veshin kufijtë e saj të pakufishmes dhe të paformës, format e saj konjukturale, bukuria e Budës rrezaton një gjendje të qenies të pakufizuar nga ndonjë proces mendor. Bukuria pasqyrohet në bukurinë e lotusit; ajo përjetësohet ritualisht në imazhin e pikturuar apo të gdhendur të Budës.

Sipas botëkuptimit taoist, Arti Hyjnor është thelbësisht arti i transformimit: tërësia e natyrës është në shndërrim të pandalshëm, gjithnjë në përputhje me ligjet e cikleve të saj; kundërtia e tij vërtitet përqark një qendre të thjeshtë që i shpëton të kuptuarit. Megjithatë, kushdo që kupton këtë lëvizje rrethore është i aftë të njohë qendrën që është thelbi i saj. Qëllimi i artit është

t'i përshtatet këtij ritmi kozmik. Formula më e thjeshtë shpreh se mjeshtëria në art qëndron në zotësinë për të gjurmuar rrethin perfekt në një përpjekje të vetme, dhe që këtej për të identifikuar brendësinë me qendrën e tij, pa qenë e nevojshme që vetë qendra të shpërfaqet së jashtmi.

Në një mënyrë apo një tjetër dhe në raporte të ndryshme, të gjitha këto aspekte themelore të artit të shenjtë janë të pranishme në secilin prej pesë feve të mëdha që përmendëm lart. Te secila prej tyre pasqyrojnë të Vërtetën dhe Bukurinë Hyjnore, aq sa secila syresh do të qe e aftë, në parim, të dëshmojë çdo formë të mundshme të përshtatshmërisë. Sidoqoftë, porsa kohë çdo fe është doemos e mbizotëruar nga një pikëvështrim i veçantë që përcakton "ekonominë" e saj shpirtërore, veprat e saj të artit, të cilat janë doemos kolektive dhe jo individuale, do të reflektojnë në stilin e tyre të vërtetë këtë pikëvështrim dhe këtë ekonominë shpirtërore. Gjithashtu, me natyrën e saj të fundme forma është e paaftë të shprehë një gjë pa përjashtuar diçka tjetër, sepse forma e kufizon atë çfarë shpreh; si pasojë përjashton shprehje të tjera të mundshme të arketipit të vet universal. Ky Ligj zbatohet natyrshëm në çdo nivel të manifestimit formësor, dhe jo vetëm në art; ja pse Shpalljet e ndryshme Hyjnore, mbi të cilat janë themeluar fetë e ndryshme, janë njëkohësisht ekskluzive kur shqyrtohen në kuptimin e kontureve të tyre formale, por jo në Thelbin e tyre Hyjnor, i cili është një. Këtu del në pah sërish analogjia ndërmjet "Artit Hyjnor" dhe artit njerëzor.

Nuk ka art të shenjtë që nuk mbështetet në një aspekt të metafizikës. Vetë shkenca e metafizikës është e pakufishme kur objekti i paradhënë është i pafundëm. Nga ana tjetër është e pamundur të përshkruajmë këtu të gjitha marrëdhëniet që lidhin doktrinat e ndryshme metafizike në këtë truall, kështu që lexuesit i sugjerohen libra të tjerë që rrahin premisat në të cilat eseja jonë është mbështetur. Më një gjuhë depërtuese për lexuesin modern perëndimor, ato libra e arrijnë këtë përmes parashtrimit të thelbit të doktrinave tradicionale të Lindjes dhe Perëndimit Mesjetar. Ne mbështetemi posaçërisht në shkrimet e René Guénon dhe Frithjof Schuon.

**Përktheu: Vehap S. Kola,
Tiranë, Dhjetor 2009**

Institucionet shkencore dhe sistemi i institucioneve arsimore në Islam

Mr. Artur Tagani

a. Institucionet e ciklit fillor arsimor

Cikli fillor i arsimit në Islam ka nisur që nga koha e Profetit tonë të dashur, Muhamedit (a.s.). Fillon pikërisht me robërit e zënë në Betejën e Bedrit, duke u kërkuar atyre që t'u mësojnë myslimanëve të shkruajnë e të lexojnë, në këmbim të lirisë së tyre. Një edukim i tillë fillon që në kohët e para të Islamit në xhami. Më pas, iu shtohen këtyre edhe mektebet (shkollat) e lagjeve që quheshin Mektep/Mejtep.

Programet mësimore në ciklin e ulët ishin mjaft të thjeshta. Mësohej leximi, shkrimi, përbërja e fjalisë dhe njohuritë themelore fetare. U mësohej të lexonin dhe të memorizonin Kuranin, si dhe hadithe që bënin fjalë për jetën e përditshme. Krahës këtyre, u mësohej edhe katër veprimet themelore aritmetike. Gjithashtu, në këto programe bënin pjesë edhe urtësitë etiko-morale Islame.

b. Arsimi akademik dhe institucionet shkencore

Populli mysliman që zhvillohej me një shpejtësi të madhe, si një parim fetar, pa bërë dallim mes veprave të kësaj bote dhe botës tjetër, për t'iu përgjigjur kërkesave në planin praktik dhe intelektual të popullit, të cilat gjithnjë shtoheshin, vlerëson si të domosdoshëm arsimin e lartë në çdo fushë, kështu, që në vitet e para hap institucione akademike. Kështu, populli Islam mundi ta vazhdojë paralelisht zhvillimin politik dhe shkencor.

b.1. Spitalet dhe Fakultetet e Mjekësisë: Kronologjikisht, në historinë Islame, institucionet e para arsimore akademike të ndërtuara janë spitalet dhe Medresetë (fa-

kultetet) e Mjekësisë. Dy nga shkaqet se përse u krijuan të parat këto institucione akademike, janë: E para, ngaqë kur klasifikon dituritë Profeti përmend diturinë e trupit, mjekësinë; e dyta, natyrisht, njeriu mbi të gjitha kërkon të mbrojë ekzistencën e tij.

Spitali i parë dhe lidhur me të Medreseja është krijuar në Sham, në vitin 707, nga Velid Ibn Abdulmelik, njëri prej Kalifëve emevit. Fatkeqësisht, nuk gjendet informacion i mjaftueshëm për të njohur arsimin në këtë vend. Më pas, në kohën e Abbasive, vërejmë shumëfishimin e arsimit dhe institucioneve mjekësore. Në këto institucione jepej mësim si praktik ashtu edhe teorik. Kemi informacion se ashtu sikur sot, pa iu dhënë diploma studentëve i kërkohej teza, sikurse tezat e diplomimit apo të doktoraturës. Këto institucione, zakonisht ndërtoheshin si vakëf prej shtetit, prej Bashkisë së zonës, nga dikastere të tjera shtetërore, ose nga individë të pasur. Më pas do shohim nga fundi i shekullit IX, në qytetin Rej, një qendër dhe klinikë mjekësore të drejtuar nga Zekerijja er-Razi. Gjithashtu, më pas, në shekullin XII fillojnë edhe spitalet më të mëdha siç është Spitali Nuri, në Sham, si dhe spitali i cili vazhdon ekzistencën e tij edhe sot e kësaj dite, Spitali Mansuri, në Kairo. Si dhe në vitet më pas, një varg spitalesh ndërtohen në zona të ndryshme Anadollut.

b.2. Akademitë e përgjithshme dhe Universitetet (Medresetë): Institucioni i parë që gjer më sot njihet në historinë Islame është Bejtu'l-Hikme (Vatra e Urtisë), e ndërtuar nga Memuni, Kalifi abasit, në Bagdat, në vitin 815. Aty studiohej çdo lloj shkence, fetare apo jo fetare;

nga e drejta Islame tek filozofia, nga matematika tek astronomia, bënte pjesë çdo disiplinë. Ky institucion shkencor kishte një pikë vëshgimi të hapësirës si dhe një bibliotekë madhështore. Kjo qendër kërkimore ka patur një ndikim të madh për të zhvilluar shkencën në botën Islame.

Shembulli i dytë i këtyre qendrave shkencore dhe Medreseve ishte Dar'ul-Ilm (Vatra e Shkencës), e ndërtuar nga Kalifi fatimit El-Hakimi, në Kairo, në vitin 1005. Edhe aty bënë pjesë në programet mësimore shumë degë shkencore. Ato më kryesoret ishin fizika dhe matematika. Gjithashtu kishte edhe një bibliotekë, sasia e librave të së cilës shkonte me miliona.

Më e madhja e këtyre Medreseve është Medreseja Nidhamije e ndërtuar në Bagdad, nga Nidhamulmulku, në vitin 1067. Më pas, i njëjti titullar ndërton edhe Nishabur dhe disa vende të tjera Medrese të tilla. Edhe dekanët e tyre, aq sa vetë Medresetë ishin të veçantë, i pari ishte dijetari i famshëm i të drejtës Islame Ebu Is'hak Shirazi dhe më pas dijetari i njohur Eby Hamid El-Gazzali.

Më pas vijnë me radhë Medreseja e ndërtuar nga komandanti i famshëm Salahuddin Ejjubi, në vitin 1189, në Kuds. Në të njëjtën periudhë Muvahhidët ndërtojnë disa Medrese në Afrikën Veriore. Si dhe në shumë zona të Anadollit, gjatë kohës së sundimit të Selçukëve; Medreseja Sirçali, Medreseja Karataj, Medreseja Inxhe Minareli, Daru'l-Ilmi në Tokat, Medreseja e Iznikut, si dhe Medrese të ndryshme në Granada, në Fas Medreseja e Attarit. Të gjitha këto Medrese, të cilat krahas programacionit që përbënin një pasuri të jashtëzakonshme, ato ishin të veçanta edhe për nga stili arkitektonik që kishin.

b.3. Akademitë private dhe bibliotekat: Që në kohët e para të Islamit, shumë pushtetarë dhe myslimanë të pasur kanë hapur akademi private dhe biblioteka. Për shembull, biblioteka "Hazineu'l-Hikme" e Ali bin Jahja (v. 888) mund të përmendet si një model mjaft interesant për kohën, e cila ishte bibliotekë enkas për mësimdhënës dhe kryesisht me vepra për astronominë, pasi vetë pronari i saj ishte njeri që merrej me astronomi.

Në shekullin X, çdo dhomë e sarajit të Kalifit abasit Mu'tadhid ishte një bibliotekë e secilës degë shkencore, në të cilën qëndronte nga një profesor me rrogë që mësonte të interesuarit.

Një tjetër bibliotekë e rëndësishme ishte biblioteka Daru'l-Ilm e hapur në Musul. Aty njerëzit edukoheshin dhe u jepej materiale të kancelarisë falas. Hazineu'l-Kutub në Shiraz dhe Bejtu'l-Kutub që ndodhej në Rej ishin dy nga bibliotekat e rëndësishme. Historiografi Jakut Hameviu (v. 1229) tregon se biblioteka Bejtu'l-Kutub kishte aq shumë

libra, sa që mund të barteshin më shumë se 400 deve.

b.4. Qendrat e observimit: Në historinë e shkencës, zanafilla e qendrave të observimit është me Islamin. Qendrat e observimit nuk ishin vetëm vende ku bëheshin vëzhgime, por njëkohësisht ishin ambiente ku edhe bëhej leksioni teorik dhe praktik i astronomisë.

Qendrat e observimit historikisht janë institucione akademike të para, pas spitaleve dhe Medreseve të përgjithshme. Qendra e parë e observimit Semmasije daton në vitin 828, e ndërtuar në Bagdad nga Kalifi abasit Me'muni. Astronomistët e parë të kësaj qendre ishin Fadhl Ibn Nevbaht dhe matematicienti i shquar Havarizmi. Më pas janë ndërtuar shumë qendra observimit dhe shumica e tyre kanë marrë emrin e astronomistëve që punonin aty. Për shembull, qendra e observimit e Battanit e ndërtuar në Rakka, si dhe ajo e Abdurrahman Sufi në Shiraz, të cilat u ndërtuan në shekullin IX.

Një nga qendrat e observimit më të rëndësishme të shekullit X, e ndërtuar nga Ala ed-Devle kushtuar Ibn Sinasë është qendra e krijuar në qytetin Hamedan në vitin 1023. Një tjetër qendër observimit e këtij shekulli ishte qendra e ndërtuar në kohën e Selçukëve nga Melikshahu. Shumë shkencëtarë si Omer Hajjami kanë dhënë leksionet tyre pikërisht aty.

Qendra e observimit Zerkali ishte një prej qendrave të shekullit XI, e ndërtuar nga emevitë e Andalozisë. Kjo qendër observimit e cila ndryshe njihet prej europianëve si Arzachel, ndikoi mjaft në botën latine dhe u bë shkak për të lindur qendrat e observimit dhe astronomia në Europë. Xhabir bin Eflah dhe Ibn Baxhxhe ishin astronomistët e shquar të kohës.

Kështu vazhduan traditën e ndërtimit të qendrave të observimit, njëra më cilësore se tjetra, për shekuj me radhë. Ndër më të rëndësishmet ishin edhe: Qendra e observimit Meraga, qendra e observimit Ulug Bej-it, qendra e observimit e Stambollit dhe shumë e shumë qendra të tjera të cilat ndërtuan themelet e qendrave të observimit të kohëve të sotme në mbarë rruzullin tokësor.

c. Zavijet dhe Teqet: Janë qendra sufiste, ku, me përkrahjen e një udhërrëfyesi kërkohet "dituria e gjendjes". Për të arritur në njohjen intuitive (marifet), në këto vende mësohen metoda pastrimi të mendjes dhe egos.

Për arsye se në shumë qoshe të botës Islame teqet dhe zavijet kanë marrë mbi supe edhe ngarkesën e xhamive dhe mektebeve/mejtepeve (sado që hera herës ka patur prej tyre që edhe kanë denigruar), ato duhet të pranohen si institucionet themelore të arsimit Islam.

Teqja saadi e shejh Is'hakut në Tepelenë

Në këtë numër do të flasim për një dosje që ruhet në arkivin e Stambollit, në të cilën gjenden dokumentet e preventivit të hartuar në lidhje me teqenë saadi të shejh Is'hakut në Tepelenë.

Gjatë sundimit osman, objektet e kultit të tarikateve, veçanërisht teqetë dhe dergjahet luajnë një rol të rëndësishëm në realitetin shqiptar për ruajtjen dhe mbrojtjen e kulturës së shkruar, përkrah funksionit fetar për të cilin ato ishin krijuar.

Kështu, mjafton të përmendim faktin që në teqenë e shejh Hasanit në Berat, ruhej fermani i sulltan Mehmetit, i shkruar në bakër, përmes të cilit ai i njihte esnafëve të Beratit të drejtat për të ushtruar profesionet e tyre, të drejta që ata i kishin para sundimit osman, e po ashtu faktin që hulumtuesi i alamiados shqiptare Osman Myderizi gjeti nëpër teqetë e ndryshme të Shqipërisë së Jugut të gjitha shkrimet shqipe me germa arabe-osmane. Nuk duhet harruar se ushtritë serbe në veri dhe ato greke në jug, i digjinin përherë këto objekte të kultit mysliman, duke asgjësuar në këtë mënyrë edhe burime të rëndësishme e me vlera historike për kombin shqiptar.

Shkolla mistike saadi u themelua në fillim të shekullit XIII-të, në Damask, nga Sadedin Muhamed el-Xhibavi, nga i cili mori edhe emrin. Në fillim kjo shkollë mistike u përhap në Siri dhe në Egjipt, ndërsa më vonë, në shekullin e XVII-të u shtri edhe në Turqi e në Rumeli (trevat ballkanike nën sundimin osman). Tradita rrëfen se shkolla mistike saadi u përhap në viset shqiptare nëpërmjet Sulejman Azizi Babës, i cili lindi në Shkodër dhe pas mësimeve të para në vendlindjen e vet, ashtu sikundër ishte tradita e mësimeve në Stamboll ku përfundoi medresenë. Më pas, ai ndoqi edukimin mistik në dergjahun e Xhibaviut.

Ende nuk është e qartë se si u përhap tarikati saadi në jug të trevave shqiptare, ndërkohë që burimet bëjnë fjalë edhe për një traditë tjetër të këtij tarikati në Leskovik. Mes viteve 1907-1912, qendra që gjendej në Leskovik kishte si prijës të saj mistikun dhe njëkohësisht myftiun Lytifi efendiut, bir i shejh Abdulhadi efendiut, i cili rridhte nga gjaku i shejh Sulejman Aziz efendiut, një nga shejhët dhe myderrizët e njohur të tarikatisë saadi, i varrosur në xhaminë e Arsllan Pashës, në Janinë. Një tjetër ndodhej në Tepelenë. Nuk dimë ende se kur u vendos për herë të parë ky rend mistik në Tepelenë dhe nëpërmjet kujt. Të dhëna për këtë rend mistik, për objektin dhe themeluesin e saj, i kemi hasur në një dosje që ruhet në arkivin e Stambollit. Dosja në fjalë përbëhet prej 4 fletësh, të hartuara nga zyra të ndryshme administrative të pushtetit lokal e qendror osman dhe gjendet nën kodin arkivor F. Y.A.Res, D. 1172.

Njëri nga dokumentet është hartuar nga zyra e vakëfeve, njëri nga këshilli shtetëror, njëri nga këshilli administrativ i kazasë së Tepelenës, ndërsa tjetri nga kancelaria e kryeministrit osman.

Dokumenti i zyrës së vakëfeve ka përmbajtje të shkurtër dhe mban datën 12 tetor 1905, koha në të cilën është dorëzuar kërkesa nga këshilli administrativ. Ai mban edhe numrin protokollar Evkaf 782.

Dokumenti i kryeministrit mban datën 30 maj 1906. Nëpërmjet saj i kërkohet leje sulltanit që ta përfshijë rindërtimin e teqesë saadi në Tepelenë në fondin me vlerë një mijë lira, të përcaktuar për restaurime të objekteve fetare osmane. Në rast se ky propozim miratohej nga ana e sulltanit, shpenzimet e parashikuara për restaurimin e teqesë tërhiqeshin dhe i dërgohehin kazasë në fjalë nëpërmjet Ministrit të Financave. Dokumenti vlen edhe për faktin se themeluesi i

kësaj teqeje, Ishak efendiu, përmendej aty me cilësinë "Tepelenasi" (në dokument Tepedelenli), gjë që do të thotë se ai ose ka qenë me origjinë nga Tepelena, ose ka jetuar dhe punuar aty aq gjatë sa që emërtimi me këtë cilësi e dallonte nga të tjerët.

Dokumenti i hartuar nga këshilli shtetëror (sura-yi devlet) është më i gjatë dhe përmban të dhëna për praktikën administrative që ndiqej në raste kërkesash për restaurime objekteve të tilla. Ai mban datën 14 maj 1906. Nga ky dokument mësojmë se teqeja e Is'hak efendiut që gjendet në Tepelenë, është djegur, prandaj restaurimi i saj, sipas ligjit në fuqi, duhej të kryhej nga arka e ministrisë së vakëfeve (evkaf nezareti), e cila nga ana e saj u komunikoi nëpërmjet një shkrese se të ardhurat vakëf të teqesë në fjalë janë të afërta me shpenzimet e kësaj teqeje, arsye për të cilën mbulimi i shpenzimeve për restaurim të teqesë me të ardhurat e saj është i pamundur. Kështu, kërkohet që restaurimi i teqesë në fjalë të përfshihet në fondin e akredituar prej 1000 lirash osmane, shumë kjo e caktuar nga thesari shtetëror për restaurimet e objekteve fetare.

Pas diskutimit, këshilli vendosi me shumicë votash që kërkesa për restaurimin e teqesë në fjalë të kalohet pranë Ministrisë së Financave, që të veprohet ashtu siç e parashikon ligji, në mënyrë që ta përfshijë në fondin e akorduar në fjalë. Si kusht vendoset që shpenzimet të mbulojnë nevojat për restaurim brenda gjendjes ak-

tuale të teqesë, pra të mos përfshijnë ndonjë ndërtim shtesë apo zgjerim të saj. Me një fjalë, shpenzimet të përdoren për rikthimin e asaj teqeje në gjendjen që kishte pasur përpara se të digjej.

Dokumenti i përgatitur nga këshilli administrativ i kazasë së Tepelenës mban datën 5 tetor 1905. Në fakt ai është preventivi i përgatitur për shpenzimet që do të duheshin për të restauruar teqenë ashtu siç kishte qenë para se të digjej. Në shpenzime përfshiheshin shpenzimet në materiale ndërtimi dhe në hak pune. Vlera e përgjithshme e shpenzimeve kapte vlerën 18'469 kurush e 84 pare.

Nëpërmjet shënimit të lënë nga kryetari i bashkisë së kazasë së Tepelenës mësojmë se me këtë rast, së bashku me preventivin është përgatitur edhe skica në të cilën tregohet se si do të dukej teqeja pas këtij restaurimi. Po ashtu mësojmë se harta në fjalë i është bashkangjitur preventivit, por në dosjen që na u dorëzua në arkiv nuk gjetëm ndonjë skicë të tillë, e cila do të na ndihmonte të krijojmë një ide rreth arkitekturës së kësaj teqeje.

Nuk e dimë ende se ç'përgjigje mori kjo kërkesë e këshillit administrativ të kazasë së Tepelenës, pra nuk e dimë nëse ajo u pranua apo jo. Por megjithatë, dosja e kërkesës së tyre hedh dritë dhe dokumenton ekzistencën e një objekti kulti në Tepelenë, atë të teqesë së sheh Is'hak efendi Tepelenasit.

Te rriturit harrojnë...

Ermira Alija

Donë se ne fëmijët jemi si engjëjt. Vetëm se nuk e dimë pse njerëzit duke u rritur, megjithëse mendojnë dhe dinë më shumë se ne, bëhen gjithnjë e më pak engjëj...

E dini pse?

Sepse të rriturit, nganjëherë edhe prindërit tanë, brengosen tepër, dëshpërohen nga e kaluara e keqe dhe nuk mund të largohen prej saj. (A ju ka qëlluar t'ua përsërisni prindërve 3, 4 herë një gjë dhe ato përsëri të mos e kenë pasur vëmendjen?)

Ndoshta ato harrojnë fjalët e sures që na transmetoi Profeti: "Merr atë që të dhashë dhe bëhu mirënjohës!"

Ne nuk mund t'i gjykojmë të rriturit, por nganjëherë vëmë re se ato e vrasin shumë mendjen edhe për atë që do të ndodhë në të ardhmen. Frikësohen se mos mbesim të varfër, të uritur e të sëmurë. Ato kanë të drejtë të merakosen, por ndoshta duhet t'u kujtojmë atyre se Profeti ynë ka transmetuar një ajet kuranor që thotë se "Djali ju frikëson me varfëri e ju urdhëron për të këqija, kurse Zoti ju garanton begati dhe falje."

Kështu që qetësohuni o prindër të dashur. Ajo që ne duam më shumë për ju, është që t'ju shohim të lumtur.

Mami im mërzitet nga kritikrat nganjëherë të rrëmbyera dhe të padrejta të shefes së vet, aq sa vjen nervoze edhe në shtëpi.

Unë nuk mund të bëj ndonjë gjë të mirë, por mund t'i them që të mos mërzhitet. Le të kujtojmë se kur u fye Krijuesi i Gjithësisë, a mund të pritet që të mos fyhen njerëzit? Asnjë njeri s'mund t'ua mbyllë gojën të tjerëve, as t'ua ndryshojë trurin, por mundet t'i groposë të këqijat dhe t'i lërë mënjanë ato.

Kurse babi im një ditë po diskutonte me mamën dhe po i thoshte se njerëzit janë mosmirënjohës, sepse jo vetëm që harrojnë të mirat që u bën, por edhe ta kthejnë me të keq.

Unë do t'i thoja babit që të mos trishtohet kur dikush ia humb vlerat e mirësisë, por le të lexojë atë që na ka transmetuar Profeti ynë dhe t'i bëjë të mirat “... vetëm për të fituar kënaqësinë e Zotit...” ..dhe le t'i besojë betimit të Krijuesit se “... pasha Allahun, njeriu (ai) do ta gëzojë atë kënaqësi”

Po mos të përqëndrohemi vetëm tek të rriturit. A nuk jemi edhe ne fëmijët që shpesh kemi dëshirë t'i ngjajmë dhe harrojmë se çdo krijesë është e veçantë dhe tek veçantia është vetë ekzistenca jonë? Ne e zhdukim të qenurin tonë kur imitojmë dikë dhe harrojmë se bukuria dhe vlera e çdokujt është tek ajo që ka krijuar Zoti ashtu si prania e shumë ngjyrave, formave, gjuhëve dhe aftësive është argument prej argumenteve të Krijuesit.

Prindërit gjithmonë merakosen për lëvizjet tona. Shpesh ato rrinë me dorë në zemër kur ne nisemi për diku.

Mos harroni o prindër të dashur se “kur diçka është e shkruar, asgjë s'mund ta ndalojë.”

Përmendet një ngjarje e një të riu nga Iraku, që do të nisej për një udhëtim jashtë shtetit me avion. Djali ra të pushonte dhe i tha së ëmës ta zgjonte. Kur e ëma dëgjoi në radio për kushtet e këqija atmosferike, vendosi që ta zgjonte të birin, pasi t'i kishte ikur orari i avionit, por kur hyri në

dhomë, pa se i biri shtrihej pa jetë.

Kështu ndodh: dikush kërkon shërim për një sëmundje dhe rrugës gjen vdekjen, ndërsa një tjetër vuan rëndë dhe e do vdekjen, por shpëton dhe mbijeton. Sa i përsosur është Allahu! Ai ka krijuar dhe planifikuar gjithçka sipas Urtisë së Tij Hyjnore.

Vërtet, i keni parë prindërit e mërzhitur, pasi ka ndodhur diçka e rëndë, duke thënë me lotë në sy: “Po pse duhej të ndodhte kështu?” ose “Pse pikërisht mua?”. Unë do t'u ledhatoj fytyrën dhe do t'u them: Mos e lini mërzhinë t'ju mbërthejë prindërit e mi të dashur. Pikëllimi dhe brengosja janë të ndaluara në Islam, pasi nuk i lejohet besimtarit të shkatërrojë jetën. Unë kam lexuar se edhe Profetët kanë pasur ditë shumë të vështira, por në ato caste, ato kanë thënë: “Na mjafton Zoti. Zoti është Dhurues i madh.”

Prindërit tanë të dashur dhe të gjithë ju të rritur! Mos u vetmoni në mendime! Ne do të bëhemi si ju dhe kemi shumë dëshirë t'ju ngjajmë, por nuk do të ishte keq që ndoshta, ndonjëherë, të na ngjanit edhe ju neve... fundja për t'u bërë si ne nuk duhet aspak mund.. duhet vetëm pak më shumë besim.. Për hatër të Zotit, këmbëngulni, vetëm pak më tepër besim

Bazuar mbi “Mos u trishto” të Aid el-Karni

Fshesa elektrike më e vogël: Dyson City DC26

Dyson ka bërë publike pastruesin e tij më të vogël me korrent në Britani City DC 26, projektuar për konsumatorët që jetojnë në shtëpi të vogla.

Fshesa me korrent peshon vetëm 3.25kg, ose më pak se shumica e kompjuterëve portativë dhe mund të mbahet në pëllëmbë të dorës. E mbështjellë si një filxhan ajo është mjaftueshëm e vogël për t'u përshtatur në një copë letre A4.

Sidoqoftë, kompania ngul këmbë që ajo është një fshesë me korrent e kompletuar dhe jo një pajisje dore.

Sir James Dyson, themeluesi i kompanisë, tha: “Na u deshën pesë vjet për ta ngjeshur me kujdes dhe të rindërtonim çdo komponent para se të kishim një makinë që ishte një e treta më e vogël se paraardhësi, ende mund të thithë pisllëqe njëloj si makinat më të mëdha.”

Makina u lëshua fillimisht në Japoni verën e shkuar dhe shumë shpejt u bë fshesa elektrike më e shitur në vend, në termat e vlerës. Është përshtatur mirë me konsumatorët dizajn-dashamirës japonezë, shumica e të cilëve jetojnë në apartamente shumë të vogla.

Kompania është e sigurt se, pavarësisht çmimit të kripur prej 250 £, do të pritët mirë në Britani, ku shtëpitë e reja po ndërtohen gjithnjë më të vogla.

Zetabajt, njësia më e madhe matëse dixhitale

Madhësia e “universit digjital” do të mbufatet aq shpejt këtë vit sa një njësi e re matëse, zetabajt është shpikur për ta matur atë.

Prodhimi digjital total aktual i njerëzimit qëndron te 8,000,000 petabajt, secili përfaqëson një milion gigabajt, por pritët t'i kalojë 1.2 zetabajtët këtë vit.

Një zetabajt është e barabartë me një milion petabajt, ose 1,000,000,000,000,000,000 bajt individualë.

Madhësia aktuale e përmbajtjes së botës digjitale është e barasvlershme me gjithë informacionin që

mund të ruhet në 75 miliardë iPad të Apple, apo sasia që do të prodhohej nëse çdokush në botë do të postonte mesazhe në faqen e mikroditarit Twitter vazhdimisht për një shekull.

Rritja e shpejtë e “universit digjital” është shkaktuar nga shpërthimi i rrjeteve shoqërore, videot në linjë, fotografia digjitale dhe telefonat mobilë.

Rreth 70 për qind e përmbajtjes digjitale të botës është prodhuar nga individët, por është ruajtur nga kompanitë që e ndajnë në linjë si Flickr dhe YouTube.

Grafikët e fundit u publikuan në studimin vjetor të

prodhimet digjital botëror nga IDC, firmë konsultuese teknologjike.

Studimi i parë, i cili u krye në 2007, përlogariti se universi digjital ishte i barabartë me 161,000 petabajt.

Adrian MacDonald, zëvendës president i EMC, firma TI që sponsorizoi studimin, tha: “Ka pasur një rritje vigane në llojin e medias që përbën universin digjital.”

“Një rritje kolosale në videon dhe fotografinë digjitale – në të shkuarën njerëzit bënin vetëm një fotografi, tani ata nxjerrin 20 foto dhe në vend të ruajnë vetëm një, njerëzit i ruajnë të njëzetët. Krahas kësaj numri i pajisjeve ku informacioni mund të prodhohet dhe ruhet është rritur gjithashtu.”

Si rezultat universi digjital parashikohet të zgjerohet me një faktor 44 fish në dekadën e ardhshme, sipas studimit.

Telefoni përkthyes dy vjet larg

Gjigandi i përkthimit Google ka thënë se po punon në një telefon që mund të përkthejë drejtpërdrejt, automatikisht ndërmjet gjuhëve.

Përkthimi i gjuhëve drejtpërdrejt në telefonat mobilë mund të jetë vetëm dy vjet larg, sipas gjigandit të kërkimit Google.

Kompania tashmë ofron shërbimet e përkthimeve të tekstit dhe njohje të zërit, dhe Franz Och, kreu i shërbimeve të përkthimit, thotë se puna ka filluar tashmë në kombinimin e të dyjave.

Teknologjia duhet të punojë duke përkthyer shprehje në vend të fjalëve individuale, dhe kompania shpreson se duke vështruar në tekstin kolosal të përkthyer tashmë në linjë, ajo mund të prodhojë sisteme që do të jenë shumë më të sakta se versionet aktuale. “Nëse vështroni në zhvillimin e makinave të përkthimit dhe përparimet përkatëse në njohjen e zërit, kohët e fundit ka një përparim kolosal”, tha ai.

Me më shumë se 6,000 gjuhë të folura në mbarë botën, sidoqoftë, dhe aktualisht vetëm 52 të ofruara për përkthim në shërbimet aktuale të përkthimit të Google, shërbimi disi do të thotë se mësimi i gjuhëve të huaja nëpër shkollë do të rrallohet. “Qartësisht, që të punojë butësisht, na duhet një kombinim i maki-

nave të përkthimit me saktësi të lartë dhe njohjeve të zërit me saktësi të lartë, dhe kjo është ajo për çfarë po punojmë”, tha zoti Och.

Deri tani, kjo ende nuk është e mundur, dhe ekspertët e gjuhës sugjerojnë se teknologjia pa ndërprerje është aktualisht një e ardhme e largët. David Crystal, profesor nderi (gjuhëtar) në Universitetin Bangor, tha se problemet që kanë lidhje me shpejtësinë e të folurit dhe larmia e theksave mund ta provojë si të pakapërcyeshme.

Doni të qetësoni ndërgegjen? Lani duart

Shkencëtarët amerikanë zbulojnë se larja e duarve ndikon në heqjen e dyshimeve dhe qetësimin e ndërgegjes.

Gazeta “Corriere della Sera” publikoi një studim të një grupi psikologësh nga Universiteti i Miçiganit, të cilët arritën në përfundimin se larja e duarve asgjëson dyshimet pas marrjes së një vendimi.

Shkencëtarët bënë eksperimente me 40 nxënës, të cilëve pasi ju kërkua që të zgjidhnin mes një CD –je dhe një kavanozi marmelatë, një pjese prej tyre u tha që të lanin duart. Përfundimi ishte: Ata që lanë duart pasi bënë zgjedhjen e tyre u shfaqën shumë më të qetë dhe më të lumtur për zgjedhjen që kishin bërë në krahasim me ata që nuk i lanë duart.

Shkencëtarët, të cilët thonë se larja e duarve ndikon në rehatinë e ndërgegjes e shpjegojnë këtë fenomen me ndikimin që shkakton larja e duarve në anën psi-

kologjike të njeriut duke i hequr gjurmët e një sjelljeje ose veprimi të caktuar.

Qumështi i nënës zhduk 40 lloje qelizash kanceroze

Studiuesit zviceranë zbuluan se një lloj substance e gjendur në qumështin e nënës ka aftësi të eliminojë qelizat kanceroze.

Në studimin e publikuar në revistën e njohur si Plos One Journal, shkencëtarët theksuan se substanca e zbuluar vite më parë, e njohur me emrin “HAMLET” deri tani nuk është eksperimentuar tek njerëzit.

Në eksperimentin e drejtuar nga ana e Universitetit Lund të Zvicrës, të sëmurët me kancer në fshikëzën e urinës janë kuruar me HAMLET. Pas çdo kure të sëmurët i nxorën jashtë qelizat e vdekura kanceroze

në urinën e tyre.

Eksperimentet e mëparshme laboratorike kanë treguar se HAMLET mund të zhdukë 40 lloje qelizash

kanceroze por ky studim ishte eksperimenti i parë i realizuar tek njerëzit. Në studimin e ardhshëm shkencëtarët do ta testojnë këtë substance mbi tumoret e lëkurës dhe të trurit.

Shkaku i infeksionit akupunkturë

Doktorët e Hong Kongut nuk arrijnë ta përkufizojnë infeksionin e përhapur nga gjilpërat akupunkturë të përdorura në të gjithë botën.

Sipas një lajmi të dhënë në BBC, në studimin e publikuar në gazetën British Medical deklarohet se kurimi i akupunkturës kërkon një kontroll më të rreptë infeksioni dhe një sistem të rregullt. Studiuesit e universitetit të Hong Kongut diskutojnë për rrezikun që u kanoset të sëmurëve nga akupunktura. Sepse gjilpërat depërtojnë nën lëkurë dhe kështu mund të prodhojnë infeksion.

Nëse i hedhim një sy studimeve në rang botëror shohim raste shumë serioze të cilat shkaktohen nga infeksionet bakteriale. Në mes tyre mund të përmendim dëmtim të organeve, kyçeve, baktere që hanë mish dhe paraliza.

Shkencëtarët gjithashtu theksuan se akupunktura ka lidhje dhe me hepatitin B. Studiuesit besojnë se infeksionet e marra për shkak të kohës së gjatë të inku-

bacionit nuk mund të identifikohen dhe përcaktohen saktësisht.

Për të parandaluar infeksionet që merren nga akupunktura shkencëtarët supozojnë të ndërmerren masat e kontrollit ndaj infeksionit duke përdorur gjilpëra me një përdorim, procedura të dezinfektimit të lëkurës dhe teknika aceptike.

Puna me stres, e rrezikshme për femrat

Femrat e reja të cilat bëjnë punë me stres, kanë prirje më të madhe që të vuajnë nga sëmundjet e zemrës. Të paktën kështu pohojnë studimet e reja. Nga puna stresuese femrat fitojnë tension të lartë të gjakut dhe sëmundje të zemrës. Deri tani është menduar se hormoni estrogen i mbron femrat nga sëmundjet e zemrës, ndaj të cilave gjithmonë më të prirë kanë qenë meshkujt. Megjithatë, hulumtimet më të reja tregojnë se ky rregull nuk është i saktë. Është vërejtur se puna stresuese sjell me vete edhe mënyrën e keqe të jetesës tek fem-

rat; duhanpirjen, ushqyerjen jo të mirë dhe plogështi lëvizjeje. Ndërsa këto nga ana e tyre janë, po ashtu, faktorë që shtojnë rrezikun për sëmundje. Në veçanti është vërejtur se probleme shëndetësore kanë femrat në moshë ndërmjet 30 dhe 50 vjeç. Ekspertët u rekomandojnë femrave që kanë punë stresuese që të gjejnë medoemos kohë për relaksim, derisa nuk është vonë. Zgjidhja ideale do ishte të gjenin kohë për t'u ushtruar fizikisht dhe për të pasur një regjim korrekt ushqimor.

Bashkimi European krijon fond emergjent për të ndaluar krizën financiare greke

Europa ka krijuar një fond emergjent për të ndaluar krizën financiare greke të përhapet në vendet e tjera që përdorin euron. Udhëheqësit e vendeve të eurozonës kanë dakord për krijimin e këtij fondi në një takim që mbajten në Bruksel. Ndërkohë, është dhënë aprovimi

final për paketën prej miliarda dollarësh për Greqinë. Ka shqetësime se kriza greke po ndikon në Portugali dhe Spanjë. Presidenti francez Nikolas Sarkozy tha se eurozona po përballej me krizën më të rëndë që nga krijimi i monedhës së euros në 1999-en.

Kamerun nis detyrën si kryeministër i Britanisë

Në Britaninë e Madhe, kryetari i konservatorëve David Kamerun, ka nisur detyrën si kryeministër i ri i vendit. Ai premtoi një politikë të re, në të cilën “interesat kombëtare janë mbi ato partiake”. Duke folur para gazetarëve në Kopshtin e Trëndafilave të selisë së kryeministrit, Kryeministri i ri tha se ky është koalicioni i parë qeveritar në Britani që prej 65 vjetësh. “Kjo qeveri do të jetë e bashkuar mbi bazën e tri

parimeve kyçe: lirisë, drejtësisë dhe përgjegjësisë. Do të jetë një administratë e bashkuar në objektivin kyç për t’i dhënë vendit tonë një drejtim të fortë dhe të qëndrueshëm, i cili na duhet në periudhë afatgjatë”, u shpreh ai. Pas humbjes zgjedhore të partisë së tij laburiste, kryeministri i deritanishëm britanik Gordon Brown dha dorëheqjen.

Serbi, zbulohet një varr masiv me eshtrat e 250 shqiptarëve nga Kosova

Zyrtarë të misionit EULEX thonë se çështja e krimeve të luftës është një ndër prioritetet e punës së misionit EULEX, posaçërisht në zbulimin e trupave të personave të zhdukur gjatë konfliktit të vitit 1998-1999. Këtë deklaratë ata e bënë pas informacioneve të dhëna nga mediat serbe, ku thuhet se në afërsi të qytetit të Rashkës në Serbinë jugore është zbuluar një varrezë masive me trupat e rreth 250 shqiptarëve të Kosovës. Zyrtarë të misionit EULEX, i thanë DW nëpërmes një letre elektronike, se ky mision ka punuar në mënyrë të vazhdueshme prej një kohe të gjatë duke ofruar informacione mbi një varrezë të mund-

shme masive në rajonin e Rashkës në Serbinë jugore. Por, ata thonë se ende janë duke pritur një konfirmim nga autoritetet e Serbisë që kjo varrezë vërtet është zbuluar. EULEX-i, beson se bashkëpunimi rajonal jo vetëm me Serbinë, por edhe me aktorët e tjerë rajonal është thelbësor në përpjekjet për të zgjidhur çështjet, që ndikojnë në jetën e shumë njerëzve të komuniteteve të ndryshme. Sipas statistikave të institucioneve të Kosovës, rreth 1800 shqiptarë të Kosovës akoma figurojnë të zhdukur që nga lufta e fundit në Kosovë.

Obama: Të hidhet dritë mbi marrëveshjet e errëta të Wall Street

Mbajtja e Wall Street nën një kontroll më të madh, do t'i ndihmojë konsumatorët që të jenë shumë më të informuar në lidhje me zgjedhjet, në lidhje me investimet e parave dhe marrëveshjet e errëta që shkaktuan edhe krizën e fundit financiare në Shtetet e Bashkuara. Kjo ka qenë një pjesë e deklaratës që Presidenti amerikan, Obama, ka deklaruar dje për ta nxitur Kongresin që të miratojë ligjin për reformimin e sistemit financiar. Në fjalimin e tij të përjavshëm, Obama tha se ky ligj do të ulë ndjeshëm numrin e praktikave grabitqare të huamarrjes, do të parandalojë bankat nga marrja e rreziqeve shumë të mëdha që mund të shkaktojnë edhe falimentimin e tyre dhe do t'u japë ndërkohë aksionerëve më shumë transparencë dhe informacion. "Për ta thënë thjesht, reforma e Wall Street do t'u sjellë njerëzve një siguri dhe transparencë më të madhe në lidhje me paratë e tyre", ka vazhduar Obama.

Senati është duke debatuar në lidhje me rishkrimin e disa rregullave bazë që vënë në funksionim Wall Street që nga periudha e pas depresionit të Madh. Një votë përfundimtare ka shumë mundësi që të caktohet për t'u marrë në mesin e javës së ardhshme.

Më pas ligji do të diskutohet edhe në dritën e versionit të Kongresit. Legjislacioni pritet që të ndërtojë një mekanizëm për të parashikuar të gjitha rreziqet e sistemit financiar, për të krijuar një metodë për të likuiduar firmat e mëdha që falimentojnë dhe për të shkruar rregulla të reja në lidhje me operacionet kom-

plekse që fajësohen për krijimin e krizës financiare në vitin 2008. Ajo do të krijojë ndërkohë edhe një agjenci të mbrojtjes së konsumatorit. Versioni i Senatit amerikan kërkon krijimin e një zyre të pavarur brenda Rezervës Federale, që të shkruajë dhe zbatojë rregulloret e huadhënies dhe të disa operacioneve të tjera financiare.

Ndërkaq, republikanët kanë akuzuar Obamën dhe demokratët për promovimin e politikave ekonomike që bazohen shumë te shpenzimet, duke mos marrë shumë parasysh shkurtime të buxhetit.

Gjithë Ballkani, në NATO e BE

Sekretari i përgjithshëm i NATO-s, Anders Fog Rasmussen, përsëriti mbështetjen e tij për përfshirjen e të gjitha vendeve të Ballkanit në NATO. "Ne ndajmë qëndrimin se formula më e mirë për një paqe të qëndrueshme e afatgjatë në Ballkan është integrimi i të gjitha vendeve të rajonit në strukturat euroatlantike, në NATO dhe në BE", tha Rasmussen.

Ky i fundit nënvizoi faktin se aleanca mes Evropës dhe Shteteve të Bashkuara e kishte provuar veten, në veçanti gjatë Luftës së Ftohtë dhe gjatë luftërave në Ballkan. Rasmussen, duke iu përgjigjur pyetjeve të gazetarëve, ka bërë thirrje për përmirësimin e raporteve mes Aleancës dhe Serbisë. Deklaratat e Rasmusenit u bënë pas takimit me ministrin e Jashtëm të Rumanisë, Teodor Bassonski, në Bukuresht.